

■
■
M I Ę D Z Y N A R O D O W A ■
K O N F E R E N C J A ■
B I B L I O T E K A R Z Y ■
2 4 - 2 6 ■
W R Z E Ś N I A ■
2 0 0 8 ■

BIBLIOTEKI PUBLICZNE W SŁUŻBIE REGIONU

M A T E R I A Ł Y P O K O N F E R E N C Y J N E

**DOLNOŚLĄSKA
BIBLIOTEKA
PUBLICZNA
WE WROCŁAWIU
2008**

Opracowanie redakcyjne, korekty,
projekt graficzny, łamanie komputerowe
i przygotowanie do druku

JACEK CZARNIK

Tłumaczenia
tekstów rosyjskich

ŁARYSA LESZCZENKO

Tłumaczenie
tekstu czeskiego

HENRYK LUCHOWSKI

Wydawca
DOLNOŚLĄSKA
BIBLIOTEKA PUBLICZNA

ISBN 978-83-88685-11-8

Druk
GRAFIKON, Wrocław
tel. 071 345 90 74

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne.....	5
Od bibliotek publicznych w regionie do regionalnego systemu informacyjno-bibliotecznego (<i>Andrzej Tyws, Wrocław</i>)	7
Udział bibliotek publicznych w projektach o zasięgu europejskim, krajowym i regionalnym	
Projekty o zasięgu lokalnym, krajowym i międzynarodowym realizowane w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Dzierżoniowie (<i>Jolanta Karaszewska, Dzierżoniów</i>)	15
Książnica Karkonoska – historia projektu wspomagane go z funduszy europejskich (<i>Marcin Zawita, Jelenia Góra</i>)	20
Źródła finansowania projektów realizowanych przez Legnicką Bibliotekę Publiczną (<i>Anna Gąłowska, Legnica</i>)	23
Nowe technologie jako narzędzie dokumentacji i informacji regionalnej	
Nowe technologie jako podstawa kształtowania zintegrowanych sieci bibliotecznych. Modele regionalnych zautomatyzowanych sieci bibliotecznych (<i>Jolanta Ubowska, Wrocław</i>)	27
Baza „Region” w Dolnośląskiej Bibliotece Publicznej (<i>Teresa Smaga, Wrocław</i>)	30
Ludzie tworzą dla ludzi – o Jeleniogórskiej Bibliotece Cyfrowej (<i>Joanna Broniarczyk, Jelenia Góra</i>)	34
Projekty kulturalne i edukacyjne jako narzędzia integracji bibliotek w regionie	
„Z książką na walizkach” i... bliżej dolnośląskich dzieci. Trochę historii i najbliższa przyszłość akcji popularyzatorskiej (<i>Jerzy Kumiega, Wrocław</i>)	37
Dyskusyjne Kluby Książki, czyli moda na czytanie (<i>Wioleta Matuszewska, Wrocław</i>)	39

WYSTĄPIENIA MIĘDZYNARODOWE

Biblioteki obwodu leningradzkiego (Rosja)

Leningradzka Obwodowa Biblioteka Naukowa w systemie bibliotek publicznych obwodu leningradzkiego (<i>Natalia S. Kozłowa, St Petersburg</i>)	45
--	----

Książkowe i elektroniczne środowisko biblioteki dla dzieci i młodzieży. Problemy i perspektywy rozwoju (<i>Maja S. Kurakina i Swietłana W. Makarenko, St Petersburg</i>).....	49
Centrum Informacji Prawnej jako instrument dostępu mieszkańców do ważnej społecznie informacji – w warunkach miasta Wyborg (<i>Tatiana W. Swietielnikowa, Wyborg</i>).....	51
Mediateka w strukturze Głównej Miejskiej Biblioteki im. A.I. Kuprina w Gatczynie (<i>Tatiana M. Bogusz, Gatczyna</i>).....	53
Biblioteka w Bitoli (Macedonia)	
Działalność Biblioteki Uniwersyteckiej w Bitoli i komputeryzacja bibliotek w Macedonii (<i>Małgorzata Maczkowska, Bitola</i>).....	57
Biblioteka w Kirowogrodzie (Ukraina)	
Rozwój zasobów regionalnych w bibliotekarstwie obwodu kirowogrodzkiego (<i>Elena Garaszczenko i Oksana Tkaczenko, Kirowogród</i>).....	64
Biblioteka w Pardubicach (Czechy)	
Biblioteka Wojewódzka w Pardubicach – ośrodek informacji i dokumentacji regionalnej (<i>Libusza Adamova, Pardubice</i>).....	73
ANEKS	
„Biblioregiony” – reprodukcja gazety towarzyszącej konferencji	81
Prezentacje konferencyjne (płyta CD)	po 96

SŁOWO WSTĘPNE

Biblioteki publiczne stoją dziś przed wyzwaniem, które przynosi nie tylko gwałtownie zmieniające się kulturowe i cywilizacyjne otoczenie, ale także logika ewolucji wewnętrznej, parcie ku nowoczesności, chęć uwiarygodnienia się jako instytucji potrzebnych, mających ważną rolę do spełnienia w społeczeństwie.

Historia najnowsza krajów Europy Środkowej i Wschodniej, przy całej złożoności poszczególnych przypadków, odmienności dróg i metod wprowadzania zmian politycznych i społecznych, układa się w pewien wzór. Celem zmiany była zawsze chęć ukształtowania porządku demokratycznego, społeczeństwa obywatelskiego. Rychło okazało się, że jego fundamentem jest określony system wartości, aktywność obywatelska o różnym stopniu formalizacji (organizacje pozarządowe, ruch społeczno-kulturalny), a także nowoczesne i mocno osadzone w kontekście społecznym instytucje życia publicznego. Biblioteki także. Pod warunkiem, że otworzą się na społeczność lokalną, wezmą współodpowiedzialność za jakość życia, poziom wiedzy, dojrzałość decyzji, umiejętność dokonywania wyborów i rozumienia mechanizmów tego świata. Aby tak się stało, biblioteka musi oferować atrakcyjne kolekcje książkowe i audiowizualne, zapewnić dostęp do szerokich zasobów informacyjnych, nowoczesnych urządzeń i technologii, realizować bogaty i oryginalny program kulturalny i edukacyjny, zgodnie z wysokimi standardami materialnymi i ciągle zmieniającymi się potrzebami społecznymi.

Dziś, gdy wartością stało się samo poszukiwanie, oryginalność oraz wyrazistość wizerunku publicznego, pojawia się ze zdwojoną siłą pytanie: jak „wybijać się na nowoczesność?” Postawić na indywidualność, samodzielność i niezależność programową, czy też wzmacniać więzi biblioteczne, budować szersze platformy informacyjne, kooperować w sferze kolekcji i usług.

Jak zwykle w czasach dużych zmian, ważnym elementem budowania bibliotecznych strategii rozwoju jest wymiana myśli, poglądów, doświadczeń.

Wyrażam przekonanie, że wrocławska konferencja, z udziałem bibliotekarzy z Rosji, Ukrainy, Czech, Macedonii i Polski, stworzy wiele okazji do dokonywania tego rodzaju przeglądów i konfrontacji w wymiarze międzynarodowym i pomoże odpowiedzieć na kilka ważnych pytań dotyczących sposobu modelowania nowoczesnej biblioteki, określania jej związków z regionem i budowania sieci bibliotecznych.

Andrzej Tyws

Od bibliotek publicznych w regionie do regionalnego systemu informacyjno-bibliotecznego

ANDRZEJ TYWS

Absolwent kulturoznawstwa oraz dyplomowych studiów z zakresu informacji naukowej, od 1990 roku dyrektor „Biblioteki pod Atlantami” w Wałbrzychu, od 2003 roku dyrektor Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu. Członek Rady Naukowej Biblioteki Narodowej w Warszawie oraz Krajowej Rady bibliotecznej. Autor publikacji i wystąpienia na międzynarodowych i krajowych konferencjach dotyczących formalno-prawnych oraz społeczno-kulturowych funkcji biblioteki publicznej.

ZAŁOŻENIA OGÓLNE

Bibliotekarstwo publiczne zajmuje specyficzne miejsce w systemie upowszechniania kultury, zarówno w wymiarze programowym, jak i instytucjonalnym. Silne związki z upowszechnianiem wiedzy i działalnością oświatową, a także ze sferą usług publicznych nadały mu postać struktury rozwiniętej terytorialnie, odznaczającej się powszechnością występowania, obecnej niemal w każdej większej wsi, osiedlu czy mieście. Relatywizacja bibliotek do najbliższego kontekstu społecznego, zróżnicowanego demograficznie i kulturowo, wzmocniła natomiast tendencję do różnicowania ich postaci programowej oraz instytucjonalnej w sposób niespotykany w innych sferach kultury: dziś biblioteką publiczną jest duża, wielooddziałowa instytucja zatrudniająca setki specjalistów, posiadająca bogate kolekcje zbiorów i bazy informacyjne, stosująca nowoczesne technologie komunikacyjne, ale także mała, niepełnoetatowa wiejska biblioteka, przypominająca czas „oświecenia publicznego” z drugiej połowy XIX w.

Naturalna potrzeba wprowadzenia ładu do tak wielokształtnej z istoty sfery życia publicznego realizowana była poprzez różne próby określenia podstawowych wymogów, norm i kanonów określających tożsamość bibliotek (prawo biblioteczne, normalizacja biblioteczna), a także zdefiniowania relacji międzybibliecznych w obrębie sieci. Ukształtowana w powojennym polskim bibliotekarstwie publicznym tradycja mechanicznego przenoszenia na sieć zasad podziału administracyjnego kraju oraz obowiązującego modelu zarządzania spowodowały, że biblioteki tworzyły sieć dwustopniową bądź trójstopniową, funkcjonowały w układzie scentralizowanym opartym o hierarchiczne więzi nadzorczo-kontrolne bądź całkowicie zdecentralizowanym, wprowadzającym zasadę autonomii każdej instytucji bibliotecznej wobec sieci; z silnym udziałem Państwa jako prawodawcy i organizatora bibliotek bądź wyłącznie w modelu samorządowym; mającym oparcie w prawie bibliotecznym bądź pozbawionym opieki systemowej i podporządkowanym całkowicie ogólnym regułom życia wspólnot lokalnych itp.

Obecnie po latach eksperymentów i doświadczeń związanych z kształtowaniem różnych modeli sieci bibliotecznej oraz różnych postaci organizacyjnych i merytorycznych instytucji bibliecznych, po analizach zmian cywilizacyjnych, jakie dokonały się w ich otoczeniu, coraz bardziej staje się oczywiste, że nowoczesne, racjonalne i skuteczne bibliotekarstwo publiczne może rozwijać się we wspólnej przestrzeni, którą wyznaczają zasady podziału administracyjnego kraju, nowe technologie komunikacyjne, wymogi wewnętrzne systemu (normy, standardy, rozwiązania modelowe), a także potencjał i możliwości działania na rzecz całej sieci przez poszczególne biblioteki — elementy systemu.

Żadnego z tych kryteriów nie należy absolutyzować. Każde z nich wymaga patrzenia kontekstowego. Reforma administracyjna ograniczona do zmiany szyldów na bibliotekach już kilkakrotnie ujawniła siłę destrukcji sieci, komputer sprawdzony do funkcji „licznika” wypożyczeń i czytelników w pojedynczej bibliotece staje się dramatycznym symbolem zmarnowanych szans na technologiczną modernizację sieci bibliotecznej, a brak prawnych i finansowych instrumentów wspierania inicjatyw, ludzi, instytucji według wartości merytorycznej tego, co wnoszą do systemu — ilustracją tezy, że bieda i racjonalność myślenia nie zawsze chodzą w parze. Transformacja sieci bibliotecznej jako prostej sumy placówek tej samej kategorii w regionalny system informacyjno-biblieczny wymaga jednak — powiedzmy to raz jeszcze — zdefiniowania na nowo mechanizmów kooperacyjnych na poszczególnych poziomach podziału administracyjnego, wdrożenia wielu istniejących choć słabo wykorzystywanych możliwości tkwiących w prawie samorządowym i bibliotecznym, przyjęcia standardów i nowoczesnych rozwiązań z powodzeniem stosowanych przez kraje Unii Europejskiej oraz włączenia bibliotek w obręb szerokich systemów informacyjnych opartych o nowoczesne technologie komunikacyjne.

SYSTEM INFORMACYJNO-BIBLIECZNY A ZASADY PODZIAŁU ADMINISTRACYJNEGO

Reforma bibliotekarstwa publicznego w latach 90. miała charakter radykalny. Biblioteki w krótkim czasie przeszły trudną, dla wielu dramatyczną drogę od państwowej trójstopniowej struktury scentralizowanej (do roku 1989), poprzez dwustopniowy układ oparty o państwowe biblioteki wojewódzkie i samorządowe biblioteki gminne (lata 1990-1998), aż do samorządowej „niestruktury” zdecentralizowanej. Antytetyczność jako zasada działania stała się wartością samą w sobie. Państwo odreagowało swoją dotychczasową rolę organizatora bibliotek publicznych wycofując niemal całkowicie swoją obecność w sieci. Prawodawstwo biblieczne zostało oczyszczone z przepisów wykonawczych określających zasady kształtowania lokalnych sieci bibliecznych, standardy lokalowe, techniczne i funkcjonalne placówek bibliecznych, sposoby udostępniania zbiorów i świadczenia usług, wielkość dopływu nowości wydawniczych, efektywność pracy itp.

W tym samym czasie samorządy odreagowywały hierarchię scentralizowanej władzy, akcentując przede wszystkim własną niezależność, samorządność i unikając jakichś trwalszych postaci kooperacji, co doprowadziło do zupełnej atrofii tradycyjnych więzi bibliecznych. Same zaś biblioteki, poddane zabiegom organizacyjnej i programowej rekonstrukcji w duchu polskiego new age’u mocno zabarwionego polityką i wolnym rynkiem, znacznie rozszerzyły zakres pojęciowy tego, czym może być jeszcze biblioteka. Przez kraj i Dolny Śląsk przetoczyła się

fala spektakularnych eksperymentów — biblioteki publiczne pozbawiano samodzielności prawnej, włączając je do szkół, domów kultury, ośrodków sportu i rekreacji, spektrum programowe rozszerzono o zadania tak odległe jak prowadzenie zespołów folklorystycznych, organizację imprez masowych, zarząd mieniem komunalnym itp.

Powszechnie stosowana zasada „bez taryfy ulgowej”, bez okresów przejściowych, a także szybkość biegu zdarzeń i ich kumulacja uniemożliwiały neutralizowanie skutków destrukcji sieci. W efekcie biblioteki wojewódzkie ze starym, skrojonym na mniejszą skalę potencjałem stanęły — z dnia na dzień — wobec zupełnie nowych ilościowo i jakościowo potrzeb regionalnych, którym nie potrafiły sprostać, biblioteki, które utraciły status wojewódzki pozostały z nadmiarem potencjału w stosunku do potrzeb, powiaty sprowadzone do roli dystrybutora dotacji i subwencji centralnych zostały postawione przed znanym z przeszłości, lecz ciągle dramatycznym paradoksem, jak stworzyć bibliotekę nie mając na ten cel środków, natomiast biblioteki na poziomie podstawowym w różnym stopniu zaczęły przeżywać odwrotną stronę samodzielności zwaną osamotnieniem, brakiem pomocy, dezorientację wynikającą z braku możliwości identyfikacji z siecią i tworzącym ją systemem wartości.

Oczywiście należy odróżnić styl reformy od jej sensu. Stopniowe zbliżanie bibliotekarstwa publicznego do kontekstu społecznego wymuszane zupełnie nowym charakterem związków bibliotek z ośrodkami władzy lokalnej oraz systemem finansowania spowodowało, że biblioteki są dziś bardziej samodzielne, mobilne, zindywidualizowane, kreatywne. Zwiększa się obszar styku biblioteki z otoczeniem społecznym: wypełniają go dziś nie tylko tradycyjne formy zaspokajania potrzeb czytelniczych i informacyjnych, ale coraz większa aktywność w sferze kreowania pożądanых zjawisk. Promocja bibliotek, inicjatywy wydawnicze, wielokierunkowa działalność środowiskowa, imprezy kulturalne, nowoczesne, atrakcyjne technologie stają się coraz bardziej widocznym symptomem „otwarcia programowego” bibliotek.

Idzie ono w parze z drugim dość powszechnym zjawiskiem, który możemy określić mianem pragmatyzacji biblioteki i usług bibliotecznych. Zanika znaczenie wartości autotelicznych jako fundamentu bytu biblioteki, nowa władza samorządowa i samo środowisko egzekwują — bardziej lub mniej kompetentnie — konieczność pełnego wykorzystania potencjału materialnego, poprawy efektywności pracy, realizacji standardu określanego hasłem „szybko, skutecznie, fachowo”.

W efekcie, mimo postępującej redukcji sieci i wyjątkowo słabych choć zróżnicowanych lokalnie zakupów zbiorów, bilans w zakresie usług podstawowych mierzonych liczbą wypożyczeń i czytelników jest dla bibliotek regionu korzystny.

Należy jednak pamiętać, że skomplikowane, mocno zabarwione politycznie mechanizmy samej reformy, a także wywołane przez nią zjawiska społeczne i mentalne nałożone na zdeorganizowaną, słabą, pozbawioną ochrony systemowej materię biblioteczną oddziałują żywiołowo, nieobliczalnie i nie zawsze racjonalnie.

Dziś sytuacja bibliotek relatywizuje się prawie wyłącznie do najbliższego kontekstu lokalnego. A przy tym o ich losach i kondycji decydują nie tyle obiektywnie ustalone potrzeby, poziom zamożności gminy czy powiatu, możliwości finansowe organu założycielskiego, co lokalny układ sił będący wypadkową pozycji

określonych grup interesów, związków towarzysko-koteryjnych lub — co gorsza — rezultatem wolontaryzmu jednej czy kilku osób o uprzywilejowanym miejscu w systemie władzy lokalnej. Dzisiaj, poza najbardziej elementarnymi procesami bibliotecznymi będącymi prostą, nieuniknioną konsekwencją zjawisk demograficznych czy dynamiki procesów cywilizacyjnych (np. rosnące dysproporcje w zakresie dostępności do biblioteki i książki w środowisku miejskim i wiejskim, wzrost znaczenia i wykorzystania zbiorów oraz usług bibliotecznych w miastach średniej wielkości awansujących do roli centrów edukacyjnych), niewiele da się o prawidłowościach zmian w bibliotekarstwie publicznym powiedzieć. Biedne biblioteki w bogatych gminach, bogate — w biednych, zwiększające się kłopoty organizacyjne i finansowe bibliotek bardzo dobrych i mocno obciążonych usługami oraz — za miedzą — pełna tolerancja dla bylejakości czy nijakości, najróżniejsze często dziwaczne modele organizacyjne — to obrazki dość mocno określające naszą obecną bibliotekarską codzienność.

Na Dolnym Śląsku skala zróżnicowania w zakresie gęstości sieci (liczby mieszkańców na 1 placówkę) w powiatach ziemskich wynosi 1:3 (2.052 w powiecie lwóweckim, 5.598 w pow. świdnickim), w zasięgu czytelnictwa osiąga wielkość 1:2 (14,4 czyt./100 mieszkańców w powiecie górowskim, 27,4 czyt./100 mieszkańców w lubińskim), wielkość rocznego dopływu książek do bibliotek zwiększa tę rozpiętość do 1:6 (6,1 wol./100 mieszkańców w powiecie świdnickim, 35,8 wol./100 mieszkańców w oleśnickim). Na poziomie gminnym żywioł reformy i słabość sieci tworzą skrajności tak wielkie, że nie poddają się żadnym sensownym obiektywizacjom.

Sprowadzenie reformy bibliotekarstwa publicznego wyłącznie do przekształceń instytucjonalnych odwzorowujących mechanicznie rozwiązania przyjęte dla administracji samorządowej zgodnie z zasadą: „gdzie urząd (gminy, powiatu), tam biblioteka”, nie przynosi pozytywnych rezultatów. Dziś staje się coraz bardziej oczywiste, że podstawą przebudowy sieci bibliotecznej uwzględniającej podział administracyjny kraju winien być układ funkcjonalno-zadaniowy zdefiniowany odrębnie na poziomie wojewódzkim, powiatowym i gminnym w kontekście potrzeb całego systemu, zawierający precyzyjną listę zadań oraz instytucjonalne formy ich realizowania (najpierw „co?”, potem „jak?”).

Zgodnie z logiką reformy administracyjnej państwa, zadania sformułowane na poziomie wojewódzkim winny odpowiadać następującym zasadom i potrzebom sieci:

- zasadzie komplementarności (realizowanie zadań, które nie są wykonywane na poziomie powiatowym i gminnym)
- zasadzie kooperacji (tworzenie warunków współpracy międzybibliotecznej, specjalizacja zadań w obrębie sieci)
- zasadzie pomocy (instrukcyjnej, metodycznej, prawnej, informacyjnej, z zakresu nowych technologii itp.).

W hierarchii tych zadań należy uwzględnić procesy, które decydują o sprawności działania sieci na poziomie regionalnym (informacja o zbiorach, zasady opracowania i gromadzenia zbiorów, tworzenie i upowszechnianie tematycznych baz danych, działalność wydawnicza, wdrażanie nowych technologii komunikacyjnych, promocja książki i czytelnictwa, nowoczesny system szkoleniowo-warsztatowy, ochrona prawna, wystawiennictwo, inicjatywy kulturalne).

Operacjonalizacja tak sformułowanych zadań wymaga głębszej analizy sieci bibliotecznej w regionie (wielkość, rozkład terytorialny, potencjał materialny i intelektualny poszczególnych bibliotek, istniejące tradycje współpracy). Staje się ona podstawą wyboru przez samorząd województwa określonej koncepcji funkcjonalnej oraz narzędzi realizacyjnych, wśród których szczególne znaczenie posiadają:

- prowadzenie biblioteki wojewódzkiej o wyraźnie zaznaczonych zadaniach ponadlokalnych na rzecz regionalnego systemu informacyjno-bibliotecznego,
- system doradztwa i interwencji prawnej (bieżąca informacja wraz z komentarzem o przepisach prawa, mających zastosowanie w bibliotekach publicznych, współpraca z urzędem wojewody w sprawie weryfikacji poprawności uchwał samorządów dotyczących bibliotek, interwencje w sprawach naruszeń prawa na poziomie ustawowym, wdrożenie procedur w sytuacjach naruszeń prawa w bibliotekach),
- ośrodek wydawniczy: prowadzenie w formie tradycyjnej lub elektronicznej dolnośląskiego czasopisma bibliotecznego — ważnego narzędzia integracji i promocji działalności bibliotek w województwie, wydawanie materiałów o charakterze metodycznym z zakresu prawa, norm i organizacji bibliotek, publikacji z informacją bibliograficzną i rzeczową, druków okolicznościowych towarzyszących imprezom kulturalnym i akcjom edukacyjnym, większych opracowań tematycznych,
- ośrodek biblioterapeutyczny — zasady gromadzenia i dystrybucji zbiorów dla specjalnych kategorii użytkowników: ludzi chorych, niepełnosprawnych, w wieku podeszłym, ze środowisk zagrożonych różnymi formami patologii społecznej, współpraca ze specjalistycznymi organizacjami i fundacjami, zajęcia i warsztaty z zakresu wykorzystania biblioterapeutycznych funkcji książki, szkolenia, pokazy, warsztaty, konferencje ponadlokalne,
- popularyzacja książki i czytelnictwa dla dzieci i młodzieży (metodyka pracy z najmłodszymi użytkownikami biblioteki, pokazy wzorcowe, zajęcia warsztatowe, inicjowanie imprez o zasięgu ponadlokalnym angażującym biblioteki na terenie regionu, impresariat),
- ośrodek inicjatyw kulturalnych i edukacyjnych (organizacja imprez kulturalnych o znaczeniu regionalnym lub wieloetapowym, angażującym placówki sieci, oferty spotkań autorskich oraz gotowych wystaw do zorganizowania w bibliotekach, informacje o ciekawych inicjatywach kulturalnych i ich wymiana w obrębie sieci, promocja bibliotek, propaganda ich działalności w mediach),
- system informacji i dokumentacji regionalnej (opracowanie struktury oraz standardów opracowania materiałów do bibliografii regionalnej, ustalenie zasad współpracy bibliotek w zakresie opracowania, przetwarzania i dystrybucji danych regionalnych, szkolenia, konferencje tematyczne, wzorcowe bądź ponadlokalne formy popularyzacji wiedzy o regionie).

W STRONĘ STRATEGII ROZWOJU SYSTEMU INFORMACYJNO-BIBLIOTECZNEGO NA DOLNYM ŚLĄSKU

Przedstawione powyżej założenia do kształtowania systemu informacyjno-bibliotecznego stały się podstawą modelowania programu Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej: wdrażania określonych rozwiązań organizacyjnych, podejmowania

inicjatyw kulturalnych i oświatowych o zasięgu ponadlokalnym, koordynacji projektów integrujących sieć wokół określonych wartości i zgodnie z przyjętymi standardami.

Przyjęcie zasady komplementarności i podziału ról w zakresie tworzenia i upowszechniania zbiorów specjalistycznych doprowadziło do utworzenia w DBP odrębnych działów i kolekcji o dużej dynamice rozwoju. Obecnie w Bibliotece Niemieckiej Instytutu Goethego, Bibliotece Romańskiej i American Corner prowadzonych wspólnie z placówkami dyplomatycznymi i instytutami kultury USA, Francji, Włoch i Niemiec zgromadzono łącznie ponad 30.000 obcojęzycznych książek, 50 tytułów czasopism i bardzo atrakcyjne kolekcje na nowoczesnych nośnikach. Bardzo bogate zbiory audiowizualne (łącznie 75.000 jednostek) gromadzone głównie w Fonotece oraz w Oddziale Książki Mówionej na wszystkich możliwych nośnikach (płyty analogowe, kasety magnetofonowe, CD, DVD, VHS, a także tematyczne księgozbiory, czasopisma i wydawnictwa nutowe) dają użytkownikom okazję do zetknięcia się z najbardziej wartościowymi utworami z zakresu muzyki, filmu i – kultury audiowizualnej, a także uzyskania kompleksowej wiedzy na ich temat.

Już teraz zbiory specjalistyczne, a także kolekcje tematyczne (np. księgozbiór dla rodziców, nauczycieli pedagogów z zakresu pedagogiki, Wrocławska Biblioteka Profilaktyki Uzależnień itp.) są obecne w katalogu centralnym DZB „ALEPH” dostępnym bezpośrednio w największych bibliotekach województwa zrzeszonych w Dolnośląskim Zasobie Bibliotecznym „ALEPH”, a docelowo zostaną wykorzystane poprzez system obiegu zestawów depozytowych w całej dolnośląskiej sieci regionalnej.

Niezwykle istotne znaczenie dla integracji bibliotek publicznych w obrębie dolnośląskiego systemu informacyjno-bibliotecznego mają projekty dziedzinowe o charakterze ponadlokalnym. Wymagają one bowiem od wszystkich uczestników nabycia określonych umiejętności, akceptowania zasad i norm określonych przez projekt, kooperacji organizacyjnej, programowej i finansowanej według określonych wzorców. Są zatem skutecznym narzędziem rozwijania aktywności bibliotekarzy, pomnażania potencjału materialnego i programowego bibliotek, a także wprowadzenia określonego ładu i porządku w sieci oraz wzmacniania więzi międzybibliotecznych.

Spośród projektów własnych DBP o zasięgu regionalnym szczególnie miejsce zajmuje Dolnośląski Zasób Biblioteczny ALEPH, którego celem jest wdrażanie w 30 największych bibliotekach województwa nowoczesnego oprogramowania komputerowego. Zakup licencji, pełna instalacja oprogramowania podstawowego i jego zaktualizowanych wersji, konwersje danych, utrzymywanie katalogu centralnego, centralnych baz tematycznych i bazy czytelników na serwerach DBP pozwoliły stworzyć jednolity, rozwinięty terytorialnie system biblioteczny oferujący bibliotekarzom takie same narzędzia i metody pracy, a użytkownikom dostęp do zasobów wszystkich bibliotek uczestniczących w projekcie oraz szereg dodatkowych usług dostępnych drogą elektroniczną.

Spośród projektów ponadlokalnych realizowanych najczęściej wspólnie z partnerami ze szczebla centralnego i koordynowanych na poziomie regionalnym przez Dolnośląską Bibliotekę Publiczną we Wrocławiu na szczególną uwagę zasługują:

- „Ikonka 1”, „Ikonka 2”, projekt zaopatrzenia wszystkich bibliotek zlokalizowanych na wsiach i w małych miastach regionu w komputery z dostępem do Internetu (dwie edycje – 2005-2008),
- „Promocja czytelnictwa – zakup nowości wydawniczych dla bibliotek” – dystrybucja środków na zakup zbiorów przez biblioteki w województwie według zobiektywizowanych kryteriów opracowanych przez DBP,
- „Dyskusyjne Kluby Książki” – projekt realizowany wspólnie z Instytutem Książki, wspomaganie kameralnych grup ludzi zainteresowanych lekturą i dyskusjami o książkach, DBP koordynuje pracę 60. klubów w województwie, dostarczając im zestawy nowości wydawniczych i prowadząc impresariat artystyczny.

Spośród inicjatyw autorskich DBP szczególne miejsce zajmują imprezy i działania ponadlokalne angażujące placówki sieci. Do szczególnie udanych i odznaczających się dużym zasięgiem społecznego oddziaływania należą:

- „Z książką na walizkach. Dolnośląskie spotkania pisarzy z młodymi czytelnikami” – doroczna impreza masowa (5 – 13 pisarzy, ilustratorów, wydawców, średnio około 3.000 dzieci, 60 bibliotek uczestniczących) z uroczystą inauguracją i finałem w wybranych miejscowościach na terenie Dolnego Śląska,
- „Stare i nowe spotkania bajkowe” – cykliczne imprezy wykorzystujące znane motywy bajkowe do odtwarzania pozytywnych relacji między dziećmi oraz ich rodzicami i opiekunami, wykorzystywane jako prezentacja nowoczesnych form pracy opartych o zasadę pedagogiki zabawy,
- Internetowy Klub Seniora, Dyskusyjny Klub Książki dla Seniorów, Klub Miłośników Muzyki i Filmu – propozycje programowe adresowane do osób starszych w celu ich wprowadzenia w świat nowych technologii bądź rozwinięcia aktywności kulturalnej i intelektualnej w sferze literatury, muzyki i filmu – działania o walorach środowiskowych i społecznych traktowane jako wzorcowe propozycje metodyczne dla bibliotek sieci.

Jednym z podstawowych narzędzi skutecznej integracji bibliotecznej jest dostęp do medialnych form obecności i źródeł informacji. Dolnośląska Biblioteka Publiczna w ostatnich latach znacznie wzmocniła te działania poprzez systematyczne wydawanie „Książki i Czytelnika. Pisma Bibliotekarzy Dolnego Śląska” – ważnego narzędzia aktywizacji i integracji zawodowej, wymiany informacji oraz promocji bibliotek; modyfikacja formuły pisma w kierunku żywego, atrakcyjnego kwartalnika zawierającego aktualności, temat gorące, reportaże i wywiady z obszaru literatury, książki, czytelnictwa i biblioteki zwiększa jego funkcje konsolidujące środowisko bibliotekarskie, a także zasięg społecznego oddziaływania o nowe grupy odbiorców. Dolnośląska sieć biblioteczna ma też do dyspozycji podstawowe, aktualne publikacje informacyjne: „Informator. Biblioteki Publiczne Dolnego Śląska” z najbardziej istotnymi informacjami, które mogą zainteresować czytelników z całego regionu, „Informator. Dolnośląska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu” zawierający m.in. wykaz kolekcji, działów, usług i działań ponadlokalnych, a także tematyczne wydawnictwa informujące o charakterze użytkowym (np. „Kalendarz rocznic i wydarzeń”).

Duże znaczenie dla zacieśnienia więzi międzybibliotecznych w obrębie sieci regionalnej będzie mieć z pewnością nowa, przygotowywana właśnie witryna

internetowa Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej ze stałą i bieżącą informacją na temat bibliotek publicznych na Dolnym Śląsku.

Bardzo „wdzięczną”, a zarazem potrzebną dziedziną kooperacji międzybibliotecznej jest gromadzenie, przetwarzanie i upowszechnianie wiedzy o regionie.

Szeroki zakres tematyczny i terytorialny zbiorów o regionie, różnorodność postaci fizycznej, w jakiej zostały utrwalone oraz specyfika dystrybucji powodują, że współpraca pomiędzy bibliotekami w tej dziedzinie według określonych zasad i wzorców jest jedyną szansą na „ogarnięcie” i podanie w „strawnej” dla użytkownika formie całej dostępnej wiedzy na temat regionu.

Mając świadomość złożoności tego zadania, DBP po raz kolejny postanowiła wykorzystać nowe technologie i nowe formy elektronicznej komunikacji międzybibliotecznej jako podstawę uruchomienia i rozwoju komputerowej bazy danych pn. „Region” zawierającej opisy artykułów z najważniejszych pism regionalnych, tworzonej przez biblioteki publiczne województwa dolnośląskiego, administrowanej i koordynowanej przez DBP. Obecnie baza ta, licząca ponad 250.000 opisów jest podstawą do tworzenia Bibliografii Województwa Dolnośląskiego i w powiązaniu z pozostałymi bazami: „Dokumenty Życia Społecznego” (kolekcja 100.000 jednostek, baza danych – 40.000 opisów) oraz „Czasopisma regionalne” (rejestruje tytuły czasopism ukazujących się na Dolnym Śląsku od 1945 roku), stanowi wygodne, dostępne w katalogu centralnym DZB Aleph, źródło wiedzy i informacji o historii i różnych przejawach współczesnego życia regionu. Dalszym organizacyjno-programowym rozwinięciem tego działania będzie uruchomienie biblioteki regionalnej z pełnym dostępem użytkowników do książek, czasopism, dokumentów życia społecznego, zbiorów audiowizualnych i baz danych, dysponującej elektronicznymi wersjami dokumentów dostępnych w Internecie.

Oczywiście zaledwie naszkicowane powyżej inicjatywy traktowane jako nowoczesne narzędzia budowania regionalnego systemu informacyjno-bibliotecznego realizowane są równolegle do klasycznych funkcji instrukcyjno-metodycznych, zwłaszcza z zakresu szkoleń i przygotowania zawodowego kadr bibliotecznych, statystyki i analityki bibliotecznej, konsultacji i porad w zakresie sieci bibliotecznej, remontów i wyposażenia bibliotek, różnych aspektów działalności merytorycznej. Ich rola w najbliższym czasie może nawet wzrosnąć w związku z wdrażaniem na obszarze całego kraju, w tym także na Dolnym Śląsku, projektu „Biblioteka +”, którego celem jest budowa od podstaw lub rozbudowa (przebudowa) obiektów bibliotecznych na wsiach i w małych miejscowościach do 20.000 mieszkańców, w celu zlokalizowania w nich nowoczesnych ośrodków skupiających wspólnotę lokalną, łączących funkcję tradycyjnej biblioteki, klubu oraz ośrodka z dostępem do nowych technologii i źródeł informacji.

Pełna realizacja tego projektu, któremu patronują Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności oraz Instytut Książki, dałaby dodatkowe bodźce do wdrożenia skutecznych i atrakcyjnych dla partnerów form współpracy w ramach dolnośląskiego systemu informacyjno-bibliotecznego tworzącego szczególnego rodzaju „ramy nowoczesności”, punkt oparcia, źródło wiedzy, informacji i pomocy dla tych bibliotek i bibliotekarzy, którzy mieliby ochotę w nim uczestniczyć.

Udział bibliotek publicznych w projektach o zasięgu europejskim, krajowym i regionalnym

**JOLANTA
KARASZEWSKA**

Kierowniczka Działu Udostępniania Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dzierżonowie. Inicjatorka i realizatorka licznych przedsięwzięć o charakterze lokalnym i ponadlokalnym, popularyzujących czytelnictwo i kulturę, także regionalną.

PROJEKTY O ZASIĘGU LOKALNYM, KRAJOWYM I MIĘDZYNARODOWYM REALIZOWANE W MIEJSKIEJ BIBLIOTECIE PUBLICZNEJ W DZIERŻONIOWIE

Miejska Biblioteka Publiczna im. K.K. Baczyńskiego powstała w 1946 r. z niewielkiego księgozbioru prywatnego, dzięki pasji Sergiusza Rodziszewskiego, jej późniejszego wieloletniego dyrektora, a więc od ponad 62. lat służy mieszkańcom miasta i regionu.

Dzierżonów to miasto powiatowe leżące u podnóża Gór Sowich, niegdyś słynące z produkcji radioodbiorników i tkanin bawełnianych. Liczy niewiele ponad 34 tysiące mieszkańców. Obecnie rozwija się dzięki inwestorom budującym swoje przedsiębiorstwa w Specjalnej Strefie Ekonomicznej. Niewielka odległość, jaka dzieli miasto od Wrocławia, Świdnicy czy Wałbrzysza, powoduje, że wielu dzierżonowian uczy się, studiuje i pracuje poza miejscem zamieszkania.

Biblioteka miejska przeżywała lepsze i gorsze chwile w swojej historii. Borykała się z problemami lokalowymi, trudnościami finansowymi i kadrowymi. Odnosiła także sukcesy, m.in. w popularyzacji czytelnictwa, organizując Dzierżonowskie Dni Literatury i konkursy poezji o zasięgu ogólnokrajowym, przez ponad 20 lat. Po przemianach polityczno-ekonomicznych przełomu lat 80. i 90. zespół ówczesnych pracowników zmobilizował wszystkie siły i środki, aby utrzymać zasób budynków, księgozbiór i obsługę czytelników na odpowiednim poziomie. Wówczas to, na początku lat 90., biblioteka poprzez różne działania – od sprzedaży „cegiełek czytelniczych”, poprzez wynajem pomieszczeń, prace introligatorskie, po organizowanie kursów języków obcych – sama zdobywała ok. 30% swojego budżetu. Pozwoliło to nie tylko na sprawne funkcjonowanie i uniknięcie likwidacji filii, ale też nauczyło kadrę biblioteczną zasad ekonomicznych obowiązujących w nowej rzeczywistości polityczno-społecznej.

W wyniku zmian, jakie następowały w kolejnych latach, biblioteka skoncentrowała swoje działania w dwóch punktach miasta: w Rynku, gdzie znajduje się jej główna siedziba oraz w centrum osiedli mieszkaniowych, gdzie

mieści się filia MBP. Pomieszczenia, do których przeniesiono filię, zostały wprowadzone do użytku w 2003 r., ale niezbędne są tam usprawnienia i bieżące naprawy. Oba budynki posiadają windy, są też stale unowocześniane.

W bieżącym roku renowacji poddany został znajdujący się w budynku głównym Oddział Dziecięco-Młodzieżowy, w przyszłym roku planujemy modernizację Wypożyczalni dla Dorosłych, a następnie Czytelnia.

Aby zapoznać Państwa ze specyfiką dzierzoniowskiej biblioteki, omówię krótko strukturę korzystania ze zbiorów w roku 2007. Odwiedziło bibliotekę 24.504 czytelników, wypożyczono 186.206 pozycji do domu, w czytelniach wypożyczono 32.880 pozycji oraz udzielono 8.700 informacji. W 559. formach edukacji kulturalnej uczestniczyły 21.243 osoby.

W roku 2007 struktura dochodów biblioteki ze względu na źródło finansowania przedstawiała się następująco: 89% to dotacja organizatora, 11% to pozostałe przychody.

Na 11% funduszy uzyskanych poza dotacją organizatora złożyły się: dotacja z Urzędu Miejskiego na organizację konkursu plastycznego, ferii zimowych i wypożyczenia letniego dla dzieci, dotacja Gminy Miejskiej i Towarzystwa Miast Partnerskich Dzierżoniowa na organizację konkursu plastycznego, dotacja Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego na zakup nowości książkowych, dotacja firmy Galwanizer Sp. z o.o. na zakup gier planszowych dla dzieci, usługi kserograficzne, sprzedaż cegiełek czytelniczych, usługi komputerowe, kursy komputerowe, dotacja na realizację zadań biblioteki powiatowej oraz pozostałe przychody.

W ostatnich latach MBP pozyskała dodatkowe fundusze dzięki realizacji projektów skierowanych do: Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, Gminy Miejskiej, Urzędu Miasta, Rady Powiatu, Starostwa Powiatowego, Towarzystwa Miast Partnerskich, Towarzystwa Miłośników Dzierżoniowa, firm i osób prywatnych.

W 2006 r. MBP pozyskała dodatkowe środki oraz sprzęt poza dotacją organizatora:

- ze Starostwa Powiatowego na podstawie porozumienia z Burmistrzem Miasta w sprawie przejęcia przez MBP zadań biblioteki powiatowej kwotę 40.000 zł,
- z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego dotację na zakup nowości czytelniczych w ramach programu „Promocja czytelnictwa” – 24.200 zł,
- z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego na realizację projektu „Biblioteka dla miasta i regionu – 60-lecie działalności biblioteki i nadania miastu imienia ks. Jana Dzierżona” w ramach programu „Promocja czytelnictwa” – 18.820 zł,
- z Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie na zakup zbiorów specjalnych – „książek mówionych” oraz urządzeń - 6.000 zł,
- z Gminy Miejskiej Dzierżoniów na realizację projektu „Foto-okno na świat” – 2.199 zł,
- z Gminy Miejskiej Dzierżoniów ze środków Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na dofinansowanie zajęć prowadzonych przez bibliotekę podczas ferii zimowych i wakacji – 1.608 zł,
- z Rady Miejskiej i Towarzystwa Miast Partnerskich oraz Urzędu Miasta

- środki na nagrody dla laureatów konkursu recytatorskiego i plastycznego oraz nagroda rzeczowa dla MBP z okazji 60-lecia działalności – 4.179 zł,
- z Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej – użyczenie licencji Aleph – koszt: 55.340 zł,
- z darowizn osób prywatnych – 724 zł,
- z dochodów własnych – „cegiełki czytelnicze” i działalność gospodarcza – 40.578 zł,
- razem – 193.649.98 zł.

Z przekazanej przez Starostwo Powiatowe dotacji w wysokości 40.000 zł. MBP przeznaczyła środki na pokrycie wynagrodzeń pracowników, którym rozszerzono zakresy obowiązków o zadania z zakresu biblioteki powiatowej, częściowe pokrycie kosztów Komputerowego Ośrodka Informacji Bibliotecznej, pokrycie kosztów szkolenia i doskonalenia zawodowego bibliotekarzy w powiecie, kosztów instruktażu, doradztwa i konsultacji w zakresie rozwiązywania problemów organizacyjnych, merytorycznych, prawnych i informatycznych. Dzięki tej dotacji możliwe było prowadzenie rocznej sprawozdawczości statystycznej bibliotek publicznych w powiecie.

Najważniejszymi problemami występującymi od lat w dzierżoniowskiej bibliotece jest niewystarczająca ilość środków na działalność bieżącą, w tym na zakup nowości książkowych. W ostatnich latach dotacja Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach projektu „Promocja czytelnictwa” umożliwiła zakup dodatkowych 4.385 książek.

Dzięki temu wskaźnik zakupu nowych książek na 100 mieszkańców wyniósł: 9,53 (2004 r.), 10,83 (2005 r.), 13,52 (2006 r.) i 12,20 (2007 r.).

Prowadzenie wielu form edukacji i popularyzacji czytelnictwa możliwe jest dzięki realizowanym projektom. Tradycje dzierżoniowskiej biblioteki w tej dziedzinie sięgają lat 70. już wtedy zaczęto organizować zajęcia dla dzieci w czasie wakacji i ferii zimowych. W latach ubiegłych i obecnie w różnych działach biblioteki dzięki dodatkowym funduszom realizowane są najrozmaitsze przedsięwzięcia.

Od 2004 r. pod opieką instruktora odbywają się w MBP warsztaty fotograficzne. Z pozyskanych środków biblioteka zakupiła, m.in. aparat cyfrowy. W roku 2002, ze środków otrzymanych na prowadzenie zajęć komputerowych dla dzieci pod nazwą „Dzieci w Internecie”, możliwe było zakupienie pierwszych dwóch komputerów. Obecnie dzieci i młodzież stale korzystają z bezpłatnego dostępu do Internetu, a podczas ferii i wakacji organizowane są dodatkowe zajęcia, kupowane są gry i programy. W 2007 r. z darmowego dostępu do Internetu skorzystało 2.715 dzieci i młodzieży.

Popularną wśród dzieci formą aktywności artystycznej jest udział w konkursach plastycznych, jest to również doskonały sposób na popularyzację książki i czytelnictwa. O atrakcyjności konkursu świadczą nagrody, wystawy i „oprawa imprezy”. Środki na te cele biblioteka uzyskuje również dzięki realizacji „małych” projektów kierowanych do lokalnych instytucji i organizacji. Podobnie dzieje się w przypadku włączania się biblioteki w organizację różnych imprez na terenie miasta i powiatu.

Istniejący przy filii MBP od ponad 20. lat teatrzyk lalkowy „Błękitny Ptak” odnosił i odnosi wiele sukcesów na przeglądach wojewódzkich i krajowych. Na

jego działalność w różnych latach łożyły firmy i osoby prywatne. Na początku lat 90. radni przekazali swoje diety na zakupienie materiałów do wykonania lalek i scenografii.

Programy finansowane z funduszy Gminy Miejskiej, Urzędu Miasta, Rady Powiatu i Starostwa Powiatowego, realizowane przez bibliotekę w latach 2003-2007, zgromadziły łączną kwotę 38.086 zł. Dzięki temu uzyskano dotację na zakup sprzętu komputerowego w ramach programu „Profilaktyka i Rozwiązywanie Problemów Alkoholowych”, na program „Dzieci w Internecie” 13.360 zł, dotację na organizację ferii zimowych i wakacji w wysokości 12.030 zł, dotację na działalność Klubu Filmowego 4996 zł, na Warsztaty Fotograficzne dla młodzieży 5.400 zł, na konkursy plastyczne i recytatorskie 2300 zł.

Podstawowy sprzęt, jakim stały się dziś w większości bibliotek komputery, początkowo stanowił ogromny wydatek w budżecie naszej placówki. Stąd starania o pozyskanie dodatkowych środków na ten cel, m.in. od sponsorów. Obecnie biblioteka posiada 35 stanowisk komputerowych, w tym 20 do dyspozycji czytelników, a pozostałe wykorzystywane są do udostępniania, opracowania zbiorów i do prac administracyjnych.

W budynku filii zainstalowano stanowisko dla osób niedowidzących.

W latach 2005-2006 Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przeznaczył na sprzęt i oprogramowanie komputerowe dla osób niewidomych i niedowidzących dotację w wysokości 12.540 zł. Również PFRON i Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie przyczyniły się do utworzenia 3 stanowisk pracy wraz z wyposażeniem dla osób niepełnosprawnych oraz zakupu „książek mówionych”.

Inną formą popularyzacji czytelnictwa jest działalność Klubu Filmowego. Przygotowany przed kilku laty program zyskał aprobatę Komisji Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, a otrzymane na ten cel środki pozwoliły na zakupienie „kina domowego”, filmów, nawiązanie współpracy z psychologiem i poprowadzenie cyklu zajęć dla tzw. „trudnej” młodzieży. Klub działa już kilka lat, jego formuła nieco się zmieniła, a filmoteka stanowi załączek działu medialnego, którego utworzenie jest planowane.

Współpraca z Towarzystwem Miast Partnerskich Dzierżoniowa i Towarzystwem Miłośników Dzierżoniowa to udział w edukacji regionalnej i promocja Dzierżoniowa na terenie kraju i w miastach partnerskich: Bischofsheim (Niemcy) – od 1990 r., Lanškroun (Czechy) – od 1999 r., Ałusztá (Ukraina) – od 2001 r., Crewe and Nantwich (Wielka Brytania) – od 2005 r., Serock (Polska) – od 2006 r., Kluczbork (Polska) – od 2007 r.

Tego rodzaju współpraca też stanowi okazję do finansowania wielu działań biblioteki. Organizacja wystaw, konkursów o zasięgu międzynarodowym nie byłaby możliwa bez realizacji projektów współfinansowanych przez te organizacje.

Przykładem takiego współdziałania, także z władzami lokalnymi, było włączenie się biblioteki w obchody 750-lecia lokacji miasta, która przypadła w tym roku. Dotacja z Urzędu Miasta, Gminy Dzierżoniów i Towarzystwa Miast Partnerskich Dzierżoniowa na Program Obchodów Jubileuszu wyniosła 7.100 zł. W ramach projektu odbył się konkurs wiedzy o Dzierżoniowie dla mieszkańców miast partnerskich Dzierżoniowa, w którym wzięło udział 104. uczestników z

pięciu miast partnerskich; konkurs poetycki na wiersz o Dzierżoniowie, na który wpłynęły 54 utwory i międzynarodowy konkurs fotograficzny „Moje miasto”, na który zgłoszono 44 fotografie z Niemiec, Czech i Polski. Z tej okazji wydano okolicznościowy tomik zawierający nagrodzone fotografie i wiersze o Dzierżoniowie, wydany w nakładzie 500 sztuk.

W 2002 roku nasza placówka nawiązała współpracę z biblioteką w czeskim Lanškroun. Zaczęło się od spotkań bibliotekarzy i wymiany wystaw prac plastycznych. Ponieważ władze naszych miast podpisały umowę o partnerskiej współpracy, postanowiliśmy skorzystać z okazji i postarać się o fundusze unijne na dalsze współdziałanie. Jako cele nadrzędne wskazaliśmy we wniosku – nawiązanie kontaktów i przyjaźni między rówieśnikami z Polski i Czech oraz zacieśnienie współpracy pomiędzy bibliotekarzami z zaprzyjaźnionych miast i promocję miasta. Projekt pod nazwą „Przyjaciele po obu stronach Sudetów” realizowany był w pierwszej połowie 2004 roku. Dzięki doskonałej współpracy z bibliotekarzami z Czech zorganizowaliśmy warsztaty fotograficzne i konkurs dla młodzieży, konferencję bibliotekarzy i międzynarodowe spotkanie laureatów konkursu. Wydany został także informator o bibliotekach z Euroregionu Glacensis.

Zachęteni pomysłą realizacją projektu, wystąpiliśmy z wnioskiem o dofinansowanie drugiej edycji programu. Tym razem z pozyskanych środków zorganizowaliśmy oprócz warsztatów fotograficznych i konkursu, także konkursy plastyczne dla dzieci pod hasłem „Piękno naszej ziemi”, a także wspólną wycieczkę młodzieży polskiej i czeskiej do Wrocławia, gdzie grupa została przyjęta przez konsula Republiki Czeskiej. Konferencja zorganizowana w ramach projektu zgromadziła bibliotekarzy regionu Dolnego Śląska oraz kilku miejscowości przygranicznych z Czech.

Doświadczenia zdobyte przez załogę biblioteki podczas pisania wniosków o granty do Euroregionu Glacensis i podczas późniejszej realizacji obu projektów były nie mniej cenne, niż osiągnięte cele społeczne i prestiżowe.

W 2006 roku, z okazji jubileuszu 60-lecia działalności biblioteki i rocznicy nadania miastu imienia ks. Jana Dzierżona biblioteka wystąpiła do MKiDN z projektem „Biblioteka dla miasta i regionu...”. Na realizację tego projektu otrzymaliśmy kwotę 18.820 zł. W jego ramach zrealizowane zostały: konkurs literacki dla młodzieży licealnej i dla dorosłych pod nazwą „Gdy myślę biblioteka...”, konkurs plastyczny dla dzieci „Książd Jan Dzierżon – patron naszego miasta”, Konkurs recytatorski „Od Baczyńskiego do...” dla uczniów gimnazjów i szkół średnich powiatu dzierżoniowskiego, konkurs na plakat promujący bibliotekę dla młodzieży gimnazjalnej naszego powiatu. Kolejnym zadaniem było prowadzenie warsztatów fotograficznych. Młodzież pod kierunkiem instruktora uczyła się fotografowania aparatem analogowym i cyfrowym, poznała zasady kadrowania, kompozycji itp. Powstałe podczas zajęć fotografie dokumentowały codzienną pracę biblioteki, a także wydarzenia i imprezy związane z jubileuszem. Po obróbce i wywołaniu najciekawsze prace znalazły się na wystawie „Zapraszamy do biblioteki”. Zarówno w Oddziale Dziecięcym, jak i w filii biblioteki, zajęcia w ramach „Lata w bibliotece” obejmowały pogadanki, wycieczki po mieście, zajęcia plastyczne, głośne czytanie, projekcje filmowe oraz konkursy, gry i zabawy. Podczas zajęć plastycznych powstało 68 prac, które wzięły udział w konkursie

zorganizowanym przez bibliotekę w ramach programu. We wszystkich formach zajęć wakacyjnych wzięło udział 459 osób. Konferencja była zwieńczeniem realizowanego od czerwca projektu „Biblioteka dla miasta i regionu”. 7 grudnia 2006 r. bibliotekarze z Lanškroun w Czechach i z Dolnego Śląska, przedstawiciele placówek, towarzystw i organizacji kulturalno-oświatowych powiatu dzierżoniowskiego, a także czytelnicy i przyjaciele biblioteki zapoznali się z działalnością i historią dzierżoniowskiej księżnicy. Obejrzelі także prezentację wspomnień czytelniczek, które opowiedziały o pierwszych powojennych latach spędzonych w Dzierżoniowie członkiniom Klubu Mola Książkowego, działającego przy bibliotece od 1996 r. Powstał ciekawy materiał o bibliotece i przeszłości naszego miasta. Uczestnicy konferencji wysłuchali także wykładu dr. Wojciecha Browarnego z Uniwersytetu Wrocławskiego i wystąpienia „Dolny Śląsk jakiego nie znacie” Joanny Lamparskiej. Z okazji jubileuszu wydany został informator wydrukowany w nakładzie 200 egzemplarzy.

Wielką pomocą w naszej codziennej pracy są przyjaciele biblioteki. Osoby, które zaangażowały się osobiście, także finansowo, w rozwój naszej placówki. Od kilku lat honorujemy je, podczas ważnych uroczystości, tytułem „Mecenasa Biblioteki”. Są wśród nich fundatorzy sprzętu komputerowego, nagród finansowych i książkowych oraz przychylni nam przedstawiciele lokalnych władz.

MARCIN ZAWILA

Historyk, regionalista i muzealnik (absolwent KUL). Dyrektor Jeleniogórskiego Centrum Informacji i Edukacji Regionalnej „Książnica Karkonoska”. Założyciel pierwszego w Polsce Euroregionu („Nysa”) i jego pierwszy prezydent. Poseł na sejm RP.

Marcin Zawila

KSIĄŻNICA KARKONOSKA – HISTORIA PROJEKTU WSPOMAGANEGO Z FUNDUSZY EUROPEJSKICH

Budowa nowej biblioteki w Jeleniej Górze ma już swoją historię. W osiemdziesiątych latach ubiegłego wieku ówczesne władze województwa jeleniogórskiego podjęły decyzję o stworzeniu zlokalizowanego w centrum miasta kompleksu kulturalnego, który miał pomieścić filharmonię i bibliotekę. Projekt ten nie został w całości zrealizowany. Przeprowadzono remont kapitalny starego budynku biurowego, przystosowując go do niektórych potrzeb biblioteki. Wyremontowany budynek zdołał pomieścić wypożyczalnię beletrystyki, czytelnię, dział informacyjno-bibliograficzny oraz pomieszczenia administracji. Poza budynkiem głównym pozostawały liczne oddziały, korzystające z wynajmowanych pomieszczeń, nieprzystosowanych do potrzeb nowoczesnej biblioteki.

Mimo wielkich trudności budowa kompleksu posuwała się naprzód. W momencie powstania samorządu wojewódzkiego, Filharmonia Dolnośląska stała się instytucją wojewódzką, a Grodzka Biblioteka Publiczna została przekazana samorządowi miasta Jeleniej Góry. Konsekwencją tych decyzji był też podział własności bu-

dowanego kompleksu. Grodzka Biblioteka Publiczna otrzymała wyremontowany stary budynek. Pozostałą część inwestycji, łącznie z częścią pierwotnie przewidzianą dla Biblioteki, otrzymała Filharmonia. Samorząd województwa kontynuował budowę części przeznaczanej w projekcie na potrzeby muzyczne. Część przewidziana pierwotnie na bibliotekę czekała na lepsze czasy.

Przełomowym momentem dla dokończenia rozpoczętych prac była decyzja władz miejskich o opracowaniu projektu do funduszy strukturalnych UE. Przez cały ten czas jeleniogórscy bibliotekarze intensywnie zabiegali o dokończenie rozpoczętych prac budowlanych. Pierwszym etapem prac przed wznowieniem inwestycji było zlecenie opracowania aktualizacji projektu budowlanego. Zadanie to zostało powierzone Politechnice Wrocławskiej. Zespołem projektantów kierował prof. Andrzej Grudziński, autor wcześniejszego projektu. Zmiana projektu była konieczna ze względu na zmienione wymagania techniczne dla obiektów użyteczności publicznej oraz nowe wyzwania techniczne, stawiane przed nowoczesnymi bibliotekami. W przeprojektowywanym budynku należało umieścić przyszłą wypożyczalnię główną, dotychczas – z powodu ograniczeń lokalowych – podzieloną na dwa odrębne oddziały, przenieść z wynajmowanego parteru starej kamienicy Bibliotekę Dziecięcą i Młodzieżową oraz wyodrębnić zbiory Punktu Informacji Europejskiej połączyć z funkcjonalną czytelnią. Dodatkowo należało stworzyć salę konferencyjną i wystawienniczą, miejsca na stanowiska komputerowe. Koniecznością było też wygospodarowanie odpowiednich pomieszczeń magazynowych. W trakcie prowadzonych już prac wygospodarowano pomieszczenia dla Informacji Turystycznej i Kulturalnej.

Grodzka Biblioteka Publiczna nie posiadała prawie żadnych zapasów wolnego terenu, na którym można byłoby postawić dodatkowy budynek. Wykonany projekt założył maksymalne wykorzystanie istniejących budynków oraz dobudowę łącznika z przeszkloną ścianą. Po wykonaniu i zatwierdzeniu projektu architektonicznego i skomplikowanych projektów technicznych, do spełnienia wymogów formalnych pozostało jeszcze uregulowanie stanów prawnych nieruchomości. W wyniku porozumienia, zawartego między prezydentem Jeleniej Góry i marszałkiem województwa dolnośląskiego, sprawa ta została rozwiązana. Grodzka Biblioteka Publiczna, posiadając dokumentację techniczną i studium wykonalności projektu, będąc właścicielem nieruchomości i mając zagwarantowany przez miasto wkład własny, mogła ubiegać się o pieniądze z funduszy europejskich. Przygotowano dokumentację projektu w kilku opasłych tomach i wysłano do sekretariatu Zintegrowanego Operacyjnego Programu Rozwoju Regionalnego. Bibliotekarzom pozostało oczekiwanie. Nawiasem mówiąc wszyscy beneficjenci programów europejskich muszą być osobami cierpliwymi.

Niestety, projekt rozbudowy Biblioteki, choć oceniony pozytywnie, nie otrzymał w pierwszym podejściu środków finansowych. Nadszedł pierwszy kryzys. Wydawało się, że wszystkie mozolne starania spełzły na niczym, a kilkaset tysięcy złotych, przeznaczonych na projektowanie, zostało wyrzucone w błoto. Na szczęście, kilka dni po ogłoszeniu naboru do programu, z którego chcieliśmy uzyskać dofinansowanie, ogłoszono konkurs na projekty wspierające kontakty transgraniczne. Dzięki zaangażowaniu jeleniogórskiej biblioteki i jej kolejnych dyrektorów we współpracę z bibliotekami z Czech i Niemiec – w ramach Euro-

regionu „Nysa” – wydawało się, że projekt budowy Książnicy Karkonoskiej może uzyskać finansowanie z programu PIW Interreg III A. Mielśmy prawie kompletną dokumentację, brakowało tylko poparcia partnerów z Saksonii. Wieloletnia współpraca dała owoce i nasz projekt budowy biblioteki – jako bazy dla kontaktów transgranicznych – uzyskał aż dwóch partnerów – biblioteki w Budziszynie i w Zittau. W obu tych miejscowościach wcześniej wybudowano nowe biblioteki i tym samym nasi partnerzy mogli pomóc nam swoimi doświadczeniami.

Latem 2005 r. nowy projekt był gotowy i – jako pierwszy na Dolnym Śląsku – został złożony do weryfikacji. W lutym następnego roku został zakwalifikowany do realizacji. Grodzka Biblioteka Publiczna, jako samorządowa instytucja kultury, posiadająca osobowość prawną, stała się inwestorem i beneficjentem funduszy europejskich. Oczywiście, jako biblioteka nie posiadała wyspecjalizowanej komórki do realizacji tego typu zadań. W bibliotece sprawy inwestycji spadły na służby administracyjne i finansowe. Sprawę przejęła kierowniczka administracyjna – Violetta Jezusek i główna księgowa – Elżbieta Maślak. Z czasem do zespołu dołączyła Jowita Jeleńska. Natychmiast zatrudniona została – jako inżynier kontraktu i inżynier nadzoru – doświadczona jeleniogórska firma, przedsiębiorstwo „Ikar”. Z perspektywy czasu należy stwierdzić, że dla takiej instytucji jak biblioteka inżynier kontraktu, który obok formalnych czynności spełnia rolę doradcy, to fundament powodzenia.

Po kolejnym okresie sześciu miesięcy oczekiwania na zatwierdzenie listy projektów, realizowanych przez fundusz Interreg III A, nadszedł moment wyboru firmy, która zajmie się naszym projektem. Świadomie, dla uproszczenia procedur i zagwarantowania bezpieczeństwa dochowania terminów realizacji inwestycji, zdecydowaliśmy się na wyłonienie wykonawcy, który wykona prace budowlane i dostarczy specjalistyczne wyposażenie. Do postępowania przetargowego zgłosiły się cztery firmy. Jesienią 2006 r. nastąpił gwałtowny wzrost cen materiałów i usług budowlanych i po otwarciu ofert stwierdziliśmy, że najtańsza oferta przekracza znacznie kwotę, którą mamy do dyspozycji. Pozostały nam dwa wyjścia: unieważnić przetarg, licząc na obniżenie ceny lub zwrócić się do miasta o zwiększenie wkładu własnego. W tej trudnej sytuacji przyszło nam z pomocą Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, przyznając grant w wysokości pół miliona złotych. Po szybkiej analizie sytuacji miasto Jelenia Góra zwiększyło wkład własny do poziomu umożliwiającego podpisanie umowy z wykonawcą.

Z czasem utwierdziliśmy się w opinii, że nie było na co czekać, a ceny inwestycji budowlanych w dalszym ciągu wzrastały. Ostatecznie, w drodze przetargu wyłoniony został wykonawca i we wrześniu 2006 r. podpisaliśmy umowę z firmą „Izery” sp. z o.o. z Mirska. Wykonawca ten podjął z nami prawdziwie partnerską współpracę, zapewniając – mimo licznych kłopotów technicznych – dotrzymanie krótkich terminów budowy. W trakcie prac musieliśmy zapewnić płynność finansowania inwestycji. Faktury wystawione przez wykonawcę trzeba było opłacić w ciągu dwóch tygodni, a zwrot wypłaconych pieniędzy z PIW Interreg III A następował dopiero po kilku miesiącach. Dzięki specjalnemu kredytowi Banku Gospodarstwa Krajowego, udzielonemu nam na preferencyjnych warunkach, udało się zapewnić terminowe finansowanie inwestycji.

W trakcie prac budowlanych nie udało się uniknąć problemów technicznych.

Mały teren budowy uniemożliwił zastosowanie odpowiednich dźwigów. Stary budynek wymagał bardzo trudnych prac wzmacniania fundamentów, a pomieszczenia kawiarenki, znajdującej się nad magazynami, wymagały wykonania dodatkowej izolacji i przebudowy instalacji kanalizacyjnej. Bardzo poważny problem organizacyjny wystąpił w trakcie hałaśliwych prac ziemnych i rozbiórkowych. Nie braliśmy bowiem pod uwagę tego, że Filharmonia Dolnośląska dla swojej pracy potrzebuje ciszy. Jednak dzięki wyrozumiałości sąsiada, który zaledwie kilka lat wcześniej zakończył swoją inwestycję, ustaliliśmy specjalny godzinowy grafik prowadzenia prac głośnych, co w oczywisty sposób spowolniło tempo robót. Udało nam się z sekretariatem Interreg III A uzgodnić minimalne przedłużenie terminu zakończenia inwestycji, ale i tak musieliśmy dokonać zmian w organizacji planowanych prac.

W pierwotnej wersji naszych planów zakładaliśmy w pierwszym etapie wykończenie nowych budynków i przeniesienie tam biblioteki. W tym momencie firma budowlana miała przystąpić do remontu starego budynku. Dzięki uprzejmości Archiwum Państwowego i Dolnośląskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli mogliśmy wyprowadzić bibliotekarzy i zbiory poza teren budowy i umożliwić wykonawcom przyspieszenie prac. Trzeba podkreślić wyjątkowe zaangażowanie pracowników, którzy perfekcyjnie zaplanowali i przeprowadzili – dwukrotnie w ciągu roku – przeprowadzkę całej instytucji. Z końcem kwietnia 2008 r., po ośmiu miesiącach trwania prac budowlanych, remont Książnicy Karkonoskiej został ukończony. Dwa miesiące zajęła pracownikom przeprowadzka, a od 1 sierpnia 2008 r. zaczęliśmy przyjmować czytelników. Powstanie nowej biblioteki w Jeleniej Górze było możliwe dzięki determinacji czytelników, konsekwencji władz miasta i uporowi samych bibliotekarzy, którzy przez kilkadziesiąt lat nie stracili wiary w możliwość powstania w naszym mieście jednej z najnowocześniejszych bibliotek na Dolnym Śląsku.

Anna Gątowska

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROJEKTÓW REALIZOWANYCH PRZEZ LEGNICKĄ BIBLIOTEKĘ PUBLICZNĄ

Legnicka Biblioteka Publiczna istnieje od 1946 roku. W trakcie swego istnienia przechodziła wielokrotnie przemiany strukturalne i kompetencyjne. W latach 1992–1998 w Legnicy funkcjonowały dwie placówki: Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Miejska Biblioteka Publiczna. Po wprowadzeniu w życie nowego podziału administracyjnego kraju utworzono z nich jedną – Legnicką Bibliotekę Publiczną o kompetencjach biblioteki powiatowej, przyznanych na podstawie odnawianego corocznie porozumienia pomiędzy prezydentem Legnicy a starostą legnickim.

W jej strukturze organizacyjnej mieści się 11 filii ogólnych (w tym jedna w Szpitalu Specjalistycznym), Ekobiblioteka z Ośrodkiem Informacji Ekologicznej, Filia Zbiorów Muzycznych i Specjalnych z bogatym zbiorem „książki mówionej”, dwie Filie Dziecięco-Młodzieżowe, Wypożyczalnia dla Dorosłych, Czytelnia Naukowa, Dział Informacyjno-Bibliograficzny i Regionalny z Punktem Informacji Europejskiej i Centrum Dokumentacji Romskiej, Dział Instrukcyjny i Plano-

ANNA GĄTOWSKA

Absolwentka bibliotekoznawstwa (Uniwersytet Wrocławski). Od roku 2005 jest dyrektorką Legnickiej Biblioteki Publicznej. Pełniąc tę funkcję, zabiega o utrzymanie i poszerzenie zbioru cennych wydawnictw regionalnych oraz rozszerzanie oferty dla starszych, niepełnosprawnych, chorych oraz mniejszości etnicznych. Zainicjowała na przykład stworzenie przy LBP Centrum Dokumentacji Romów Legnickich. Utworzyła – jedną z nielicznych w Polsce, Wypożyczalnię Krótkoterminową „72 h”, popularną wśród osób kształcących się.

wania, Dział Gromadzenia i Opracowania Zbiorów, Dział Promocji, Dział Administracyjno-Gospodarczy i Dział Organizacyjny.

Biblioteka zarejestrowała w 2007 roku 23.468 czytelników, zaś z jej oferty kulturalno-oświatowej skorzystało 35.856 osób. Udostępniono blisko 600 tys. materiałów bibliotecznych, 5.728 osób skorzystało z Internetu, udzielono 84.268 informacji.

Budżet Biblioteki wynosił w 2007 roku ok. 3,4 mln. zł i w blisko 85% przeznaczony był na wynagrodzenia pracownicze i inne świadczenia na rzecz pracowników. Utrzymanie placówek to 12% budżetu. Dochody własne Biblioteki wyniosły 3,5% dotacji, zaś pozyskane dofinansowania – ponad 5%. Te ostatnie kształtują się w kolejnych latach różnie i w zależności od pozytywnie rozpatrzonych wniosków wynoszą od 3,5 do 10% dotacji podmiotowej Legnickiej Biblioteki Publicznej.

Dotacja organizatora przeznaczona jest przede wszystkim na utrzymanie Biblioteki. W tej sytuacji konieczne jest poszukiwanie dodatkowych środków na działalność kulturalną, edukacyjną czy też zakup nowości. Oczywiście ilość i wartość przygotowywanych wniosków często uzależniona jest od możliwości zapewnienia tzw. „wkładu własnego” – w kwocie od 10 do 40% (i więcej) wartości zadania.

Największym i najpoważniejszym źródłem dofinansowania działań Biblioteki jest Ministerstwo Kultury i Ministerstwa Narodowego. Co roku, za pośrednictwem Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej, LBP otrzymuje środki na zakup zbiorów – ostatnio 54.100 zł. Uznaniem Ministerstwa cieszyły się dwa nasze projekty, a mianowicie:

- **„Optymalizacja działalności Legnickiej Biblioteki Publicznej jako centrum gromadzenia i udostępniania zbiorów”** (wartość całkowita projektu 261.600 zł). Utworzono nowe stanowiska komputerowe i powołano przy Wypożyczalni dla Dorosłych, Wypożyczalnię Krótkoterminową – 72 godziny, która udostępnia na trzy doby najbardziej poszukiwane pozycje z zakresu literatury popularnonaukowej. Jej zbiory służą głównie osobom doszkalcącym się i studentom, którzy słyną z nieterminowości zwrotu książek. Jednak znakomita jakość zbioru Wypożyczalni Krótkoterminowej i bodziec w postaci wyłączenia z listy czytelników w przypadku zalegania ze zwrotem powodują, że książki trafiają do tych czytelników, którzy w danym momencie ich potrzebują.

- „**Nowe technologie – nowi odbiorcy usług bibliotecznych**” (całkowita wartość projektu 105.300 zł). Utworzono Kawiarenkę Internetową dla Seniorów oraz Pracownię Digitalizacji i Reprografii Zbiorów.

Stosunkowo nowe źródło pozyskiwania funduszy to **Program na Rzecz Społeczności Romskiej** pilotowany przez ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Wnioski nie są specjalnie skomplikowane i pieniądze przydzielane są chętnie, jednak podmiot działań – Romowie, to społeczność hermetyczna. Nakłonienie ich do korzystania z szeroko rozumianej kultury to sprawa niełatwa. W LBP zorganizowano Centrum Informacji Romskiej, które gromadzi literaturę cyganologiczną, bazy internetowe związane Romami w Polsce i na świecie, organizuje konkursy dla dzieci i młodzieży, spotkania z etnografami, pisarzami. Na te działania pozyskujemy do 10 tys. zł rocznie.

Stałym, choć niewspółmiernym do realnych nakładów, jest dofinansowanie przez Starostwo Powiatowe w Legnicy działalności wynikającej ze sprawowania funkcji biblioteki powiatowej nad 20. bibliotekami w powiecie. Kwota kształtowała się od 10 do 30 tys. w 2007 roku. Ponieważ Starostwo nie zezwala nam na zakup zbiorów z tych funduszy, prawie cała suma przeznaczana jest na finansowanie działalności szkoleniowej i kulturalno-edukacyjnej na rzecz powiatu i miasta Legnicy.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gminny Fundusz Ochrony Środowiska od lat wspierają działalność Ekobiblioteki i podlegającego jej Ośrodka Informacji Ekologicznej. Coroczne dofinansowanie kwotą ok. 80 tys. zł sprawia, że placówka ta jest najlepiej wyposażoną w zbiory i stechniczowaną filią LBP i prowadzi bogatą działalność edukacyjną.

Gminny Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych od lat wspiera działalność na rzecz filii LBP na rzecz osób poszkodowanych niepełnosprawnością, chorych i w podeszłym wieku. Współpracujemy z legnickimi oddziałami Polskiego Związku Niewidomych i Polskiego Związku Głuchych, Stowarzyszeniem Osób Niepełnosprawnych i Przyjaciół „Nadzieja”, Stowarzyszeniem Przyjaciół i Rodziców Osób z Upośledzeniem Umysłowym „Jutrzenka”. Prowadzimy Specjalistyczny Punkt Informacji Biblioteczno-Bibliograficznej dla Osób Niepełnosprawnych i Ich Rodzin, organizujemy spotkania z muzyką i słowem pisanym, tworzymy bibliografię adnotowaną „Człowiek chory i niepełnosprawny w literaturze”, wydajemy tomiki poezji. Z GFRON otrzymujemy co rok do 7.000 zł.

Gminny Fundusz Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych rozwiązuje biblioteczne problemy związane z przeprowadzaniem zajęć podczas letnich wakacji i ferii zimowych. Filia Dziecięco-Młodzieżowa nr 2 organizuje od trzech lat cykl zajęć dla bibliotekarzy i nauczycieli pod nazwą „Książki konieczne”. Prezentowane są wydawnictwa ułatwiające kontakt z dziećmi trudnymi, poddawanymi przemocy i uzależnieniom. Spotkaniom z terapeutami towarzyszy przegląd najnowszego piśmiennictwa. Z tego funduszu pozyskujemy do 7 tys. zł rocznie.

Wspomnieć należy, że istnieje także możliwość pozyskania dofinansowania z Urzędu Marszałkowskiego. Niestety, jak dotąd nasze wnioski o tematyce regionalnej nie spotkały się z uznaniem urzędników. Odnosi się wrażenie, że są oni nastawieni raczej na odrzucanie z błahych nawet przyczyn, a nie na dialog z wnioskodawcami. Może ze względu na liczbę aplikacji...

Na zakończenie kilka słów o jeszcze jednym dodatkowym źródle finansowania zakupu zbiorów. I choć nie jest to organizacja rządowa ani pozarządowa, to jej wpływ na zakup zbiorów, organizację imprez kulturalnych i samopoczucie zawodowe bibliotekarzy jest niebagatelny. To rzesza czytelników legnickich bibliotek, którzy regularnie wspierają nas wykupionymi cegiełkami (często konkretny tytuł zamawiany jest i fundowany przez kilku czytelników), czasem, niestety, karami (to „gotówka”) oraz darowiznami rzeczowymi. Jeżeli dodamy do tego nieliczne legnickie firmy rozumiejące potrzeby czytelnicze i edukacyjne lokalnej społeczności, to otrzymamy co roku sumę ok. 100 tys. zł. I za tę ofiarność należy się darczyńcom prawdziwa wdzięczność.

Nowe technologie jako narzędzie dokumentacji i informacji regionalnej

JOLANTA UBOWSKA

Absolwentka historii i podyplomowych studiów z zakresu bibliotekoznawstwa. Zastępca dyrektora Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej ds. merytorycznych. Zajmuje się problemami informacji, regionalizmu i automatyzacji bibliotek. Pełni funkcję przewodniczącej Zarządu Okręgu SBP we Wrocławiu.

Jolanta Ubowska

NOWE TECHNOLOGIE JAKO PODSTAWA KSZTAŁTOWANIA ZINTEGROWANYCH SIECI BIBLIOTECZNYCH. MODELE REGIONALNYCH ZAUTOMATYZOWANYCH SIECI BIBLIOTECZNYCH

Problem automatyzacji bibliotek zaczął pojawiać się na różnego typu spotkaniach i konferencjach bibliotekarzy pod koniec lat osiemdziesiątych. W początkowym okresie komputeryzacji bibliotek ujawniła się koncepcja stworzenia krajowego systemu bibliotecznego, którego dystrybucją zajęłaby się Biblioteka Narodowa. Został stworzony system pod nazwą Mały Automatyczny Katalog (MAK), które zakupiła znakomita większość bibliotek. Był to jednak system niedoskonały, pracujący w środowisku DOS, sprawdzający się przede wszystkim w bibliotekach o niezbyt dużych zasobach.

Wpływ na rozwój automatyzacji bibliotek w Polsce oraz budowę bibliotecznych sieci informacyjnych miała struktura organizacyjna bibliotek. To ona decydowała o zakresie działań poszczególnych elementów struktury. Na czele znajduje się oczywiście Biblioteka Narodowa, której głównym zadaniem jest wskazywanie kierunków rozwoju bibliotek, prowadzenie działalności metodycznej i unifikacyjnej w zakresie bibliotekarstwa, bibliografii, zastosowań nowoczesnych technologii bibliotecznych oraz konserwacji bibliotecznych materiałów. Jeszcze do niedawna oczekiwano od niej koordynacji działań w zakresie automatyzacji procesów bibliotecznych, czego konsekwencją były udane próby wdrożenia w bibliotekach publicznych jednolitego systemu MAK.

Po reformie administracyjnej państwa z 1999 r. w szesnastu województwach utworzono 18 bibliotek stopnia wojewódzkiego. Oprócz podstawowych zadań, takich jak gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie zbiorów oraz informacji, pełnić muszą funkcję ośrodka informacji biblioteczno-bibliograficznej, organizować obieg wypożyczeń międzybibliotecznych oraz opracowywać bibliografie regionalne. Prowadzą też badania stanu czytelnictwa w re-

gionie, analizują stan organizacji bibliotekarstwa na obszarze województwa i, przede wszystkim, udzielają bibliotekom pomocy instrukcyjno-metodycznej i szkoleniowej.

Centralną biblioteką w powiecie jest biblioteka powiatowa, która koordynuje działania bibliotek miejskich i miejsko-gminnych na swoim terenie. Poważnym problemem, który występuje nie tylko w województwie dolnośląskim, jest niepowoływanie przez starostwa bibliotek powiatowych. Powoduje to zachwianie tej struktury i problemy z komunikacją oraz określeniem zakresu kompetencji bibliotek miejskich mających siedziby w miastach powiatowych, od których oczekuje się pełnienia funkcji centralnej biblioteki w powiecie.

Sytuacja, o której mowa, występuje po reformie administracyjnej państwa z 1999 r., która zmniejszyła ilość województw z 49. do 18., natomiast zwiększyła ich obszar i spowodowała oddalenie biblioteki wojewódzkiej od bibliotek miejsko-gminnych. Na Dolnym Śląsku dawne biblioteki wojewódzkie (w Jeleniej Górze, Legnicy, Wałbrzychu) zaczęły pełnić rolę bibliotek powiatowych, natomiast biblioteka wojewódzka we Wrocławiu objęła swoim działaniem teren nowo powstałego województwa dolnośląskiego. Wraz ze zmianą sieci bibliotek ujawniły się problemy integracyjne :

- brak jednolitego systemu bibliotecznego,
- rozproszone katalogi bibliotek,
- ograniczenia w procesie wypożyczeń międzybibliotecznych,
- tworzenie bibliografii regionalnych osobno przez poszczególne biblioteki,
- ograniczona współpraca w zakresie organizacji imprez o charakterze ponadlokalnym.

Dodatkowym czynnikiem utrudniającym integrację na Dolnym Śląsku było zróżnicowanie systemów bibliotecznych funkcjonujących w bibliotekach: 37 bibliotek pracowało w MAK-u, 7 – w MiniLibie, po dwie – w Sowie, Librze, Albulmie i ALEPH-ie, jedna w Prolibie i jedna w zupełnie innym systemie. Stwarzało to poważne problemy w wymianie informacji między bibliotekami oraz praktycznie uniemożliwiało czytelnikowi szybkie odnalezienie pozycji poszukiwanej poza macierzystą biblioteką. Trudności stwarzało także wspólne budowanie kartoteki „Region” – bazy informacyjnej o Dolnym Śląsku; odbywało się to początkowo na zasadzie przysyłania informacji na dyskietkach lub drogą internetową z bibliotek w terenie do biblioteki wojewódzkiej, po czym przeklemano rekordy do bazy posadowionej na jej serwerze.

Wypożyczanie książek z innych bibliotek poprzez wypożyczalnie międzybiblioteczne polegało na przysyłaniu rewersów okrężnych do największych bibliotek, które wybierano na zasadzie przypuszczenia, że poszukiwana pozycja powinna znajdować się w jej zbiorach, lub też po uprzednim skontaktowaniu się telefonicznym z biblioteką. Wydłużało to znacznie czas udostępnienia poszukiwanej pozycji czytelnikowi.

Sytuacja ta uległa szczególnemu nasileniu po powstaniu dużych województw, gdzie w różny sposób próbowano uporać się z tym problemem. Uogólniając, można stwierdzić, że przyjęto dwa modele regionalnych zautomatyzowanych sieci bibliotecznych. Pierwszy, rozproszony, przyjęty np. przez województwo wielkopolskie i małopolskie, drugi scentralizowany – taki jak Pomorska Sieć In-

formacji Regionalnej, System Bibliografii Regionalnej Województwa Łódzkiego, Zintegrowany System Biblioteczny ALEPH w MBP we Wrocławiu czy w końcu Dolnośląski Zasób Biblioteczny.

Katalog Rozproszony Bibliotek Województwa Wielkopolskiego funkcjonuje w oparciu o serwer centralny w bibliotece wojewódzkiej oraz serwery lokalne w bibliotekach terenowych. Zapytanie czytelnika poprzez serwer centralny trafia do serwerów lokalnych, które przekazują odpowiedź trafiającą do czytelnika w formie „sklejonej” przez serwer centralny.

W województwie małopolskim stworzono wspólny interfejs wyszukiwawczy dla wszystkich baz katalogowych bibliotek pracujących w różnych systemach (MAK, SOWA, Patron2, Fidkar). Umożliwia on przeszukiwanie wszystkich baz katalogowych bibliotek jednocześnie. Przy czym bazy te są udostępniane równolegle z serwerów bibliotek powiatowych i serwerów biblioteki wojewódzkiej lub wyłącznie z serwerów bibliotek powiatowych.

Systemy scentralizowane funkcjonują w oparciu o serwer centralny, posadowiony najczęściej w bibliotece wojewódzkiej lub bibliotece centralnej. Baza centralna tworzona jest przez biblioteki współpracujące w systemie on-line.

Takim systemem jest Dolnośląski Zasób Biblioteczny (DZB), projekt mający na celu zintegrowanie bibliotek publicznych województwa na bazie nowoczesnych technologii komunikacyjnych oraz specjalistycznego oprogramowania ALEPH. Powstał on na bazie konsorcjum skupiającego duże biblioteki wrocławskie: Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej, Akademii Wychowania Fizycznego, Uniwersytetu Przyrodniczego, Miejskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu, Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej oraz Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej. Celem powstania DZB jest stworzenie nowoczesnej, w pełni zautomatyzowanej sieci bibliotek publicznych w oparciu o komputery, nowe technologie komunikacyjne i ujednolicony program informatyzacji bibliotek, a w konsekwencji zapewnienie mieszkańcom Dolnego Śląska równego dostępu do informacji poprzez pełne wykorzystanie kolekcji i baz danych bibliotek publicznych. Jest on budowany na Dolnym Śląsku od 2004 r. i finansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, samorządu województwa dolnośląskiego oraz samorządów lokalnych. Realizowany jest w trzech etapach obejmujących centralne biblioteki w powiatach:

1. bolesławieckim, głogowskim, jeleniogórskim, kłodzkim, legnickim, lubińskim, lwóweckim, oleśnickim, świdnickim, wrocławskim,
2. dzierzoniowskim, jaworskim, milickim, polkowickim, średzkim, ząbkowickim, zgorzeleckim, złotoryjskim,
3. górowskim, kamiennogórskim, lubańskim, oławskim, strzelińskim, trzebnickim, wołowskim.

DZB funkcjonuje w oparciu o centralny serwer w bibliotece wojewódzkiej, na którym posadowione są centralne bazy: katalogowa, kartoteki regionalnej, katalogu czasopism regionalnych. Tworzą je biblioteki wchodzące w skład DZB. Nad prawidłowością opisów czuwają zespoły robocze, ds. katalogowania zbiorów i bibliografii regionalnej złożone z pracowników bibliotek wchodzących w skład DZB. Centralny katalog, który wspólnie tworzą biblioteki, nowoczesne standardy danych (MARC21), możliwość współpracy z centrami bibliograficznymi i norma-

lizacyjnymi (NUKAT, BN) oraz zaawansowane mechanizmy kontroli i korekty danych bibliograficznych znacznie ułatwiają bibliotekarzom pracę i skracają czas dotarcia informacji do czytelnika o zakupionych zbiorach. Dają też czytelnikom wiele możliwości w przeszukiwaniu danych, we wszystkich bazach równocześnie lub w zasobach poszczególnych bibliotek. Na bieżąco możliwa jest aktualizacja konta czytelnika, który może przez Internet złożyć zamówienie i rezerwację na daną pozycję.

Katalog centralny bibliotek DZB pozwala na szybkie wyszukanie i zamówienie materiałów bibliotecznych przez biblioteki w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych. Zamówienie odbywa się poprzez e-mail, telefonicznie, pocztą tradycyjną. Odbiór – poprzez wysyłkę pocztą tradycyjną (przy rewersach) lub osobiście – za pośrednictwem pracownika biblioteki zamawiającej.

Współkatalogowanie, wspólne tworzenie baz bibliograficznych to nie jedyne wspólne przedsięwzięcia bibliotek województwa dolnośląskiego. Podejmują one szereg przedsięwzięć mających na celu rozwój bibliotek w naszym regionie, promocję ich działań, a także podnoszenie kwalifikacji bibliotekarzy. W tym celu organizowany jest system szkoleń merytorycznych. Szkolenia takie odbywają się kilka razy w roku, ich tematykę określają sami bibliotekarze. Dwa razy w roku mają miejsce spotkania dyrektorów bibliotek publicznych Dolnego Śląska.

Bibliotekarze inicjują też wspólnie różnego rodzaju akcje i imprezy o zasięgu wojewódzkim. Najlepszym tego przykładem są imprezy organizowane dla dzieci, takie jak „Z książką na walizkach, czyli dolnośląskie spotkania pisarzy z czytelnikami”, które odbyły się już po raz piąty i objęły 67 bibliotek na Dolnym Śląsku. W ubiegłym roku Dolnośląska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu wraz z Biblioteką Publiczną Miasta i Gminy Bogatynia zorganizowały wspólnie, przy znaczącym udziale samorządów lokalnych, konferencję – „Jaka biblioteka, jaki bibliotekarz?”. Od czterech lat wraz ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich organizujemy Dolnośląski Dzień Bibliotekarzy i Bibliotek, który odbywa się co roku w innej bibliotece. Oprócz podkreślenia znaczenia zawodu bibliotekarza dla rozwoju kultury i nauki naszego regionu, ma on na celu promocję osiągnięć biblioteki, w której impreza ma miejsce.

Wszystkie te działania budują więzi między bibliotekami pracującymi na terenie województwa, uruchamiają mechanizmy ułatwiające wymianę doświadczeń, i koncepcji, a nawet rodzą nowe wspólne inicjatywy. Dzięki daleko posuniętej współpracy w przestrzeni wirtualnej, w ramach „zintegrowanej sieci bibliotecznej”, także w realnej przestrzeni sieć bibliotek dolnośląskich coraz bardziej się integruje.

Teresa Smaga

BAZA „REGION” W DOLNOŚLĄSKIEJ BIBLIOTECE PUBLICZNEJ

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej spowodowało, że życie ekonomiczne, gospodarcze i kulturalne naszego kraju zostało skonfrontowane ze społeczeństwami bogatszymi, tworzącymi swój dobrobyt w ciągu wielu lat, a nawet stuleci.

Określając zadania bibliotek publicznych we współczesnej Europie najczęściej eksponuje się ich działalność na rzecz własnego środowiska. Obecnie biblioteki

TERESA SMAGA

Kierowniczką Sekcji Regionalnej Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej. Pozyskując liczne dary dla biblioteki, tworzy kolekcję dokumentów życia społecznego w DBP. Współorganizatorka konferencji i szkoleń poświęconych gromadzeniu i opracowaniu dokumentów regionalnych. Pełni liczne funkcje społeczne, m.in. w SBP.

przystają być postrzegane jako instytucje kultury umożliwiające dostęp do dziedzictwa kulturowego, a coraz bardziej traktowane są jako ośrodki zapewniające obywatelowi w codziennym życiu dostęp do każdej potrzebnej informacji, co jest możliwe dzięki nowym technologiom, rozwojowi telekomunikacji i wirtualnie dostępnym zasobom informacji.

Dolnośląska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu jest ośrodkiem koordynującym gromadzenie, porządkowanie i udostępnianie informacji na szczeblu lokalnym i wspólnie z innymi bibliotekami w regionie tworzy jednolity System Informacji o Kulturze Regionu (określa to aktualna *Ustawa o Bibliotekach* z dnia 27 czerwca 1997 r., art. 20) (do zadań wojewódzkiej biblioteki publicznej należy gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie materiałów bibliotecznych, zwłaszcza dotyczących wiedzy o własnym regionie oraz publikowanie bibliografii regionalnych i innych materiałów informacyjnych o charakterze regionalnym, poszerzających wiedzę i kształtujących świadomość regionalną).

W 1953 roku w naszej Bibliotece powstał Dział Informacyjno-Bibliograficzny, którego zadaniem było tworzenie kartoteki regionalnej, opracowywanie bibliografii województwa wrocławskiego oraz przygotowywanie informatów o tematyce regionalnej.

Zasięg terytorialny kartoteki regionalnej zmieniał się wraz ze zmianami podziału administracyjnego naszego regionu. Początkowo obejmował województwo wrocławskie sprzed reformy administracyjnej z 1975 roku, później tylko część wrocławską tego województwa.

Przez wiele lat pracowano nad tradycyjną kartoteką regionalną obejmującą lata 1945-1984. Część materiału wydano w formie bibliografii pt. „Bibliografia kultury Wrocławia”. Corocznie wydawano także broszury informujące o najnowszych zbiorach regionalnych gromadzonych przez naszą placówkę.

W 1995 roku ukazała się drukiem „Bibliografia Dolnego Śląska: druki zwarte 1990-1994”. Publikacja ta powstała w wyniku współpracy bibliotek wojewódzkich Wałbrzycha, Jeleniej Góry, Legnicy i Wrocławia.

W kolejnych latach wydano w formie bibliografii: „Wykaz czasopism regionalnych gromadzonych w bibliotece wojewódzkiej w latach 1995-1996” oraz słownik pt. „Pisarze Dolnego Śląska”.

Automatyzacja procesów bibliotecznych, która nastąpiła w latach dziewięćdziesiątych usprawniła przepływ informacji oraz podniosła jakość i efektywność usług świadczonych przez Dział Informacji.

Na początku 1996 roku w Bibliotece Wojewódzkiej została opracowana komputerowa baza danych opisująca kartotekę regionalną określona nazwą „Region”. Powstała ona w oparciu o strukturę Bibliografii Zawartości Czasopism oraz Bibliografię Wydawnictw Ciągłych opracowanych przez Dział Przetwarzania Danych Biblioteki Narodowej. Przy budowaniu struktury zautomatyzowanej bazy regionalnej wykorzystano program MAK, zastosowanym formatem był MARC BN.

Podstawą budowania zautomatyzowanej kartoteki regionalnej był opis jednostki: artykułu z czasopisma, druku zwartego i wydawnictwa ciągłego. Baza zawierała informacje szybkiego kodowania oraz formalne i rzeczowe opisy dokumentów w oparciu o *Słownik języka haseł przedmiotowych BN*. Przy opisach zastosowano drugi stopień szczegółowości. Kartotekę zaopatrzono w indeksy. Wszystkie opisy przygotowywane były z autopsji. Kanon czasopism obejmował podstawowe dzienniki ukazujące się na terenie Wrocławia, w tym: *Gazetę Wrocławską* i *Gazetę Dolnośląską* będącą dodatkiem do *Gazety Wyborczej* oraz około 200 czasopism regionalnych. Sporządzono instrukcje wypełniania rekordu w formacie MARC BN zarówno dla bazy „Region” jak i dla Sekcji Dokumentów Życia Społecznego, która jest częścią Działu Informacji DBP. Gromadzone w niej dokumenty stanowią bardzo ważny element zbiorów regionalnych. W 1998 w oparciu o system MAK utworzono komputerową bazę danych DŻS, ze szczególnym uwzględnieniem ich specyfiki, dodając i modyfikując te pola, które uwzględniają indywidualne potrzeby struktury bazy. Opis bibliograficzny dotyczy jednego wydarzenia, np. imprezy, festiwalu, wystawy itp. W chwili obecnej odnotowano w zbiorach Sekcji Regionalnej DŻS ponad 100 tys. egz.

W związku ze zmianą podziału administracyjnego kraju w 1999 roku, obszar naszego oddziaływania zwiększył się kilkakrotnie. Na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonuje 29 powiatów. W kilkunastu powiatach powołano do życia biblioteki powiatowe, z którymi DBP ściśle współpracuje. Na terenie naszego województwa jako pierwsze powstały biblioteki powiatowe w Oleśnicy i Kłodzku. Większość bibliotek terenowych mających swe siedziby w miastach powiatowych gromadzi i opracowuje zbiory regionalne w swoich bibliotekach, a następnie przesyła w formie elektronicznej do biblioteki wojewódzkiej.

Opracowaniem całości materiału zajmuje się biblioteka wojewódzka. Wprowadza ona dostarczone opisy bibliograficzne do bazy REGION po korekcie formalnej i rzeczowej.

Napływający materiał nie podlega selekcji, gdyż wychodzimy z założenia, że pracownicy bibliotek powiatowych najlepiej potrafią ocenić rangę wydarzeń mających miejsce na terenie danego powiatu.

Z chwilą utworzenia bazy „Region” przeprowadzono szkolenia dla bibliotekarzy bibliotek, których celem było ujednolicenie zasad opisu formalnego i rzeczowego.

W kolejnych latach zorganizowano szkolenia z zakresu: budowy haseł przedmiotowych, ze szczególnym uwzględnieniem haseł do bibliografii regionalnej; wprowadzania regionalistów do baz komputerowych w oparciu o pakiet programowy MAK; gromadzenia i opracowania czasopism regionalnych oraz dokumentów życia społecznego. W 2001 r. biblioteka wojewódzka była organizatorem ogólnopolskiej konferencji poświęconej gromadzeniu i opracowaniu zbiorów DŻS w bibliotekach.

W celu zintensyfikowania prac nad bibliografią regionalną i pozyskania kolejnych partnerów współodpowiedzialnych za pełną i rzetelną informację o regionie dolnośląskim opracowano pod koniec 2003 r. propozycję programu współpracy między bibliotekami powiatowymi a DBP. W jego założeniu centralna baza informacji o regionie, gromadząca całość produkcji bibliograficznej, znajduje się w bibliotece wojewódzkiej, natomiast dane o wydarzeniach w poszczególnych powiatach będą gromadzone w bibliotekach terenowych. Kartoteki terenowe stają się elementami składowymi centralnej bazy „Region”.

Wraz z proponowanym programem współdziałania w zakresie tworzenia bazy „Region” biblioteki otrzymały ankietę, która pozwoliła uszczegółowić propozycję współpracy oraz przygotować dane do stworzenia centralnego, zautomatyzowanego katalogu czasopism regionalnych. Ankieta zawierała szczegółowe pytania dotyczące gromadzenia i opracowania dokumentów regionalnych. Analiza zgromadzonego materiału pozwoliła zapoznać się ze stanem prac nad bibliografią regionalną w terenie oraz ustalić cykl i tematykę szkoleń poświęconych tej problematyce, które byłyby adekwatne do potrzeb poszczególnych placówek.

Od maja 2005 roku bibliograficzna baza „Region” opracowywana jest w systemie ALEPH, w chwili obecnej w tym systemie pracuje 19 bibliotek. Systematycznie nadsyłane opisy bibliograficzne znacznie wzbogaciły i uzupełniły bazę „Region”, która obecnie liczy 245 tysięcy rekordów.

Pracownicy Działu Informacji wykonują na jej podstawie zestawienia tematyczne i kwerendy dla użytkowników indywidualnych i zbiorowych. W wielu wypadkach przesyłany wcześniej z terenu materiał powraca do bibliotek, które ukończyły proces automatyzacji, już w formie elektronicznej, stając się zaczątkiem lub uzupełnieniem kartoteki powiatowej.

W 2005 r. na płycie CD ukazała się „Bibliografia województwa wrocławskiego za lata 1995-1998”. Tym samym zostały zakończone prace nad bibliografią regionalną obejmującą województwo sprzed reformy podziału administracyjnego kraju.

O ile opisy wprowadzane do centralnej bazy „Region” nie podlegają dodatkowej selekcji, o tyle przy doborze materiału do wydania selekcja zgromadzonej dokumentacji bibliograficznej wydaje się być niezbędna.

Nawet najbardziej poprawny materiał bibliograficzny wymaga ujednolicenia. W kwietniu 2005 r. z naszej inicjatywy, powstała dziesięcioosobowa Komisja ds. Bibliografii Regionalnej Województwa Dolnośląskiego.

Plan współpracy obejmuje :

- szkolenia z zakresu organizacji i metodyki prac nad bibliografią regionalną,
- przygotowanie kompletu materiałów metodycznych, niezbędnych w pracach nad bibliografią terytorialną,
- podział opracowywanych dokumentów (zapobiegnie powielaniu się opisów),
- koordynację prac bibliograficznych,
- stałą pomoc merytoryczną nad opracowaniem bibliografii lokalnej,
- zacieśnienie współpracy między bibliotekami, co przyspieszy wymianę informacji.

Baza „Region” dostępna jest w formie kartoteki komputerowej nie tylko dla czytelników odwiedzających bibliotekę lecz także dla szerokiego kręgu odbiorców na stronach internetowych DBP – www.wbp.wroc.pl.

JOANNA BRONIARCZYK

Administrator systemu komputerowego Jeleniogórskiego Centrum Informacji i Edukacji Regionalnej „Książnica Karkonoska”. Od 2001 r. w redakcji EBiB. Od 2006 roku redaktor Jeleniogórskiej Biblioteki Cyfrowej.

Joanna Broniarczyk

LUDZIE TWORZĄ DLA LUDZI – O JELENIOGÓRSKIEJ BIBLIOTECE CYFROWEJ

Nasza biblioteka cyfrowa powstała z potrzeby pisania o ludziach, ich losach i dziełach splecionych z Jelenią Górą i okolicą. Chcieliśmy tworzyć słownik biograficzny o zasięgu regionalnym. „Informacje o obiektach wszelkiego typu – od budynków, pojazdów poprzez dzieła sztuki i przyrodę regionu mamy, ale o ludziach wiemy niewiele” – ta myśl Marcina Zawily, dyrektora Książnicy Karkonoskiej dała początek dla Jeleniogórskiej Biblioteki Cyfrowej. Rozglądaliśmy się za narzędziem do publikacji słownika, wszechstronnym i pojemnym, nie ograniczaliśmy typów dokumentów, jakie przy biogramach będą nam potrzebne dla ich wzbogacenia. Niezbędne było też przeszukiwanie tworzonego zasobu na różne sposoby. Dopasowanym dla naszych potrzeb okazało się oprogramowanie dLibra.

Biblioteka cyfrowa przenosi czytelników Książnicy Karkonoskiej do nowego wymiaru i poszerza dla nich horyzont biblioteki poza miasto i region. Mamy stałych użytkowników na całym świecie. Ilustrują to przykładowe mapy z raportów statystycznych Google Analytics.

Z racji naszej historii spora liczba czytelników z Niemiec odwiedza bibliotekę cyfrową znajdując niemieckojęzyczne publikacje czasopism, książek adresowych i pocztówek sprzed 1945 roku.

W ramach Jeleniogórskiej Biblioteki Cyfrowej współpracujemy z różnymi instytucjami w mieście przygotowując wspólnie kolejne publikacje. Szczególnie owocne okazały się kontakty z Biblioteką Pedagogiczną, Archiwum Państwowym i Muzeum Karkonoskim. Skupiają się wokół projektu także kolekcjonerzy prywatni i twórcy regionalni pragnący dołączyć własne materiały do kolekcji w JBC.

Krótko o nas

Od 15 lipca 2008 roku zmieniła się nazwa naszej instytucji z Grodzkiej Biblioteki Publicznej staliśmy się Jeleniogórskim Centrum Informacji i Edukacji Regionalnej „Książnicą Karkonoską”, co zbiegło się z zakończeniem prac przy rozbudowie siedziby biblioteki w latach 2006-08. Właściwie w tym czasie budowaliśmy dwie biblioteki i tę rzeczywistą, i tę w cyberprzestrzeni, bowiem JBC działa od października 2006 r.

Nieco techniki

Pierwszą platformą dla biblioteki cyfrowej było oprogramowanie dLibra 2.0 – pierwszy polski system do budo-

wy bibliotek cyfrowych, rozwijany przez Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe (PCSS) od 1999 roku. Obecnie, po migracji zbiorów 9 września 2007 roku, JBC pracuje na wersji dLibra 3.0, a 1 października 2008 zaplanowana jest migracja zasobów JBC do wersji 4.0 platformy dLibra.

Prezentujemy ponad 640 publikacji w 6 formalnych kolekcjach systematyzujących zbiory cyfrowe. Oprogramowanie biblioteki cyfrowej umożliwia wyszukiwanie publikacji na wiele sposobów. Przeszukiwane są indeksy, słowa kluczowe, słowa z opisu publikacji, z warstw tekstowych publikacji w formacie HTML i PDF jak również z warstwy OCR plików DjVu. Zatem możliwości odnalezienia informacji są spore i nie nastroczają większych trudności.

Do opisu publikacji stosujemy, podobnie jak pozostałe biblioteki cyfrowe bazujące na dLibrze, format DublinCore korzystając również z formatu MARC. Zamieszczane treści są przeszukiwalne przez wyszukiwarki internetowe, co przy naszych, często unikatowych publikacjach, daje bardzo dobre rezultaty na pierwszych stronach wyników. Publikacje wykorzystują różne funkcjonalności plików w formatach PDF, DjVu i HTML, co je urozmaica i wzbogaca ofertę biblioteki. Możliwe jest publikowanie innych formatów publikacji, np. filmów czy dokumentów dźwiękowych, jednak jeszcze ich nie prezentujemy. Problemem dotyczącym wielu materiałów współczesnych jest uzyskanie prawa do ich publikacji. A oczywiście publikacji dokonujemy zgodnie z obowiązującym prawem autorskim.

Fundusze

Na działalność JBC pozyskujemy fundusze zewnętrzne, jak na *Słownik biograficzny ludzi związanych z Dolnym Śląskiem*. Projekt ten zrealizowano przy pomocy finansowej: Samorządu Województwa Dolnośląskiego w ramach zadania „Wirtualna Biblioteka Dolnośląska” w 2005 roku, wtedy bowiem zbieraliśmy materiał do pierwszych biogramów słownika i planowaliśmy poszczególne kolekcje i niezbędne działania. W 2006 roku z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – MECENAT 2006 – otrzymaliśmy środki na zadanie „Biblioteka – Tradycja i Nowoczesność”. Rok później fundusze z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – MECENAT 2007 na zadanie „Powiatowa sieć czytelnicza – aktywizacja małych bibliotek”. Dodajemy też niemały wkład pracy własnej i zaangażowanie. Cały czas jesteśmy otwarci na współpracę z wieloma instytucjami, jak również twórcami i osobami prywatnie posiadającymi cenne zbiory wpisujące się w formułę cyfrowej biblioteki regionalnej.

Platforma dLibra tworzy przyjazne środowisko pracy z cyfrowym dokumentem, zarówno w panelu dla czytelnika-użytkownika, jak i redaktora i administratora biblioteki. Posiada szereg mechanizmów pozwalających na ciekawą analizę statystyczną czytelnictwa publikowanych materiałów jak i ich publikacji.

Instytucje partnerskie pracują w ramach różnych kolekcji, i tak: Biblioteka Pedagogiczna w Jeleniej Górze zajmuje się czasopismami i *Słownikiem Biograficznym Ziemi Jeleniogórskiej*, Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze współtworzy kolekcje: *Afisze i plakaty*, *Archiwalia*, *Czasopisma*, *Księgi adresowe* i *Słownik Biograficzny Ziemi Jeleniogórskiej*, a Muzeum Karłonoskie dzieli się z użytkownikami swoim zasobem wiedzy o sztuce plastycznej regionu i jej twórcach w ramach słownika biograficznego, ale też współtworzy zasób kolekcji *Czasopisma*.

Założenia

Do publikacji w bibliotece cyfrowej jako pierwsze przeznaczyliśmy zbiory cenne i trudno dostępne, czy to z racji niewielkiej liczby ukazujących się na dany temat informacji, jak w przypadku niektórych biogramów ze słownika, czy też dla ochrony cennych, oryginalnych, ciekawych treściowo materiałów. Publikacje składające się na zbiory JBC to: literatura regionalna zabytkowa, literatura regionalna współczesna (np. poezja), bibliografie regionalne i tematyczne, dokumenty archiwalne, czasopisma, ikonografie, wspomnienia i relacje, biogramy mieszkańców regionu i ludzi z nim związanych.

Biografie osób dobierane są do publikacji według różnych kryteriów. Najważniejszymi są: związek z regionem, dorobek twórczy, format osobowości. Zamierzamy prezentować też postaci kontrowersyjne – ich wpływ na region również bywa wyraźny.

Co już mamy

W kolekcjach dostosowanych do posiadanego zasobu mamy dokumenty archiwalne od 1309 r., jak *Dokument książąt Henryka i Bernarda nadający ziemię rycerzowi Friczko w Jeleniej Górze* (Malinniku), czasopisma – od *Der Wanderer im Riesengebirge*, pisma towarzystwa turystycznego działającego przed wojną w Jeleniej Górze, poprzez *Odrodzenie* (tygodnik publicystyczny NSZZ „Solidarność” z 1981), do współczesnych, jak pedagogiczna *Kurenda*. Jesteśmy w trakcie planowania prac nad digitalizacją *Nowin Jeleniogórskich*, ukazujących się nieprzerwanie od 1958 r. Posiadamy wiele materiałów, które trafią do publikacji – jednak wymagają jeszcze opracowania rzeczowego, prac redakcyjnych, jak też obróbki cyfrowej.

Książki i czasopisma w większości opublikowane są w formacie DjVu, dzięki czemu zyskały na „lekkości” przy przeglądaniu, ale nie straciły na rozdzielczości skanowanego tekstu. Wszystkie zostały poddane obróbce OCR, jednak nie jest to jeszcze narzędzie w pełni doskonałe. Kolekcja *Pocztówki* liczy obecnie ok. 277 publikacji, co stanowi ponad 10% całego zbioru, i jest sukcesywnie opracowywana.

JBC nie działa sama

W Polsce bibliotek cyfrowych jest już sporo, a działających w oparciu o platformę dLibra ponad dwadzieścia*, wszystkie je łączy Federacja Bibliotek Cyfrowych korzystająca z serwisu utrzymywanego przez Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe (PCSS). Serwis pozwala na przeszukiwanie jednocześnie wszystkich bibliotek dLibrowych i wyświetla łącznie listę wyników. Posiada też algorytm wykazujący ewentualne duplikaty wśród publikacji planowanych przez zrzeszone biblioteki, co może ułatwić koordynację projektowania digitalizacji zbiorów.

Literatura:

Federacja Bibliotek Cyfrowych [on-line]. 2008 [dostęp 6 lipca 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://fbc.pionier.net.pl/owoc>. *Strona projektu Libra* [on-line]. 2008 [dostęp 6 lipca 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://dlibra.psnec.pl/index.php>

* *Wdrożenia oprogramowania Libra, Strona projektu Libra* [on-line]. 2008 [dostęp 6 lipca 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://dlibra.psnec.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=27

Projekty kulturalne i edukacyjne jako narzędzia integracji bibliotek w regionie

JERZY KUMIEGA

Kierownik Działu Pracy z Dziećmi Doñoślaskiej Biblioteki Publicznej. Członek i działacz Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA. Trener – twórca warsztatów doskonalących pedagogów i bibliotekarzy. Autor wielu publikacji na temat bibliotekarstwa dziecięcego i animacji czytelniczej, m.in. w czasopiśmie „Guliwer” i „Książka i Czytelnik”. Inicjator wielu doñoślaskich akcji popularyzatorskich, m.in. „Z książką na walizkach”, „Twórcze spotkania z książką”, „Noc z Andersenem”. Organizator szkoleń z zakresu doskonalenia zawodowego bibliotekarzy.

Jerzy Kumiega

„Z KSIĄŻKĄ NA WALIZKACH” I ... BLIŻEJ DOÑOŚLĄSKICH DZIECI

Trochę historii i najbliższa przyszłość akcji popularyzatorskiej

Dzięki kolejnym edycjom akcji „Z książką na walizkach”, czyli spotkaniom pisarzy z młodymi czytelnikami, organizowanym w latach 2004-2008, udało się skupić wokół idei propagowania czytelnictwa szereg instytucji: wydawnictwa, biblioteki publiczne, szkoły, przedszkola, domy kultury w miastach i wsiach województwa doñoślaskiego.

Głównymi realizatorami tego przedsięwzięcia byli: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich Oddział we Wrocławiu, Doñoślaska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu, wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich oraz Wydawnictwo Literatura z Łodzi.

W 2004 roku głównym organizatorem była również Miejska Biblioteka Publiczna w Nowej Rudzie, w 2005 Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna w Dzierżoniowie, a w 2006 organizacji imprezy finałowej podjęła się Miejska Biblioteka Publiczna w Świdnicy. W roku 2007 – do współorganizacji włączyła się Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Polkowicach, a w roku 2008 – Biblioteka Publiczna w Środzie Śląskiej.

W roku 2009 bibliotekami wspierającymi projekt będą Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna „Biblioteka pod Atlantami” w Wałbrzychu oraz Miejska Biblioteka Publiczna im. Władysława Broniewskiego – Centrum Kultury w Boguszowie-Gorcach.

Biblioteki wykazały dużą aktywność w organizacji tego przedsięwzięcia. W 2004 roku „Książkę na walizkach” chciały gościć 32 biblioteki, w 2005 – 37 bibliotek, w 2006 – 47, w 2007 – 66, a w 2008 – 50 bibliotek. Około 50 bibliotek będzie organizowało tę akcję również w roku 2009. Do tej pory imprezę zorganizowano na terenie 139 gmin, w niektórych gminach wielokrotnie (na ogólną liczbę 173 gmin w województwie). Planujemy w dalszym ciągu powiększać terytorium wędrowek pisarzy po Dolnym Śląsku. W r. 2009 większość imprez odbędzie się na terenie

powiatu wałbrzyskiego – z imprezą inauguracyjną w Wałbrzychu oraz finałem w Boguszowie-Gorcach.

Główną ideą akcji jest propagowanie książki i bibliotek. Każdy z pisarzy podczas akcji, w ciągu trzech dni odbywa szereg spotkań w miastach, miasteczkach i gminach na terenie całego Dolnego Śląska. Z Wałbrzycha wyruszą samochody z ekipą, której głównym bohaterem jest znany i popularny pisarz – twórca książek dla dzieci. Do tej pory wystąpiło ich 14 (niektórzy wielokrotnie), a uzupełnieniem programu były spotkania z ilustratorem, wydawcą książek, krytykiem literatury dziecięcej, popularyzatorem wiedzy. Do współpracy w roku 2009 zaproszono 8 pisarzy oraz ilustratora.

Bibliotekarze przy pomocy nauczycieli oraz animatorów życia kulturalnego w miastach i wsiach będą pracować na rzecz imprezy przez wiele miesięcy, aby należycie przygotować dzieci i młodzież na przyjęcie pisarzy.

Zarówno w imprezie inauguracyjnej (Wałbrzych) oraz w jej finale (Boguszów-Gorce) będą uczestniczyć wszyscy zaproszeni goście. Na scenie zainstalowanej przed biblioteką na wałbrzyskim Rynku, w dniu 31 maja, będą oni rozmawiać z młodymi dziennikarzami, prezentować swoją twórczość, zachęcać dzieci i młodzież do czytania oraz odwiedzania bibliotek. Podobny charakter będzie miała impreza finałowa na Rynku w Boguszowie (2 czerwca), jednakże według innego, oryginalnego scenariusza. Miejscowe dziecięce zespoły artystyczne będą prezentowały swoją twórczość. Całość festynu dopełnią kiermasze książek. Scenariusze obu imprez zostaną wymyślone i zrealizowane przez bibliotekarzy wałbrzyskich i boguszwowskich. Również bibliotekarze całego powiatu wałbrzyskiego będą mocno zaangażowani w realizację tego przedsięwzięcia.

Akcja „Z książką na walizkach” odwiedzi także powiaty: kłodzki, świdnicki, jaworski, jeleniogórski, złotoryjski, dzierżoniowski i wrocławski.

Wanda Chotomska oraz bibliotekarze z Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej – Jerzy Kumiega i Iwona Podlasińska – napisali podczas finału „Książki na walizkach” w Dzierżoniowie w 2005 r. roku piosenkę, którą dzieci wykonywały na scenie:

Piosenka przewodnia akcji „Z książką na walizkach”

<i>Na Dolnym Śląsku z dziećmi czytamy Czytają babcie czytają mamy Czyta nam dziadek czyta i tato Wszyscy czytamy przez całe lato</i>	<i>I nawet zima Nas nie zatrzyma Czytamy kiedy Mrozi nas zima A kiedy wiosna Zastuka do nas I z tą piosenką wpadnie do bramy</i>	<i>A oto zwrotka z 2007 r.: Czy pada deszczyk Słoneczko świeci Czytajmy dzieciom Piszmy dla dzieci.</i>
<i>Czytamy również przez całą jesień O czym od dawna Na Śląsku wie się</i>	<i>Czytamy książki Czytamy książki Jak rok okrążyły Książki czytamy</i>	

Sama akcja spowodowała wzrost zainteresowania bibliotekami przez media. Również użytkownicy, do których oferta działalności bibliotek jest skierowana,

byli bardzo zadowoleni ze spotkań z pisarzami. Dzięki spotkaniom autorskim nastąpił wzrost zainteresowania książką przez dzieci i młodzież, o czym świadczy duże zainteresowanie sprzedażą książek podczas akcji.

We wszystkich imprezach organizowanych w czasie akcji w latach 2004-2008 uczestniczyło ponad 40.000 osób. Wokół przedsięwzięcia udało się skupić szereg osób zaangażowanych w organizację przedsięwzięcia: bibliotekarzy, nauczycieli, animatorów kultury, wolontariuszy, zarówno dzieci, młodzież, jak i dorosłych.

Przedsięwzięciu patronowali honorowo – Marszałek Województwa Dolnośląskiego – oraz burmistrzowie i prezydenci miast wspierających organizację. Imprezie medialnie patronowali: TVP 3 Wrocław, Polskie Radio Wrocław, *Guliwer* (czasopismo o książce dla dziecka) oraz czasopisma *Miś – Przyjaciel najmłodszych* i *Świerszczyk*. W propagowanie akcji angażowały się też media lokalne, działające w miejscowościach, w których aktualnie zatrzymywali się pisarze. Stałym patronem akcji jest Fundacja ABCXXI – „Cała Polska czyta dzieciom”.

W czasie szóstej edycji formuła akcji będzie podobna do poprzednich, liczymy jednak, że każda biblioteka będąca współorganizatorem, wymyśli coś oryginalnego. Chcemy, aby zasięg terytorialny zwiększył się o kolejne gminy, które dotychczas nie gościły jeszcze pisarzy, innych twórców książki i animatorów czytelnictwa. Dla niektórych mieszkańców gmin jest to jedyna okazja, aby się z nimi spotkać. Ci, których chcemy ponownie pozyskać, to najważniejsi na naszym rynku twórcy oraz ludzie z autorytetem w środowisku związanym z literaturą dziecięcą.

Koordinacją akcji na terenie województwa zajmuje się Dział Pracy z Dziećmi Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu.

WIOLETA MATUSZEWSKA

Kierowniczka Działu Instrukcyjno-Metodycznego i Badań Czytelniczych Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej. Koordynator działalności Dyskusyjnych Klubów Książki na Dolnym Śląsku.

Wioleta Matuszewska

DYSKUSYJNE KLUBY KSIĄŻKI, CZYLI MODA NA CZYTANIE

Idę kiedyś na targ w Brukseli. Kupuję to, śmo, owo, wreszcie pęczek marchewki od jakiejś kobity. Zorientowała się po akcencie, że jestem nietutejsza, i pyta, skąd pochodzę. Ja, że z Warszawy. „To w Rosji, prawda?” „Nie”, mówię, „w Polsce”. „A tak”, dodaje po dłuższym zastanowieniu, „może i w Polsce. Słyszałam, że wojna to was nie oszczędziła”. „Cóż, rzeczywiście, sporo wycierpieliśmy”, odpowiadam. A ona na to: „Tak, tak. A i u nas w Brukseli co to się działo! Jakie straty. Tylko na mojej ulicy w jedenastu domach szyby wybiło”, i patrzy na mnie ze współczuciem. Chcę płacić, a ona na to : „Nie, jak pani z Warszawy, to niech pani nie płaci”, no i dała mi za spaloną Warszawę pęczek marchewki.

(fragm. z „Lali” Jacka Dehnela)

Ci, którzy chcą o książkach rozmawiać, lubią takie kontrowersyjne ujęcia problemu, jak to wyjęte z powieści Dehnela. Pewnie dlatego znalazła się ona w czołówce powieści najchętniej czytanych przez miłośników literatury skupionych wokół Dyskusyjnych Klubów Książki.

Książkowi pasjonaci mają możliwość dyskusowania o literaturze właśnie dzięki Dyskusyjnym Klubom Książki, których sieć powstała także na Dolnym Śląsku.

DKK to projekt wpisany w wieloletni ogólnopolski program promocji czytelnictwa i wsparcia sektora książki „TU CZYTAMY”. Organizatorami programu są Instytut Książki w Krakowie i British Council. Sam pomysł zorganizowania DKK powstał w oparciu o kluby książkowe, które zapoczątkowały swoją działalność w Wielkiej Brytanii w 1926 roku.

Powołanie klubu „do życia” nie jest czynnością skomplikowaną. Wystarczy wypełnić formularz zgłoszeniowy zamieszczony na stronie internetowej Instytutu Książki – przesłać go do koordynatora wojewódzkiego i znaleźć osoby chętne do udziału w spotkaniach. Kluby prowadzą najczęściej bibliotekarze-moderatorzy, ale może to być również inna osoba wyłoniona spośród klubowiczów.

Miejsce dla siebie znaleźć tu mogą wszyscy, którzy lubią czytać, dyskutować o książce i literaturze, chcą aktywnie wykorzystać wiedzę płynącą z lektury, podzielić się swoją wiedzą lub po prostu dobrze się bawić i miło spędzić czas. Udział w DKK daje możliwość poznania innych ludzi, podzielenia się z nimi własnymi refleksjami, daje szansę uczestniczenia w spotkaniach z pisarzami, publicystami, krytykami literackimi.

Innym, nie mniej ważnym celem powołania DKK było ożywienie środowisk skupionych wokół bibliotek oraz zachęcenie samych bibliotekarzy do aktywnego promowania mody na czytanie.

Ogłoszenie programu DKK spotkało się z prawdziwym entuzjazmem dolnośląskich bibliotekarzy. Patronat nad nimi objęła Dolnośląska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu. Liczba klubów wciąż klasyfikuje nasze województwo na pierwszym miejscu w kraju, od chwili, gdy rozpoczęły swoją działalność w styczniu 2007 roku. Już po sześciu miesiącach nasze województwo reprezentowało 39 klubów. Obecnie działa ich 57 i wciąż przybywają nowe.

Pierwsze, organizacyjne spotkania w DKK skupiały mniejszą liczbę chętnych – od czterech, sześciu, do dziesięciu osób. Dziś kluby rozrastają się i w spotkaniach uczestniczy nawet po 20 osób. Nie ma ścisłych zasad ograniczających przynależność do grup czytelnich. Spotykają się ludzie z różnych środowisk i o różnych zainteresowaniach. Są wśród nich osoby dorosłe i dzieci, emeryci i osoby czynne zawodowo. Moderatorzy podkreślają, że same spotkania odbywają się w miłej, nastrojowej atmosferze, zwykle przy „poczęstunku”. Rozmowy bywają bardzo burzliwe, a książki krążą z rąk do rąk. Magnesem przyciągającym jest zwykle temat, najczęściej pojawiający się spontanicznie, ale cieszy też możliwość poszerzenia grona znajomych, wymiany poglądów. Zaciekawia różnorodność tematów, odmienne spojrzenie na te same lektury. „Z jednej książki wyczytać można tak odmienne treści” – mówią klubowicze. Zachętą do organizowania spotkań są plakaty reklamujące kluby lub konkretne spotkania, często informacja na stronach internetowych bibliotek lub w witrynach zaprzyjaźnionych księgarni. Spotkania odbywają się zazwyczaj raz w miesiącu, a doświadczenie pokazuje, że klubowicze bardzo chętnie przychodzą w jeden, wcześniej ustalony dzień, np. ostatnią środę lub czwartek miesiąca. Choć działalność DKK skupia najczęściej osoby dorosłe, a nawet starsze jak np. Czytelniczy Klub Seniora (MBP i DBP we

Wrocławiu) to udział dzieci i młodzieży systematycznie się zwiększa. Jedna z wrocławskich filii prowadzi DKK dla Dzieci pod nazwą „Krasnale” a inna Klub Czytelniczy Maluchów.

W Miejskiej i Gminnej Bibliotece Publicznej w Niemczy (powiat dzierzoniowski) został powołany klub dziecięcy, a pomysł ten zainicjowały dzieci dorosłych członków DKK.

Początkowo dolnośląskie Kluby działały w oparciu o księgozbiór własny Bibliotek, w uzupełnieniu wykorzystując także formę „wypożyczeń międzybibliotecznych”. Dofinansowanie uzyskane ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz wsparcie finansowe ze strony Instytutu Książki sprawiło, że obecnie członkowie DKK mają do dyspozycji bogaty księgozbiór składający się z ponad 300 tytułów w liczbie 2634 egzemplarze. Kluby dysponują nowościami książkowymi zakupionymi specjalnie na ten cel.

Tytuły, które wzbudziły szczególne zainteresowanie klubowiczów to: „Jadąc do Babadag” Andrzeja Stasiuka, „Śmierć w bunkrze” Martina Pollaka, „Anna In w grobowcach świata” Olgi Tokarczuk, „Cień wiatru” Carlosa Zafóna, czy „Pachnidło” Patricka Süskinda. Wiele miejsca zajęłoby wymienienie wszystkich pisarzy, których twórczość zainteresowała klubowiczów. Można powiedzieć, że rozmowy i lektury dotyczą pozycji uznanych za klasykę literacką, ale też najbardziej aktualnych bestsellerów, kryminałów, literatury historycznej i podróżniczej, biograficznej, a nawet tej traktującej o aktualnych wydarzeniach politycznych. Zainteresowanie wzbudzają zarówno „czytadła” jak i literatura bardzo ambitna.

Szczególne ożywienie w działaniach każdego klubu wnoszą spotkania autorskie, często z bardzo znanymi pisarzami. W ciągu tych kilkunastu miesięcy biblioteki Dolnego Śląska odwiedziło wiele sławnych osób. Kluby gościły Olę Tokarczuk, Mariusza Urbanka, Krystynę Nepomucką, Marka Krajewskiego, Iwonę Banach, Jacka Dehnela, Joannę Lamparską, Marka Krajewskiego, Tomasza Trojanowskiego, Monikę Szwaję, Martę Fox, Roksanę Jędrzejewską-Wróbel i Hannę Bakułę. Z każdym miesiącem do tej listy nazwisk dopisywane są następne.

Gdy podczas organizowanych w bibliotekach setek spotkań klubowicze „pochylali się” nad wybranymi przez siebie lekturami, prowadzili zażarte dyskusje i polemiki i pisali recenzje, moderatorzy prowadzący DKK wciąż szukali najatrakcyjniejszych tytułów. Dziś, gdy rynek wydawniczy jest tak zasobny, a oferta książek bardzo bogata, ludzie zastanawiają się, co czytać? Na co zwrócić uwagę, czego koniecznie nie przegapić, a co sobie „darować”? Moderatorzy stawiają sobie wiele pytań, na które „odpowiedź-podpowiedź” mogą znaleźć na wykładach poświęconych literaturze współczesnej. Takie wykłady odbywają się w Dolnośląskiej Bibliotece Publicznej, a prelegentami są pracownicy wrocławskiego uniwersytetu lub też kadra uniwersytecka innych uczelni. Odbyły się już „spotkania” ze współczesną literaturą polską, literaturą dla dzieci i młodzieży, przybliżono też sylwetki pisarzy angielskich i amerykańskich, rozpoczęliśmy cykl wykładów o bestsellerach w różnych krajach.

Działalność DKK zatacza coraz szersze kręgi na mapie bibliotek w całym kraju. Kilka dni temu w Warszawie miała miejsce niezwykle uroczystość pod nazwą Złot Ludzi Książki. Piękne wnętrza Teatru Narodowego gościły moderatorów i

klubowiczów z całej Polski. Organizatorem i sponsorem spotkania był Instytut Książki z siedzibą w Krakowie. Prowadzenie imprezy objął Grzegorz Gauden – dyrektor Instytutu. Istotnym akcentem wieczoru było wręczenie nagrody na najlepszą recenzję Agnieszce Siwek z DKK w Ostrowcu Świętokrzyskim. Na scenie i w kulisach spotkać można było m.in. Piotra Żuchowskiego – sekretarza stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kontrowersyjną, aczkolwiek bardzo ciepło przyjętą przez publiczność Kazimierę Szczukę oraz znanych ze spotkań z klubowiczami Joannę Olech i Jacka Dukaję. Wielką atrakcją był też recital Stanisława Sojki. Dwudniowa uroczystość była wyrazem podziękowania dla wszystkich ludzi skupionych wokół DKK.

Wydaje się, że pełne aprobaty wieści rozeszły się już po naszym województwie, o czym świadczą kolejne napływające od bibliotekarzy zgłoszenia o utworzeniu DKK.

Wśród dkk-owców w ostatnich miesiącach daje o sobie znać kolejna powieść, która cieszy się wśród nich coraz większym zainteresowaniem. Może dlatego, że to właśnie oni są gotowi zaakceptować warunki postawione przez Waltera Moersa, autora „Miasta Śniących Książek”:

„... opowiem wam o miejscu, w którym czytanie może doprowadzić do szaleństwa. Gdzie książki mogą zranić, otruć, a nawet zabić. Tylko ci, którzy dla lektury tej książki naprawdę gotowi są na tego rodzaju niebezpieczeństwa; ci, którzy chcą zaryzykować własne życie, aby stać się częścią mojej opowieści, powinni towarzyszyć mi do następnego akapitu. Wszystkim pozostałym gratuluję tchórzliwej, ale w gruncie rzeczy rozsądnej decyzji wycofania się. Wszystkiego dobrego...! Życzę wam długiego i śmiertelnie nudnego życia i macham wam tym zdaniem na pożegnanie!”

Kluby DKK dają szansę na spełnienie tym, którzy boją się zapowiedzianej przez Moersa nudy i pragną stać się „częścią opowieści”, bo przecież na tym, w gruncie rzeczy, polega prawdziwe, pełne pasji czytanie.

WYSTĄPIENIA MIĘDZYNARODOWE

Z oczywistych powodów, nawiązanie do problematyki zakresłonej przez temat konferencji, wymagało od gości zagranicznych przede wszystkim prezentacji bibliotek, w których pracują i opisania społecznego i organizacyjnego kontekstu ich funkcjonowania. Stąd w ich wystąpieniach prezentacja macierzystych placówek przeplata się z informacją o ich działaniach dla regionu. Warto lekturę przedstawionych tu tekstów połączyć z obejrzeniem płyty CD z prezentacjami dotyczącymi poszczególnych bibliotek, dołączonej do niniejszej broszury.

Prezentacje bibliotek, sieci bibliotecznej, systemu dokumentacji i popularyzacji wiedzy o regionie w obwodzie leningradzkim

**NATALIA
SIEERGIEJEWNA
KOZŁOWA**

Zastępca dyrektora ds. naukowych Leningradzkiej Obwodowej Uniwersalnej Biblioteki Naukowej w Sankt Petersburgu.

Natalia Sergejewna Kozłowa

LENINGRADZKA OBWODOWA UNIWERSALNA BIBLIOTEKA NAUKOWA W SYSTEMIE BIBLIOTEK PUBLICZNYCH OBWODU LENINGRADZKIEGO

Na terenie obwodu zamieszkuje 1 mln 635 tys. mieszkańców w 222 gminach, funkcjonuje 434 biblioteki o różnych formach organizacyjno-prawnych, podporządkowanych ministerstwu kultury: 2 biblioteki obwodowe (Leningradzka Obwodowa Uniwersalna Biblioteka Naukowa i Leningradzka Obwodowa Biblioteka dla Dzieci), 432 publiczne biblioteki, z których 302 znajdują się w małych miejscowościach.

Jeszcze do niedawna mieszkańcom obwodu świadczyły usługi biblioteki, które były połączone rygorystycznym scentralizowanym systemem, finansowane najpierw z urzędów centralnych, a później samorządowych.

Z wejściem w życie ustawy „federalnej” – *O ogólnych zasadach organizowania samorządów w Federacji Rosyjskiej* – zostały rozgraniczone kompetencje w dziedzinie bibliotekarstwa, a samorządy zobowiązano do odpowiedzialności za stan bibliotek, zagwarantowanie nowoczesnego poziomu funkcjonowania, jako centrów kulturalnych, edukacyjnych i informacyjnych, a także do materialnego wsparcia kadry bibliotecznej. Zwiększyła się samodzielność, odpowiedzialność bibliotekarzy, pojawiło się poczucie współodpowiedzialności biblioteki za jakość życia społeczeństwa. Duża samodzielność bibliotek narzuciła nowe formy kontaktów i współpracy z miejscową władzą, od której w dużym stopniu zależy funkcjonowanie bibliotek. Zwiększyła się kontrola bibliotek, polepszyła się ich sytuacja materiałowo-techniczna, stosowano uproszczone procedury rozwiązywania problemów gospodarczych.

Ustawa wprowadziła bardziej demokratyczne zasady zarządzania bibliotekami, umożliwiono też podjęcie samodzielnych decyzji przez władze samorządowe na rzecz bibliotek. Reforma spowodowała zauważalne zmiany w funkcjonowaniu bibliotecznej sieci obwodu leningradzkiego. Powstały różne modele organizacyjno-prawnych form funkcjonowania bibliotek.

Na 432 publiczne gminne biblioteki, 173 wchodziły do systemu instytucji kulturalno-rozrywkowych jako działy strukturalne. Z 17. istniejących wcześniej scentralizowanych bibliotek rejonowych obecnie funkcjonują tylko 2 scentralizowane biblioteki jako struktury integralne (biblioteka centralna i filie lub działy terytorialne na zasadach wypożyczalni). Dotacje tych bibliotek uwzględniano na poziomie rejonowym, jak również wprowadzono rygorystyczny system planowania działalności bibliotek, wypłaty uposażeń pracownikom oraz opłaty za usługi komunalne. Poziom funkcjonowania bibliotek filialnych jest dość wysoki, ponieważ korzystają one z pomocy metodycznej i są poddawane kontroli przez specjalistów z poszczególnych działów bibliotek centralnych. Stan finansowy tych bibliotek nie jest najlepszy, ponieważ organy samorządowe niechętnie uznają biblioteki za „swoje” instytucje i nie asygnują wystarczających środków na rozszerzenie księgozbioru. Istnieje jeszcze jeden problem – po rozpadzie scentralizowanych systemów bibliotecznych, biblioteki, które stanowią działy w instytucjach kulturalno-rozrywkowych, zaczęły izolować się od zawodowego środowiska. Zjawisko podziału zasobów i integralnej służby informacyjnej, pogorszenie statusu bibliotek i bibliotekarzy, obniżenie kompetencji zawodowych bibliotekarzy, zmiany w treści działalności biblioteki, nastawienie tylko na rozrywkę, pozbawiają możliwości korzystania z zasobów bibliotecznych mieszkańców wielu miejscowości. Samorządy dążą do polepszenia bazy materiałowo-technicznej takich bibliotek, ale nie są w stanie zapewnić kadry na wysokim poziomie. Wydaje się, że najbardziej optymalnym rozwiązaniem jest utworzenie w rejonach bibliotek międzymiastowych ze scentralizowanymi formami działalności w stosunku do bibliotek wiejskich (ewidencja zasobów, prowadzenie katalogu uniwersalnego, działalność metodyczna itp.). W takim układzie byłoby możliwe zachowanie samodzielności małych bibliotek i współodpowiedzialności samorządów za ich utrzymanie i finansowanie. Reforma spowodowała zmiany w bazie normatywno-prawnych regulacji.

W warunkach reformy samorządowej Leningradzka Obwodowa Uniwersalna Biblioteka Naukowa (LOUBN) ma następujące zadania:

- zachowanie możliwości wspólnego korzystania z zasobów informacyjnych LOUBN i bibliotek obwodu w warunkach decentralizacji bibliotek;
- integrowanie bibliotek w przestrzeni informacyjnej;
- udzielanie przez LOUBN niezbędnych usług biblioteczno-informacyjnych użytkownikom wszystkich bibliotek obwodu;
- wsparcie zawodowej korporacji na terenie obwodu, w celu zabezpieczenia wysokoprofesjonalnej kadry, kształtowanie kultury informacyjnej bibliotekarzy, stymulowanie wprowadzenia innowacyjnych rozwiązań w bibliotekach obwodu.

Narzędzie do realizacji powyższych zadań stanowi dla LOUBN Biblioteka Międzymiastowa, która będzie mogła zagwarantować upowszechnienie bibliotecznej polityki regionu, planowanie strategiczne, współpracę i rozwój bibliotek, korzystanie ze wspólnych zasobów i która będzie pełniła funkcje bazy w celu zapewnienia usług bibliotecznych dla mieszkańców regionu na wysokim poziomie. LOUBN i Biblioteka Międzymiastowa, posiadające kompetencje zabezpieczenia korzystania z zasobów biblioteczno-informacyjnych, swoją współpracę organizują

na podstawie *Porozumienia Trójkonnego o Partnerstwie* (administracja samorządowa, LOUBN, Biblioteka Międzygminowa). Podmiotem porozumienia jest gwarancja utworzenia warunków dla równego dostępu do zasobów informacyjnych mieszkańcom obwodu, niezależnie od miejsca zamieszkania, w drodze świadczenia usług biblioteczno-informacyjnych. *Porozumienie* to uwzględnia:

- udostępnienie informacji o zasobach LOUBN za pośrednictwem informatora (*Nowości w zasobach LOUBN*). Informowanie o możliwości uzyskania informacji w innych bibliotekach. Wypożyczanie dokumentów z zasobów LOUBN,
- promocje aktualnych i ważnych dla społeczeństwa nowości książkowych za pośrednictwem wyjazdowych wystaw-przeglądów, organizowanie wyjazdowych czytelni, zaangażowanie do współpracy przedstawicieli wydawnictw,
- wypożyczenie książek użytkownikom obwodu leningradzkiego przez narodowy system AMB (Abonament Międzybiblioteczny), przekierowanie zamówienia na książki, których nie ma w księgozbiorze LOUBN, do największych bibliotek Federacji Rosyjskiej, co pozwoli zaspokoić edukacyjne, twórcze i rozwojowe zapotrzebowania mieszkańców małych miejscowości,
- zagwarantowanie dostępu do zasobów elektronicznych. Wykorzystując możliwości Mobilnego Informacyjno-Bibliotecznego Centrum (MIBC) – powiększy się możliwość dostępu mieszkańców małych miejscowości do systemów informacyjno-poszukiwawczych, do Internetu, umożliwi to też nauczanie i szkolenie tak użytkowników, jak i bibliotekarzy w zakresie poszukiwania potrzebnych informacji w katalogach elektronicznych, w elektronicznych bazach danych.

Z powodu braku w wielu rejonach Bibliotek Międzygminowych, LOUBN na podstawie porozumień z samorządami o usługach bibliotecznych w drodze wykorzystania MIBC, świadczy swoje usługi, pozwalające użytkownikom skorzystać z zasobów LOUBN.

Zdajemy sobie sprawę, że biblioteka ma bezpośredni wpływ na kształtowanie środowiska kulturalnego, stanowi też integralną część danego społeczeństwa i nawet najlepsza mobilna biblioteka z Sankt-Petersburga nie jest w stanie zastąpić biblioteki na miejscu. Jednak niesienie pomocy bibliotece w świadczeniu usług na wysokim poziomie umożliwia wsparcie MIBC. Do zadań MIBC, oprócz udostępniania księgozbioru i zasobów elektronicznych, należy organizowanie przedsięwzięć kulturalno-edukacyjnych, pośrednictwo w nawiązaniu kontaktów i rozwijaniu partnerskich stosunków z instytucjami z Sankt-Petersburga i obwodu leningradzkiego, inicjowanie akcji dobroczynnych na rzecz bibliotek rejonu i ich użytkowników. Dużym zainteresowanie cieszą się spotkania z ciekawymi osobistościami. Przedsięwzięcia MIBC o dużym zasięgu, wspierane przez władze samorządowe i środki masowego przekazu, mają na celu zwrócenie uwagi społeczeństwa na problemy czytelnictwa, promocję książek i informacji. Udział w przedsięwzięciach przedstawicieli władz samorządowych zwraca ich uwagę na biblioteki, co pomaga w niektórych przypadkach rozwiązać ich problemy, a to ma niezaprzeczalną korzyść dla naszych czytelników.

Ważnym zadaniem jest dla LOUBN ustanowienie dobrych kontaktów z przedstawicielami władz różnego szczebla oraz z kierownictwem zakładów kulturalno-roz-

rywkowych, w składzie których funkcjonują biblioteki oraz aktywizacja działań w kierunku informowania przedstawicieli władz o sytuacji bibliotek i świadczeniach przez nie usług. Nowym aspektem działań dla LOUBN jest świadczenie pomocy metodycznej bibliotekom wiejskim, które funkcjonują w systemie zakładów kulturalno-rozrywkowych. W trakcie takiej współpracy poszerzamy kontakty zawodowe, zachowując jeden system metodyczny.

W swojej działalności LOUBN kieruje się zasadami Konstytucji Federacji Rosyjskiej, podstawami federacyjnego ustawodawstwa w dziedzinie kultury oraz ustawą federalną *O sprawie bibliotecznej*.

W praktyce światowej istnieją różnorodne formy niepaństwowego zarządzania działalnością biblioteczną. Inicjatorami ich powstania są społeczne organizacje zawodowe. Dokumenty powstające w wyniku działalności takich organizacji, zazwyczaj mają charakter zaleceń, jednak często odbierane są jako dokumenty normatywne. LOUBN kieruje się dokumentami opracowanymi przez Rosyjskie Stowarzyszenie Biblioteczne.

Statut określa cele i formy działalności biblioteki, uwzględniając jej status centralnej biblioteki obwodu leningradzkiego.

Zgodnie z ustawodawstwem rosyjskim obowiązkiem bibliotek centralnych jest wzbogacanie, przechowywanie i udostępnianie użytkownikom najbardziej kompletnego i uniwersalnego księgozbioru, organizowanie wielostronnego wykorzystania międzybibliotecznych zasobów oraz świadczenie pomocy metodycznej bibliotekom.

LOUBN jest biblioteką o uniwersalnym profilu i posiada prawo do otrzymywania obowiązkowego egzemplarza dokumentów; posiada własne i ma dostęp do zewnętrznych zasobów elektronicznych; jest regionalnym centrum wymiany międzybibliotecznej, pełni funkcję centrum koordynacyjnego w zakresie informatyzacji procesów bibliotecznych i zasobów informacyjnych bibliotek obwodu. Informacja, którą posiada LOUBN stanowi zasób strategiczny rozwoju obwodu.

LOUBN zabezpiecza dostęp do swoich zasobów za pośrednictwem Abonamentu Międzybibliotecznego, przez organizowanie mobilnych bibliotek, przez wyjazdowe wystawy-przeglądy; udostępnia rzadkie wydania i starodruki w elektronicznych wersjach.

Dostęp do zasobów informacyjno-bibliograficznych LOUBN zapewnia się też mieszkańcom oddalonych miejscowości, nie mających dostępu do Internetu, poprzez system katalogów na nośnikach elektronicznych (na CD-ROM-ach przedstawione zostały uniwersalne zasoby biblioteczne, na przykład „Krajoznawstwo”, „Rolnictwo”, „Kultura i sztuka”).

Jako centrum bibliotecznego regionalizmu obwodu leningradzkiego, LOUBN posiada największe zasoby dokumentów regionalnych, jest też wiodącą biblioteką w dziedzinie krajoznawczej informacji bibliograficznej, występuje jako organizator współpracy między bibliotekami, organizacjami i instytucjami o działalności regionalnej – naukowej, edukacyjnej i metodycznej. Jedną z ważnych funkcji, którą pełni biblioteka, jest pielęnowanie „pamięci regionalnej” – gromadzenie, przechowywanie i udostępnianie dokumentów, które ukazały się tak na terenie obwodu, jak i dokumenty na temat obwodu; gromadzenie i przechowywanie dokumentów na nośnikach nietradycyjnych – audio- i wideodokumenty; tworzenie

nowych dokumentów na nośnikach elektronicznych – nagrania na płytach CD zdjęć, kart pocztowych oraz innych materiałów, mających związek z obwodem. LOUBN tworzy także kopie zapasowe na nośnikach elektronicznych; przechowuje archiwum gazet ukazujących się w obwodzie; tworzy i publikuje informatory bibliograficzne o zasięgu obwodowym; wydaje informatory i przewodniki o charakterze krajoznawczym; zajmuje się badaniami historyczno-krajoznawczymi (historia działalności krajoznawczej w obwodzie; historia obwodu leningradzkiego oraz oddzielnych miejscowości i miast; historia bibliotek i bibliotekarstwa na terenie obwodu); tworzy tematyczne płyty CD („Przedstawiciele małych mniejszości etnicznych obwodu leningradzkiego“); zajmuje się organizowaniem współpracy bibliotek z instytucjami i organizacjami o charakterze regionalnym; organizuje raz na dwa lata Obwodowe Gubernialne Czytania Regionalne, udział w których biorą znani naukowcy i specjaliści z ośrodków naukowo-badawczych Sankt Petersburga.

Jako centrum konsultacyjne i koordynacyjne LOUBN kształtuje strategię rozwoju bibliotecznego na terenie obwodu.

LOUBN bada, analizuje i prognozuje działalność bibliotek podporządkowanych samorządom, przeprowadza monitoring metodyczny; zajmuje się opracowaniem projektów dokumentów normatywno-prawnych. Zabezpiecza zawodowy rozwój kadry biblitecznej poprzez różne formy podwyższania kwalifikacji, wspiera zawodowe kontakty i wymianę doświadczeń.

Swoją misję LOUBN w kontekście reform widzi w tworzeniu jednej przestrzeni biblioteczno-informacyjnej obwodu, w celu zabezpieczenia równego dostępu do zasobów informacyjnych wszystkim mieszkańcom regionu; udział w kształtowaniu środowiska kulturalnego regionu; podwyższenie profesjonalizmu specjalistów bibliotek różnego szczebla; kształtowanie pozytywnego wizerunku obwodu.

Maja Siergiejewna Kurakina, Swietłana Walentynowna Makarenko

KSIĄŻKOWE I ELEKTRONICZNE ŚRODOWISKO BIBLIOTEKI DLA DZIECI I MŁODZIEŻY. PROBLEMY I PERSPEKTYWY ROZWOJU

Jednym z najbardziej dostępnych dla dzieci placówek kulturalnych są miejskie lub wiejskie biblioteki dla dzieci. Biblioteki stają się „całym światem“, który dziecko dla siebie odkrywa.

W Rosji pierwsze specjalistyczne biblioteki dla dzieci pojawiły się na koniec XIX wieku.

W obwodzie leningradzkim obecnie funkcjonuje 40 bibliotek dla dzieci, 302 biblioteki wiejskie, posiadające działy literatury dla dzieci. Biblioteki dążą do zapewnienia przyjaznego dla dziecka środowiska, odpowiedniego do jego wiekowych, społeczno-kulturalnych i indywidualnych cech.

Współczesne dzieci dobrze są przystosowane do przestrzeni elektronicznej, co też zmusza biblioteki dla dzieci do poszukiwań i realizacji strategii rozwoju książkowo-elektronicznego środowiska biblioteki.

Leningradzka Obwodowa Biblioteka dla Dzieci (LOBD), która pełni także

**MAJA
SIERGIEJEWNA
KURAKINA**

Dyrektor Leningradzkiej Obwodowej Biblioteki dla Dzieci w St Petersburgu.

**SWIETŁANA
WALENTYNOWNA
MAKARENKO**

Kierownik Oddziału Informacyjno-Technologicznego Leningradzkiej Obwodowej Biblioteki dla Dzieci w St Petersburgu.

funkcje centrum metodycznego oraz informacyjno-badawczego, współpracuje z bibliotekami obwodu leningradzkiego, realizując podstawowe zasady tworzenia środowiska bibliotecznego dla dzieci, uwzględniając zasady otwartości, mobilności, dostosowania się do zmian, unikatowości oraz bezpieczeństwa.

Biblioteka rozwija infrastrukturę elektronicznych usług zapewniających dostęp do najlepszych książek dzieciom pochodzącym z oddalonych miejscowości obwodu. W tym celu biblioteka współpracuje i rozwija kontakty partnerskie z pisarzami, wydawnictwami, księgarniami i wszystkimi innymi podmiotami zaangażowanymi w upowszechnienie i dystrybucję książek dla dzieci. Biblioteka uczestniczy w targach książek, okrągłych stołach, dyskusjach na których prezentuje zainteresowania i preferencje czytelnicze dzieci i młodzieży z obwodu leningradzkiego.

Leningradzka Obwodowa Biblioteka dla Dzieci zajmuje się zbieraniem informacji na temat nowości literatury dla dzieci i przekazuje te informacje bibliotekom regionu, wydaje przegląd informacyjno-bibliograficzny pt. „Nowa literatura piękna dla dzieci w wydawnictwach, reklamie, krytyce i czytelnictwie“, a także przygotowuje listy informacyjne jako pomoce w kompletowaniu księgozbioru bibliotek na terenie obwodu.

Dumą biblioteki są kolekcje książek autorstwa pisarzy z Sankt-Petersburga, które są dostępne dla każdej, nawet najmniejszej biblioteki regionu. Kolekcja składa się nie tylko z książek przekazywanych w prezencie przez pisarzy, a także z elektronicznej bazy danych pt. „Pisarze Sankt Petersburga – dzieciom“. Literaci piszący dla dzieci mają swoje strony autorskie, do których linki są dostępne na stronie domowej biblioteki (<http://www.deti.spb.ru>). Pisarze bezpośrednio uczestniczyli w tworzeniu swoich stron – pisali życiorysy, udostępniali recenzje, fotografie, niepublikowane wcześniej teksty.

Strona internetowa bibliotek dla dzieci stanowi jedną z możliwości dostępu do księgozbiorów użytkownikom zamieszkującym oddalone miejscowości. Ponad 10 lat temu, kiedy została stworzona pierwsza strona internetowa, starano się przedstawić nie tylko katalog elektroniczny, ale także stworzyć wirtualną bibliotekę dla czytelników z obwodu leningradzkiego. Użytkownicy strony internetowej mają dostęp do elektronicznych baz danych LOBD oraz do projektów biblioteki na rzecz promocji czytania dla dzieci i przez dzieci. Interaktywna komunikacja realizowana jest przy pomocy wirtualnych usług bibliograficznych („Zapy-

taj bibliotekarza”), możliwości komunikowania się czytelników z pisarzami oraz zamieszczaniu na stronie internetowej prac dzieci, uczestniczących w projektach biblioteki. Na przykład, w ramach jednego z projektów LOBD – „Ziemia Leningradzka – tu mieszkamy” – zostały zamieszczone na stronie internetowej, opowiadania, eseje, wierszy i rysunki dzieci przedstawiające dziecięce „małe ojczyzny”. Zostały one również wydane w formie tradycyjnej.

LOBD angażuje dzieci i młodzież w tworzenie komunikacyjnego środowiska czytelniczego. Właśnie dlatego twórcza swoboda i ekspresja dzieci i młodzieży jest uwzględniana we wszystkich projektach i konkursach jako priorytet. Przykładem niech będzie tom twórczości dziecięcej *Książki jak skrzydła*. Już od kilku lat czytelnicy bibliotek dla dzieci biorą udział w popularnym projekcie „Lubiane przez dzieci obwodu leningradzkiego”, wybierając 10 książek roku.

LOBD poparła inicjatywę czytelników miasteczka Słańcy w tworzeniu forum internetowego dla młodzieży „Nasze koło książkowe” (<http://www.ringbook.lodb.ru>). Forum tworzy przyjazną przestrzeń dla młodych czytelników, gdzie użytkownicy dzielą się opiniami na temat nowości książkowych, poznają nowych przyjaciół.

Tworzenie i udostępnianie zasobów elektronicznych LOBD możliwe jest dzięki współpracy korporacyjnej. Katalog elektroniczny LOBD stanowi część katalogów Stowarzyszenia Regionalnych Konsorcjów Bibliotecznych (ARBIKON). Biblioteka współpracuje również z Rosyjską Biblioteką Narodową w dziedzinie tworzenia internetowych stron autorów. Rozwija się współpraca z Leningradzką Obwodową Uniwersalną Biblioteką Naukową w dziedzinie tworzenia zbiorczego katalogu bibliotek obwodu leningradzkiego. Nasz biblioteka opracowuje literaturę dla dzieci, natomiast LOUNB przedstawiła zasoby regionalne. System katalogów elektronicznych ma zapewnić optymalizację usług bibliotecznych skierowanych do mieszkańców obwodu leningradzkiego.

Perspektywy rozwoju naszej biblioteki wyznaczają następujące działania – harmonizowanie środowisk książkowych i elektronicznych dla dzieci, szybkie reagowanie na zachodzące zmiany, wspieranie zainteresowań i priorytetów dziecka oraz rozwijanie czytelnictwa wśród dzieci.

Tatiana Władimirowna Swietielnikowa

CENTRUM INFORMACJI PRAWNEJ JAKO INSTRUMENT DOSTĘPU MIESZKAŃCÓW DO WAŻNEJ SPOŁECZNIE INFORMACJI – W WARUNKACH MIASTA WYBORG

Celem utworzenia Centrum Informacji Prawnej (CIP) jest świadczenie pomocy mieszkańcom miasta poszukujących informacji na tematy związane z wykonywanym zawodem, studiami, ochroną swoich praw, a także zabezpieczenie swobodnego dostępu do dokumentów z dziedziny prawa, do prawniczych informacyjnych baz danych, nieodpłatnych porad prawnych, usług serwisowych w zakresie poszukiwania dokumentów w elektronicznych bazach danych i w Internecie oraz kopiowania niezbędnych informacji na różne nośniki. CIP zajmuje się także katalogowaniem i przechowywaniem oficjalnych dokumentów organów samorządowych, wspiera organy samorządowe w kampaniach informacyjnych

**TATIANA
WŁADIMIROWNA
SWIETIELNIKOWA**

Dyrektorka Centralnej Biblioteki Miejskiej im. Alvara Aalto w Wyborgu.

dotyczących uchwalenia nowych dokumentów ważnych dla społeczeństwa, zabezpiecza szybki dostęp do prawnych zasobów informacyjnych i społecznie ważnej informacji na poziomie miejskim, regionalnym i federalnym.

Korzystanie z nowych technologii gwarantuje operatywny dostęp do informacji (cotygodniowa i comiesięczna aktualizacja), proste i wygodne sposoby poszukiwania niezbędnych danych. Każdy, kto odwiedza CIP, może uzyskać nie tylko informacje na temat aktów ustawodawczych (źródła publikacji, znowelizowane teksty, komentarze), ale także wydrukować lub skopiować poszukiwany dokument na dowolny nośnik. W bibliotece został powołany etat prawnika Centrum Informacji Prawnej. Jeden raz w tygodniu w bibliotece organizowane są konsultacje adwokata specjalizującego się w ustawodawstwie mieszkaniowym i przepisach w zakresie własności gruntów.

Wśród użytkowników CIP 42% stanowią przedstawiciele różnych zawodów, 26% – emeryci, 14% – księgowi, przedsiębiorcy i prawnicy, 10% – studenci prawa, 8% – bezrobotni.

CIP stosuje różne formy działalności: indywidualne – na zasadzie „zapytanie – odpowiedź”, oprócz nich przygotowuje informacje dla określonej grupy oraz informacje ogólne.

Do tradycji weszły już organizowane dla uczniów i studentów naszego miasta Dni Wiedzy Prawniczej, Dni Informacji, Dni Wiedzy o Zawodach. Dni Wiedzy Prawniczej mają na celu zainteresowanie studentów możliwością wykorzystania na studiach periodycznych wydawnictw prawnych, informacyjnych prawnych baz danych oraz korzystanie z szybkiego dostępu online do poszukiwanych dokumentów. A ponadto – pogłębianie wiedzy młodzieży w dziedzinie prawa i zapoznanie z systemami informacyjno-prawnymi, które pozwalają na szybkie znalezienie poszukiwanego dokumentu i jego efektywne wykorzystanie. Na program Dni Wiedzy Prawniczej zazwyczaj składają się: przeglądy zasobów informacyjnych CIP, warsztaty szybkiego poszukiwania dokumentów w systemie „Kodeks”, wspólnie z przedstawicielami firmy, która zajmuje się aktualizacją baz danych, quizy prawnicze – „Wiedzieć o prawie, postępować zgodnie z prawem”.

Z kolei Dni Informacji są zawsze poświęcone jakiemuś tematowi. W 2007 roku dla uczniów liceum zorganizowano np. Dni Informacji w zakresie prowadzenia biura. Po szkoleniach wszyscy uczestnicy dostali w prezencie podręczniki w formie elektronicznej z wyborem dokumentów prawnych od firmy „Konsultant-Plus”.

**TATIANA
MICHAJŁOWNA
BOGUSZ**

Kierowniczka Mediateki w Centralnej Miejskiej Bibliotece im. Aleksandra Kuprina w Gieczynie.

Tatiana Michajłowna Bogusz

MEDIATEKA W STRUKTURZE GŁÓWNEJ MIEJSKIEJ BIBLIOTEKI IMIENIA A.I. KUPRINA W GIECZYNIE

Gieczyna to miasto o bogatej i wyjątkowej historii, na terenie którego znajdują się piękne zespoły pałacowo-ogrodowe, a także jedno z centrów naukowych i kulturalnych na terenie obwodu leningradzkiego. W mieście funkcjonuje 5 uczelni wyższych, 14 szkół ogólnokształcących, 2 szkoły muzyczne, szkoła artystyczna, szkoła tańca towarzyskiego, 4 biblioteki miejskie, które zostały połączone w jeden system – Scentralizowany System Biblioteczny (SSB) miasta Gieczyna.

Historia założenia i tworzenia Mediateki.

Jedną z możliwości zachowania zainteresowania biblioteką jako instytucją społeczną – jej przekształcenie jej ze „skarbcza wiedzy” w centrum informacyjne. Takie właśnie zmiany zapoczątkowano w 2000 roku, kiedy to SSB miasta Gieczyna wygrał grant w projekcie „Internet” Instytutu „Otwarte Społeczeństwo”. W Głównej Miejskiej Bibliotece im. A.I. Kuprina, bazując na dwóch działach – literatury w językach obcych i działu sztuki – stworzono Centrum Internetowe. Połączenie z siecią globalną umożliwiło mieszkańcom miasta Gieczyna i regionu operatywny dostęp do krajowych i światowych źródeł informacji. Obecnie trzy (z czterech) biblioteki z CSB podłączone są do Internetu. Funkcjonowanie mediatek jest koordynowane. Mediateki nastawione są na duże zainteresowanie użytkowników, dlatego, łącząc tradycyjne formy pracy z nowymi, pełnią także funkcje edukacyjne i informacyjne oraz przyczyniają się do wzbogacania zasobów.

Użytkownicy mediateki.

Przeważająca liczba użytkowników Mediateki to uczniowie i studenci. Wielu z nich właśnie w tym miejscu rozpoczęło swoją znajomość z komputerem i Internetem.

Zainteresowania użytkowników skupiają się głównie na kulturze wideo i współczesnych technologiach informacyjnych. Znacząca liczba użytkowników poszukuje materiałów i informacji do napisania referatów, wystąpień, prac dyplomowych, wiele osób skupia się na strefie komunikacyjnej – biorąc udział w czatach, forach itp., niektórzy poszukują dokumentów z różnych dziedzin.

Usługi świadczone użytkownikom.

Biblioteka świadczy tradycyjne usługi informacyjno-doradcze (wypożyczanie książek, gazet, czasopism), z wykorzystaniem współczesnych technologii informatycznych: Internetu, biblioteczno-informacyjnego programu „Irbis”, informacyjno-prawnej bazy danych „Konsultant-Plus”.

Użytkownicy wykorzystują samodzielnie programy komputerowe, takie jak Word, Excel, Photoshop, elektroniczne publikacje dotyczące różnych dziedzin życia, a także sprzęt audio i wideo. Użytkownikom nie mającym doświadczenia pracy z tymi narzędziami, z pomocą przychodzą konsultanci.

Tworzenie elektronicznych baz danych.

Możliwości usług informacyjno-bibliograficznych poszerzano dzięki istniejącej elektronicznej bazie danych SSB miasta Gątczyna: elektronicznemu katalogowi księgozbioru, bazom danych o tematyce krajoznawczej, elektronicznym kartotekom artykułów, bazom danych o artykułach i opracowaniach z dziedziny sztuki, bazie danych dla rodziców – „Rodzina”. Prace w zakresie przetwarzania programu biblioteczno-informacyjnego „Irbis” wykonywano na 7 komputerach.

Automatyzowane Miejsce Pracy (AMP) „Czytelnik” w informacyjno-bibliotecznym programie „Irbis”, pozwala użytkownikom na samodzielne poszukiwanie niezbędnych informacji.

Seminaria, konferencje, lekcje na bazie Mediateki są metodą kształtowania kultury informacyjnej zarówno bibliotekarzy, jak i użytkowników.

Integrowanie technologii informatycznych z typowo biblioteczną działalnością jest procesem długotrwałym i skomplikowanym. Działalność metodyczno-informacyjna, doradztwo metodologiczne, wykłady i warsztaty nakierowane są na podwyższenie kompetencji zawodowych bibliotekarzy, sprzyjają kształtowaniu kultury informacyjnej użytkowników, aktywizują ich potencjał poznawczy i twórczy.

W trakcie warsztatów użytkownicy rozwijają swoje kompetencje informacyjne, mają możliwość korzystania z licznych źródeł informacji – od książki do Internetu. Ważne jest dla nich poznanie zasad pracy z tekstami o różnym przeznaczeniu, poszukiwanie niezbędnych informacji w słownikach, katalogach, wydawnictwach elektronicznych, w Internecie. Wtedy pomocne stają się komputery, drukarki, urządzenia ksero, skanery, odtwarzacze DVD.

Zbiory.

Uniwersalne zbiory SSB miasta Gątczyna, na które składają się: literatura naukowa, popularno-naukowa, podręczniki, dokumenty, informatory i encyklopedie z różnych dziedzin nauki, pozwalają na świadczenie usług użytkownikom na wysokim poziomie, zapewniając pełny dostęp do poszukiwanych informacji.

Mediateka łączy funkcje wypożyczalni, czytelnicy i centrum informacyjnego, w którym użytkownicy mogą korzystać z różnorodnych nośników informacji – od tradycyjnych papierowych do elektronicznych. Rejestracja w Mediatece otwiera dostęp użytkownikom do wszystkich jej zbiorów.

Kolekcja filmów edukacyjnych i rozrywkowych, która została zakupiona przez CSB miasta Gątczyna w ramach megaprojektu „Biblioteka Puszkina” Instytutu

„Otwarte Społeczeństwo”, stała się podstawą dla tworzenia zbiorów dokumentów na nośnikach multimedialnych. Naszym głównym zadaniem jest dokonanie właściwego wyboru wartościowych źródeł informacji na nośnikach multimedialnych, co będzie zarówno wzbogacało nasze zasoby, jak i miało wpływ na podwyższenie jakości świadczonych usług.

Obecnie nasze zbiory liczą 1000 jednostek. Są to filmy wideo – fabularne i dokumentalne, audio-książki, płyty zawierające informacje z dziedziny historii, krajoznawstwa, geografii, nagrania muzyki klasycznej i współczesnej. W naszych zbiorach są bogate kolekcje płyt CD z dziedziny sztuki: „5555 dzieł światowego malarstwa”, „Imperatorski Ermitaż”, encyklopedia elektroniczna „Teatr”, „Muzeum Rosyjskie”, „Dzieła muzyki”, „Dzieła architektury”, „Encyklopedia filmu Cyryla i Metodego”, „Encyklopedia muzyki klasycznej” itp.

Strona internetowa.

Strona internetowa SSB miasta Gątczyna stanowi jedną z możliwości wzbogacania przestrzeni informacyjnej. Linki naszej strony – „Afisz biblioteczny”, „Notatki regionalisty”, „Galeria”, „Wydawnictwa biblioteczne” i inne – informują o planowanych przedsięwzięciach, wystawach, nowych materiałach regionalnych. Na stronach forum internetowego odbywa się dyskusja o roli książki i czytelnictwa. Niestety, jeszcze nie udało się nam stworzyć użytkownikom Internetu dostępu do katalogu elektronicznego, ponieważ prace nad nim wciąż trwają.

Wykorzystanie środków multimedialnych w trakcie przedsięwzięć kulturalnych.

Współczesne technologie dają możliwość współpracownikom SSB miasta Gątczyna organizowania przedsięwzięć kulturalnych, wykorzystując różnorodne narzędzia medialne. Możliwości te sprzyjają doskonaleniu tradycyjnych form popularyzacji książki i czytelnictwa, tworzeniu komfortowego środowiska bibliotecznego, komunikowaniu, podwyższeniu poziomu kultury informacyjnej użytkowników. Realizowane są nie tylko twórcze projekty przedłożone przez bibliotekarzy, ale są też uwzględniane propozycje czytelników. Nasze biblioteki współpracują z zespołami artystycznymi miasta, uczestnicząc we wspólnie organizowanych przedsięwzięciach. Przykładem mogą być wystawy artystyczne malarzy profesjonalistów i amatorów; działalność klubu miłośników fantastyki „Gryfon” (wideoprezentacje, przedstawienia teatralne, strona domowa klubu), warsztaty w klubie spotkań twórczych „Literacka sobota” (prezentacje nowości literackich autorów z naszego miasta, spotkania tematyczne), współpraca z Towarzystwem Kulturalno-Oświatowym „Polonia” (przeglądy filmowe, wieczory poezji polskiej, prezentacje artystyczne), udział w corocznych Dniach Czytelnictwa organizowanych przez Instytut Francuski w Sankt-Petersburgu, udział w festiwalu filmowym „Literatura i kino” (pomoc informacyjna, udział w zespołach jurorskich, przygotowanie informacji o festiwalu, filmach i aktorach).

Projekty SSB miasta Gątczyna.

Odrodzenie duchowości, zachowanie tradycji rodzinnych oraz kształtowanie zasad etycznych niemożliwe jest bez znajomości spuścizny kulturalnej. SSB mia-

sta Gaczcyna uczestniczy w projektach: informacyjno-regionalnym – „Do rosyjskiego domu z wizytą”, informacyjno-rozrywkowym – „Rodzina”, oraz w festiwalu „Książka i czytelnictwo”. Ostatni uznany został za najlepszy projekt w obwodzie leningradzkim w 2008 roku.

W trakcie przygotowania wykładów, wystaw, prezentacji, wieczorów literacko-muzycznych pomocnymi stają się narzędzia multimedialne. Realizacja projektów umożliwia także pozyskiwanie dodatkowych funduszy na rozszerzenie bazy multimedialnej, jak również wzbogacenie zasobów biblioteki.

Perspektywy.

Bibliotekarze Gaczcyny podejmują działania nakierowane na utworzenie jednej sieci informacyjnej w mieście, która połączy biblioteki miejskie z bibliotekami szkolnymi i uczelnianymi. Rozpoczyna się realizacja projektu „Automatyzacja procesów bibliotecznych”. Trwają prace nad udostępnieniem bazy danych bibliotek użytkownikom Internetu. Zaplanowana jest realizacja projektu udostępnienia elektronicznych wersji starodruków i rzadkich wydań.

tłum. Łarysa Leszczenko

Działalność Biblioteki Uniwersyteckiej w Bitoli i komputeryzacja bibliotek w Macedonii

**MARIA MAŁGORZATA
MACZKOWSKA**

Absolwentka wrocławskiej polonistyki – w latach 80. wyjechała do Macedonii. Dziś pracuje w Uniwersyteckiej Bibliotece im. św. Klimenta Ochrydzkiego w Bitoli. Jej niezwykła energia, wrażliwość, wiedza, pasja i szeroka działalność, także translatorska, powodują, że można ją nazywać „tłumaczem kultur” – polską kulturę przybliżyć Macedończykom, a macedońską Polakom.

Początki bibliotekarstwa w Macedonii sięgają IX wieku, okresu działalności Cyryla i Metodego i ich ucznia Klimenta Ochrydzkiego (840-916 r.), który był założycielem pierwszego uniwersytetu słowiańskiego i wielu monastyrskich bibliotek. Historia bibliotekarstwa w Bitoli sięga XV wieku, kiedy to powstała pierwsza osmańska biblioteka na Bałkanach. W późniejszych wiekach nastąpił dalszy rozwój tradycji bibliotekarskich w tym mieście. Na przełomie XIX i XX w. Bitola była rozwiniętym ośrodkiem handlowym i kulturalnym. W tym okresie na terenie miasta i okolicy istniały różnorodne biblioteki: grecka, francuska, ruska, żydowskie biblioteki w synagogach, biblioteki serbskie i bułgarskie. Dzisiejsza Biblioteka Uniwersytecka im. św. Klimenta Ochrydzkiego w Bitoli kontynuuje wielowiekową historię bibliotekarstwa w tym mieście.

Po II wojnie światowej, w roku 1945, powstała w Bitoli Miejska Biblioteka Publiczna. Z biegiem lat, w miarę powiększania zbiorów, biblioteka zmieniała nazwę i zasięg swojej działalności. W roku 1954 stała się jedną z trzech bibliotek depozytowych w kraju. A gdy powstał w roku 1980 w Bitoli drugi wówczas w Macedonii Uniwersytet, biblioteka przejęła dodatkowo funkcję biblioteki uniwersyteckiej i stała się Miejską i Uniwersytecką Biblioteką. Wreszcie w roku 2005 biblioteka przyjęła dzisiejszą nazwę Biblioteki Uniwersyteckiej. Od roku 1964 patronem biblioteki (później także bitolskiego Uniwersytetu) jest św. Kliment Ochrydzki.

Biblioteka w Bitoli ma bardzo szeroki zakres działalności – jest biblioteką uniwersytecką, ale również spełnia rolę biblioteki miejskiej dla dzieci i dorosłych. Odwiedzają ją studenci, pracownicy naukowcy, uczniowie szkół podstawowych i średnich, a oprócz nich także i najmłodsi, i dorośli miłośnicy książek. By zaspokoić potrzeby swoich czytelników biblioteka udostępnia dwie duże czytelnie, sześć małych czytelni do nauki indywidualnej, czytelnię działu regionalnego, czytelnię internetową, czytelnię działu dziecięcego, a także bogatą w zbiory czytelnię literatury francuskiej, utworzoną przy współpracy z Towarzystwem „Alliance Française”.

Biblioteka posiada w swoich zbiorach ponad 450.000 książek (książki naukowe, popularnonaukowe, beletrystyczne, literaturę dla dzieci i młodzieży), 50 tytułów gazet bieżących i 140 tytułów czasopism (nie wliczając w to wydawnictw periodycznych z czasów istnienia Jugosławii), zdigitalizowane materiały biblioteczne, a także zbiory muzyczne i dokumenty życia społecznego miasta. Zbiory, które biblioteka udostępnia swoim czytelnikom, to przede wszystkim literatura i czasopisma wydane w języku macedońskim, a także serbskim, chorwackim, albańskim, tureckim i w innych językach mniejszości narodowych, zamieszkających na terenie miasta i okolicy. Biblioteka posiada także literaturę w języku angielskim, francuskim, rosyjskim, bułgarskim, słoweńskim i in. Są też w zbiorach biblioteki książki w języku czeskim, słowackim i polskim. Literatura polska – to przede wszystkim dzieła pisarzy i poetów polskich, przetłumaczonych na język macedoński i serbski. Natomiast oryginalne teksty w języku polskim, jakie można znaleźć w zbiorach biblioteki, są to głównie prace naukowe polskich językoznawców, którzy współpracują z naukowcami macedońskimi i swoje prace wydają w Macedonii.

Biblioteka w Bitoli zatrudnia obecnie czterdziestu trzech pracowników. Pracują oni w następujących działach: dziale gromadzenia i opracowania zbiorów, dziale bibliografii, obsługi czytelników, dziale rozwoju bibliotekarstwa, zbiorów specjalnych, w intrologatorni i dziale administracyjnym.

Od wielu już lat praca w Bibliotece Uniwersyteckiej jest skomputeryzowana. Początki komputeryzacji biblioteki sięgają końca lat 80., kiedy to na terenie ówczesnej Jugosławii rozpoczął się proces komputeryzacji bibliotek we wszystkich republikach. Wdrażany wówczas projekt SNTIJ przewidywał zunifikowanie procesów bibliotecznych, utworzenie lokalnych katalogów i centralnego, elektronicznego katalogu zbiorów. Na terenie Macedonii biblioteka w Bitoli była jedną z czterech bibliotek objętych tym projektem. Niestety, po kilku latach – ze względu na rozpad Jugosławii – skomputeryzowana sieć bibliotek przestała funkcjonować i biblioteki ograniczyły się do pracy na poziomie lokalnym.

W tym okresie trwały w Macedonii prace nad stworzeniem własnego programu MARNET (Makedonska akademska naučno-istrasuvacka mreza), pojawiały się różnorodne projekty komputeryzacji bibliotek. Niektóre z bibliotek kupowały dla swoich potrzeb programy komputerowe, nie zawsze spełniające wymagania standardów bibliotecznych.

Na początku lat 90. pracownicy Instytutu Nauk Informatycznych IZUM w Mariborze, w Słowenii, rozbudowali program używany dotąd na terenie Jugosławii i utworzyli nowoczesny program do opracowywania zbiorów bibliotecznych i dostępu do baz danych poprzez Internet – COBISS (Kooperativen online bibliografski sistem i servisi).

W roku 1996 do systemu COBISS włączyły się biblioteki macedońskie. COBISS stanowi organizacyjny model połączenia bibliotek w biblioteczno-informacyjny system, umożliwiający korzystanie ze wspólnego programu opracowywania zbiorów, tworzenia wspólnej bazy informacyjnej i baz lokalnych, rozwijania bibliotek wirtualnych. Warunkiem dobrego funkcjonowania programu COBISS jest zunifikowane katalogowanie zbiorów według standardów międzynarodowych (ISBD), tworzenie ujednoliconych katalogów zbiorów, z jednoczesnym poszano-

waniem różnojęzycznych potrzeb bibliotek (alfabet łaciński i cyrylica), permanentne szkolenie kadr, tworzenie prężnej, skomputeryzowanej sieci bibliotek, dbanie o dobry poziom oprzyrządowania i komunikacji internetowej.

W roku 2001 macedońskie biblioteki, pracujące w programie COBISS, zostały włączone do wspólnej bazy informacji bibliotecznej COBIB.MK, łączącej lokalne bazy danych. Stworzony w ten sposób centralny elektroniczny katalog zbiorów umożliwił swobodny przepływ informacji, przejmowanie gotowych opisów bibliograficznych, budowanie baz danych na wysokim poziomie, racjonalizację pracy bibliotekarzy. Jednostka biblioteczna opracowana w jednej bibliotece mogła być od razu wykorzystana przez inne biblioteki włączone w sieć COBISS. Przeszkolony bibliotekarz, przystępując do wykonania opisu bibliograficznego sprawdza, czy dana pozycja jest już opracowana w lokalnej bazie zbiorów. Jeżeli nie znajduje tej pozycji w swojej bazie, przechodzi do bazy COBIB.MK. Jeśli i tam nie ma poszukiwanej pozycji, wówczas bibliotekarz wykonuje opis bibliograficzny, który zapamiętany jest w bazie lokalnej i automatycznie w bazie centralnej. W katalogu centralnym zachowany jest cały opis bibliograficzny, oprócz informacji o znaczeniu lokalnym (sygnatura, numer inwentarzowy, sposób zakupu danej pozycji itd.). Bibliotekarze ze wszystkich bibliotek w systemie COBISS – po sprawdzeniu stanu w bazie lokalnej i centralnej – przejmują gotowe opisy bibliograficzne, uzupełniając je informacjami o znaczeniu lokalnym, które to zapamiętywane są wyłącznie w ich bazie danych. Czytelnik przeszukujący bazy lokalne i bazę centralną od razu uzyskuje kompletną informację, która z bibliotek posiada daną pozycję, w ilu egzemplarzach i jaki jest jej status (swobodna, wypożyczona, zarezerwowana, w trakcie opracowywania lub może w introligatorni).

Od momentu wprowadzenia w życie bazy COBIB.MK w Macedonii zaczął funkcjonować sprawny, zintegrowany biblioteczno-informacyjny system. Baza COBIB.MK jest odzwierciedleniem całej macedońskiej produkcji wydawniczej i wszystkich zbiorów bibliotecznych tego kraju.

W roku 2003 biblioteka w Bitoli włączyła do swej pracy kolejne segmenty programu COBISS: COBISS/*Zajmuvanje* i COBISS/*Opac*. Dzięki programowi COBISS/*Zajmuvanje* czytelnicy biblioteki są sprawnie obsługiwani, możliwa jest skomputeryzowana ich rejestracja, szybkie wypożyczenie i zwrot zbiorów bibliotecznych, a także międzybiblioteczne wypożyczanie zbiorów. Program COBISS/*Opac* pozwolił udostępnić wszystkim użytkownikom lokalną bazę opracowanych zbiorów, a także umożliwił dostęp do centralnego katalogu zbiorów bibliotecznych. Nasi czytelnicy uzyskują szybką informację na temat każdej opracowanej pozycji, ilości dostępnych egzemplarzy, okresu ich zwrotu, a także mają możliwość przedłużenia okresu wypożyczenia i dokonywania rezerwacji pożyczonych materiałów bibliotecznych. Czytelnicy na bieżąco są informowani telefonicznie o nadejściu zarezerwowanej pozycji, mogą również uzyskać taką informację drogą internetową.

Biblioteka korzysta również z segmentu programu COBISS/*Ispisi*, który pozwala na tworzenie różnorodnych bibliografii, wszystkich rodzajów kart katalogowych, ksiąg inwentarzowych i wszelkich potrzebnych spisów zbiorów bibliotecznych, a także pozwala na uzyskanie różnorodnych statystyk.

Zbiory bitolskiej biblioteki zostały w całości opracowane komputerowo przy

użyciu programu COBISS. W chwili obecnej Biblioteka Uniwersytecka w Bitoli jest jedyną biblioteką w Macedonii, której kompletne katalogi są dostępne dla czytelników w programie COBISS/*Opac* i poprzez Internet (www.nuubbt.uklo.edu.mk). Program COBISS umożliwia szybkie i wielostronne przeszukiwanie katalogu zbiorów bibliotecznych. Dzięki temu, że program ten wykorzystują przy opracowywaniu swoich zbiorów biblioteki we wszystkich – oprócz Chorwacji – państwach powstałych po rozpadzie Jugosławii (Słowenia, Macedonia, Serbia, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra), a także biblioteki w Bułgarii i Albanii – udało się na Bałkanach stworzyć wspólny centralny, elektroniczny katalog zbiorów.

W roku 2005 zaczął funkcjonować segment programu COBISS/Net, który połączył systemy bibliotekarskie wszystkich krajów – użytkowników COBISS i umożliwił sprawny przepływ informacji bibliotecznych oraz przejmowanie opisów bibliograficznych przez biblioteki wszystkich wyżej wspomnianych państw.

Od roku 2006 funkcjonuje w Macedonii baza danych pracowników naukowych i instytucji naukowo-badawczych – E-CRIS.MK.

Biblioteka w Bitoli ma ściśle związki z tutejszym Uniwersytetem, aktywnie uczestniczy w pracach bitolskiej uczelni nad podnoszeniem poziomu kształcenia i rozwojem wzajemnej współpracy obu instytucji. Zbiory biblioteki są na bieżąco uzupełniane o literaturę naukową, specjalistyczną, podręczniki uniwersyteckie. Wydawana jest bibliografia prac naukowych publikowanych przez pracowników Uniwersytetu. Studenci i pracownicy naukowcy Uniwersytetu korzystają z czytelnictwa komputerowej biblioteki, gdzie udostępnione są dla nich dodatkowe bazy danych (bazy EBSCO, SCOPUS, ProQuest), niezbędne do pracy naukowo-badawczej. Biblioteka organizuje kursy z zakresu informatyki, kursy językowe (przy aktywnym udziale Towarzystwa „Alliance Française”), szkolenia dla bibliotekarzy z południowo-zachodniego regionu kraju, a także prowadzi dla studentów i uczniów regularne prezentacje programu COBISS/*Opac*, by ułatwić im korzystanie z elektronicznego katalogu zbiorów.

Biblioteka Uniwersytecka w Bitoli intensywnie współpracuje z Biblioteką Narodową w Skopje. Realizowane są wspólne projekty, mające na celu szybszy i wszechstronny rozwój bibliotekarstwa w Macedonii, wspólnie organizowane są różnorodne kursy i szkolenia dla bibliotekarzy. Pracownicy biblioteki są aktywnymi członkami Towarzystwa Bibliotekarzy Macedońskich, biorą też udział w corocznych spotkaniach bibliotekarzy sąsiednich krajów. Bibliotekarze wszystkich krajów, w których biblioteki wykorzystują w swojej pracy program COBISS, spotykają się co roku na międzynarodowej konferencji w Mariborze w Słowenii, by podzielić się doświadczeniami i porozmawiać na temat dalszego rozwoju systemu.

Od wielu lat trwają w Macedonii intensywne prace nad komputeryzacją wszystkich bibliotek: narodowych, uniwersyteckich, uczelnianych, publicznych, specjalnych i szkolnych.

W roku 2005 utworzone zostało w Skopje Centrum VBM (Wirtualna biblioteka na Makedonija), które jest odpowiedzialne za koordynację wdrażania systemu COBISS w macedońskich bibliotekach. Centrum VBM czuwa nad sprawnym działaniem systemu COBISS, udziela fachowej pomocy technicznej i merytorycznej, organizuje regularne szkolenie kadr bibliotekarskich i przyznaje licencje

upoważniające do pracy w systemie COBISS, a także do redakcji opisów bibliograficznych już istniejących i nowo powstających w bazach danych, zaopatruje biblioteki w materiały dotyczące wszystkich segmentów programu COBISS itd.

Każda biblioteka pracująca w systemie COBISS jest pełnoprawnym jego członkiem, aktywnie włączona jest w zunifikowany system opracowywania zbiorów, tworzenia lokalnej i centralnej bazy danych księgozbiorów i odpowiedzialna jest za wysoki poziom zapisów bibliograficznych tworzonych w systemie COBISS.

Prace Centrum VBM koordynują organy wybrane przez przedstawicieli wszystkich macedońskich bibliotek. Regularnie wdrażane są w życie różnorodne projekty finansowania komputeryzacji bibliotek w Macedonii, wspierane przez tutejsze Ministerstwo Kultury i Oświaty. Pomoc rządu w realizacji projektów ma ogromne znaczenie dla przezwyciężenia wielu problemów finansowych i kadrowych, jakie pojawiają się na różnych szczeblach implementacji systemu COBISS.

Biblioteka Uniwersytecka w Bitoli jest aktywnie włączona w proces skomputeryzowania pracy bibliotek na obszarze południowo-zachodnim kraju. W ciągu ostatnich trzech lat zrealizowane zostały projekty, dzięki którym w większości bibliotek z tego regionu zainstalowano niezbędny sprzęt elektroniczny i włączono je do systemu COBISS.

Pracownicy biblioteki nadzorują pracę bibliotekarzy z tego regionu, organizują dla nich szkolenia i udzielają pomocy merytorycznej i technicznej. W najbliższym czasie biblioteki wydziałowe Uniwersytetu w Bitoli mają zakończyć opracowywanie swoich zbiorów przy wykorzystaniu programu COBISS i tym samym włączyć się do wspólnego centralnego elektronicznego katalogu. Pracownicy biblioteki udzielają im swojej aktywnej pomocy przy opracowywaniu zbiorów, by przyspieszyć ten proces.

Biblioteka Uniwersytecka w Bitoli, oprócz swojej podstawowej działalności, prowadzi także działalność wydawniczą. Od lat powstają w bibliotece różnorodne książki o tematyce bibliotekarskiej. Wydane zostały monografie poświęcone Bibliotece, materiały z konferencji na temat historii bibliotekarstwa w Bitoli i okolicy, a także regularnie wydawane są materiały z corocznych spotkań bitolskich pisarzy. Dział bibliografii systematycznie przygotowuje do druku bibliografie poświęcone regionalnym autorom i czasopismom. Ostatnio biblioteka wydała publikację poświęconą prywatnym bibliotekom mieszkańców Bitoli, a także zbiorową pracę „Znaczący ličnosti za Bitola” („Ważne osobistości Bitoli”). Biblioteka wydaje również czasopismo kwartalne „Bibliotečen trend”, w którym prezentowane są aktualności z pracy biblioteki, informacje na temat organizowanych wystaw, spotkań literackich, sprawozdania z uczestnictwa na konferencjach i szkoleniach bibliotekarskich, wywiady z pisarzami, informacje na temat nowości wydawniczych, recenzje książek itd.

Macedońskie Ministerstwo Kultury stymuluje pracę instytucji kulturalnych w kraju poprzez dodatkowe dotacje finansowe na realizowanie przedstawionych projektów. Bitolska Biblioteka przygotowuje co roku projekty, mające na celu poszerzenie jej działalności. Jednym ze zrealizowanych ostatnio projektów było przeprowadzenie badań nad zbiorami bibliotecznymi i ochroną starych druków

w bibliotekach cerkiewnych w Bitoli i okolicy. Rezultaty tych badań ukazały się w formie elektronicznej.

Biblioteka Uniwersytecka w Bitoli stara się rozwijać współpracę z bibliotekami z sąsiednich krajów – Bułgarii, Grecji, Albanii, a także Chorwacji i Serbii. Rozpoczęta została także współpraca z Dolnośląską Biblioteką Publiczną we Wrocławiu. Tego roku bibliotekarze z Wrocławia gościli w Macedonii, odwiedzili kilka bibliotek, zapoznali się z kulturą i historią kraju. Obie biblioteki mają w planie dalszy wszechstronny rozwój wzajemnej współpracy.

Bitolska Biblioteka aktywnie współpracuje z wieloma instytucjami w mieście – z Centrum Kultury, teatrem, muzeum, z Urzędem Miasta, szkołami podstawowymi i średnimi, Uniwersytetem, z konsulatami honorowymi państw europejskich (jest ich dziesięć w mieście), a także z różnymi stowarzyszeniami i fundacjami. Staramy się, by mieszkańcy miasta mieli jak najczęściej okazję odwiedzenia biblioteki nie tylko w celu wypożyczenia materiałów bibliotecznych. W sali reprezentacyjnej biblioteki organizowane są regularne spotkania literackie, prezentacje nowo wydanych książek z udziałem samych autorów, różnorodne prelekcje, wykłady. W holu biblioteki regularnie urządza się wystawy poświęcone pisarzom, różnym wydarzeniom historycznym, wystawy prac bitolskich artystów i artystów ludowych, prac dyplomowych studentów, a także twórczość poetycka i plastyczna naszych najmłodszych czytelników.

Biblioteka organizuje co roku dla młodzieży różnorodne konkursy poetyckie (np. konkurs na wiersz wykorzystujący archaiczne słowa macedońskie). Po zakończeniu konkursów wydawane są broszury z twórczością dziecięcą, a najlepsi młodzi poeci otrzymują wartościowe nagrody książkowe, ufundowane przez wydawnictwa macedońskie.

Pracownicy biblioteki starają się informować na bieżąco czytelników na temat działalności biblioteki poprzez różne programy w lokalnym radiu i telewizji, a także poprzez swoją obecność na łamach miejscowych gazet. Drukowane są regularnie biuletyny z informacjami na temat nabytych nowości wydawniczych, wydawane są materiały informacyjne poświęcone bibliotece, na bieżąco uzupełniana jest strona internetowa biblioteki. Organizowane są odwiedziny najmłodszych uczniów w bibliotece, w trakcie których zapoznają się z pracą bibliotekarzy, z funkcjonowaniem i zbiorami biblioteki dziecięcej. Często też pracownicy biblioteki odwiedzają różne szkoły w mieście, by przeprowadzić tam prelekcje na temat działalności naszej instytucji, zaprezentować uczniom nowe książki, jakimi dysponuje biblioteka, zachęcić dzieci i młodzież do częstych kontaktów z biblioteką.

Od wielu lat organizowany jest w Macedonii dla dzieci ze szkół podstawowych konkurs wiedzy bibliotekarskiej pod nazwą „Młodzi bibliotekarze”. Pierwsze eliminacje dla dzieci z Bitoli odbywają się w Bibliotece Uniwersyteckiej, później najlepsi uczestnicy biorą udział w dalszych etapach konkursu.

Biblioteka Uniwersytecka w Bitoli stara się wykorzystać w swojej działalności pomoc wolontariuszy, absolwentów Wydziału Pedagogicznego tutejszego Uniwersytetu. W okresie wakacji i ferii zimowych organizowane są w bibliotece zajęcia z dziećmi – warsztaty twórcze. W trakcie tych warsztatów dzieci spotykają się z twórcami literatury dziecięcej, czytają wspólnie książki, przygotowują inscenizacje tekstów dramatycznych, dyskutują na temat przeczytanych utworów,

tworzą własne małe dzieła literackie, prezentowane później w holu biblioteki. W warsztatach biorą udział dzieci z rozmaitych grup narodowościowych, czytają więc teksty w różnych językach (macedońskim, albańskim, tureckim, srebaskim i in.), dokonują tłumaczeń fragmentów literatury na swój język. Zajęcia te uczą je wzajemnej tolerancji, współżycia i poszanowania różnic kulturowych, a przede wszystkim – rozbudzają u wszystkich trwale zainteresowanie książką.

Od pięciu lat biblioteka organizuje w maju targi książki w Bitoli, na których są obecni wszyscy wydawcy z Macedonii, a także spoza jej granic. Na przestrzeni całego roku pojedynczy wydawcy organizują w holu biblioteki małe targi książki, cieszące się ogromnym zainteresowaniem naszych czytelników.

Biblioteka Uniwersytecka w Bitoli, mimo wielu problemów, wynikających z braku kadr i ciągłego niedofinansowania, stara się działać na rzecz rozwoju bibliotekarstwa macedońskiego, dbać o dobry poziom pracy, ofiarowywać swoim czytelnikom usługi jak najwyższej jakości, a także być obecna w życiu kulturalnym miasta.

Rozwój zasobów regionalnych w bibliotekarstwie obwodu kirowogrodzkiego

*...Wypada ukłonić Ci się w pas,
Moje miasto – jak album nut,
Jeszcze nie dotknięty natchnieniem...*

Arsenij Tarkowskij

ELENA GARASZCZENKO

Dyrektorka Obwodowej Uniwersalnej Biblioteki Naukowej im. D. Czyżewskiego w Kirowogrodzie (Ukraina).

OKSANA TKACZENKO

Zastępca dyrektora Obwodowej Uniwersalnej Biblioteki Naukowej im. D. Czyżewskiego w Kirowogrodzie.

Te liryczne wersy znanego poety Arsenija Tarkowskiego dedykowane są naszemu miastu Kirowogrodowi, w którym poeta urodził się i dorastał, w którym zostawił na zawsze część swej duszy. Nasze piękne miasto swoją skomplikowaną historię zachowało w nazwie ulic i placów: ulica Pałacowa, ulica Duża Perspektywna i inne, wnoszące niepowtarzalny koloryt architektoniczny w oblicze miasta. Kirowogród często nazywany jest „małym Paryżem“.

Region kirowogrodzki, znajdujący się w centrum Ukrainy, jest bogaty w tradycję, które łączą wielokulturowe dziedzictwo przedstawicieli różnych narodowości zamieszkujących te tereny w przeszłości. Pierwsze, najbardziej kompletne dokumenty świadczące o powstaniu miasta są datowane na rok 1752. Właśnie wtedy, na mocy dekretu carycy Elżbiety zapoczątkowana została budowa twierdzy Świętej Elżbiety. W 1754 roku rozpoczęto prace w stepie, w pobliżu zimowisk zaporozkich, na prawym brzegu rzeki Inguł. Twierdza miała chronić osiedlającą się w okolicy ludność: Greków, Mołdawian, Serbów Rosjan, Żydów i Polaków, przed najazdami Tatarów i Zaporozców. Z początkiem XVIII w. stała się centrum osad wojskowych na południu Ukrainy. W latach 80. XVIII w. twierdza razem z okolicznymi osadami dostaje prawa miejskie i zostaje na cześć cesarskiej nazwana Jelizawietgradem.

Na historię miasta składają się wydarzenia związane ze znanymi osobistościami. Mieszkał w nim i pracował znany uczony i chirurg Mikołaj Pirogow, który zapoczątkował podstawy chirurgii polowej, jako działu chirurgii wojennej. Daleko poza granicami miasta znane jest nazwisko Michała Kutuzowa – działacza wojskowego i dyplomaty.

W naszym mieście powstawały dzieła sztuki kultury światowej, twórcami których byli: Heinrich Neuhaus, Marko Kropywnycki, Iwan Karpenko-Karyj, Karol Szymanowski. W mieście mieszkali znani naukowcy: Dmytro Czyżewski, Grigorij Langemak, Grigorij Kostiuik, Wasyl Suchomlynski, Wiktor Grygorowycz. Spuścizna literacka

Eugenia Małaniuka, Arsenija Tarkowskiego, Jurija Janowskiego oraz Jurija Oleszy uznawana jest za klasykę światową. Z miastem związane są także nazwiska znanych działaczy politycznych: Wołodymyr Wynnyczenko, Lew Bronsztejn (Trocki), Grigorij Radomyłski (Zinowiew), Wołodymyr Szulgin, Jewgenij Marczuk.

Miasto odwiedzili znani poeci ukraińscy – Taras Szewczenko i Lesia Ukrainka, a także rosyjski poeta Aleksander Puszkina.

Kirowograd ma dawne tradycje teatralne, a kirowogrodzka szkoła teatralna znana jest jako kolebka ukraińskiej sztuki teatralnej, zapoczątkowanej przez wybitnych artystów – Marka Kropywnyckiego, Iwana Karpenkę-Karego, Marię Zańkowiecką i Mikołaja Sadowskiego.

W dniu dzisiejszym ważnym wyzwaniem dla naszego społeczeństwa jest odrodzenie narodowe i duchowe. Dlatego też coraz ważniejsze w działalności bibliotek jest rozwijanie działalności związanej z regionem. Zmiany w świadomości społeczeństwa zachodzą poprzez odradzanie się świadomości historycznej. Świadomość historyczna bazuje na znajomości historii własnego kraju, zapoznaniu się z życiorysami i działalnością, spuścizną twórczą wybitnych rodaków, na poznaniu korzeni swoich rodzin – wszystko to buduje etniczną tożsamość.

Biblioteki jako element infrastruktury kulturalnej, stanowią źródło duchowości i centrum największej kumulacji zbiorów kultury tak krajowej, regionalnej, jak i światowej. W odróżnieniu od archiwów i muzeów regionalnych, zasoby informacyjne bibliotek są najbardziej dostępne użytkownikom. Z rozwojem technologii informacyjnych zasoby regionalne w wersjach elektronicznych stają się dostępne dla użytkowników na całym świecie.

Zauważalnym jest, że od kilku lat zainteresowanie historią i kulturą własnego kraju niezmiennie wzrasta. Działalność regionalna bibliotek publicznych wpływa na organizację ich pracy, zainteresowanie się tą tematyką.

Biblioteki regionu kirowogrodzkiego poświęcają dużo uwagi właśnie pracy regionalnej, która stanowi jeden z priorytetów naszej działalności. Nasze biblioteki posiadają już w tym zakresie solidne doświadczenie. Szczególną uwagę zwraca się na rozbudowę zasobów dokumentów regionalnych, tworzenie baz danych o takim charakterze.

Głównym koordynatorem prac związanych z regionem jest Kirowogrodzka Obwodowa Uniwersalna Biblioteka Naukowa, która jest spadkobierczynią pierwszej Jelizawietgradzkiej Biblioteki Publicznej założonej w lutym 1899 roku. Od roku 1993 nasza Biblioteka została nazwana imieniem sławnego rodaka, znanego w świecie sławisty, filozofa, uczonego – akademika Dmytra Czyżewskiego.

Nasza biblioteka jest jedną z najstarszych bibliotek na Ukrainie. W dniu dzisiejszym jest dużym centrum informacyjno-kulturalnym i edukacyjnym obwodu, posiada bogate zasoby dokumentów, zbiory biblioteki stanowią około 800 tysięcy jednostek w 43. językach świata. W zbiorach biblioteki znajdują się zarówno piętnastowieczne starodruki, jak i materiały na współczesnych nośnikach elektronicznych. Biblioteka jest dypozytariuszem dokumentów regionalnych, jak również zasobów elektronicznych o charakterze regionalnym. W bibliotece przechowywane są wartościowe i rzadkie edycje i kolekcje: kolekcja książek rodziny Szymanowskich, archiwum rodziny Fłorowskich, kolekcja Aleksandra Iljina – w

której znajdują się unikatowe rękopisy w języku starosłowiańskim (teologiczne i świeckie), starodruki Iwana Fiedorowa, Piotra Mścislawca, książki wydane przez Wydawnictwo Kijowsko-Peczorskie, mające odręczne notki, i wiele innych cennych zabytków książkowych.

Wśród edycji zabytkowych większość stanowią książki w językach obcych, m.in. utwory Voltaire'a, G. Byrona, F. Schillera, W. Scotta. Znaczna ich część składa się z darów ukraińskiej diaspory. Spora część posiadanych przez naszą bibliotekę zbiorów ma dużą wartość dla kultury światowej.

Obecnie Kirowogrodzka Obwodowa Uniwersalna Biblioteka Naukowa pełni rolę regionalnego centrum komunikacji kulturalnej i intelektualnej. Aspekt regionalny w działalności instytucji informacyjno-kulturalnych stanowi główną część składową odrodzenia narodowo-kulturalnego i państwowego na Ukrainie. Potwierdza to szereg dokumentów, między innymi: *Regulamin o działalności regionalnej bibliotek należących do systemu Ministerstwa Kultury i Sztuki Ukrainy* (z 1991 r.); uchwała Rady Ministrów Ukrainy *O zatwierdzeniu programu rozwoju działalności regionalnej do 2010 roku* (z 2002 r.); rozporządzenie władz regionalnych *O zatwierdzeniu programu rozwoju działalności regionalnej w obwodzie Kirowogradzkim do 2010 roku* (z 2002 r.).

W *Regulaminie o działalności regionalnej bibliotek należących do systemu Ministerstwa Kultury i Sztuki Ukrainy* działalność regionalna została zdefiniowana jako jeden z priorytetowych kierunków funkcjonowania bibliotek, uwzględniający odnajdywanie, opracowywanie i udostępnianie informacji, znajdujących się w dokumentach, na temat każdej miejscowości.

Prace regionalne realizowane są poprzez specjalistyczne działy lub sektory oraz pracowników, zajmujących się określoną dziedziną lub tematem. Prace te są wspierane przez wszystkie działy biblioteki posiadanymi przez nie zasobami informacyjno-bibliograficznymi.

Wszystkie funkcje sektora i działu regionalnego ustalone są w *Regulaminie o działach lub sektorach regionalnych*. Dokument ten określa ich główne zadania, treść działalności, system organizacji i zarządzania, współpracę z innymi działami biblioteki. W celu racjonalizacji wykonywanych zadań zostały ustalone specjalne przepisy, określające obowiązki pracowników działów regionalnych.

Do wiodących kierunków działalności działu regionalnego należą:

- działalność informacyjna (zarządzanie kształtowaniem zasobów dokumentacji regionalnej);
- działalność informacyjno-bibliograficzna (monitoring środków masowego przekazu w celu poszukiwania informacji o tematyce regionalnej, utworzenie kalendarza ważnych wydarzeń);
- działalność poszukiwawcza (praca w archiwach, muzeach, spisywanie lub nagrywanie wspomnień rodaków, przygotowywanie fotoalbumów);
- działalność metodyczna (seminaria, konferencje naukowe, warsztaty).

Za priorytety w działalności regionalnej bibliotek publicznych na Ukrainie i w naszym obwodzie uznano:

- systematyczne wzbogacanie zasobów dokumentacji regionalnej z różnych źródeł, współpracę z wydawnictwami;

- budowanie strategii rozwoju działalności regionalnej bibliotek w warunkach środowiska elektronicznego;
- doskonalenie zasobów informacyjno-bibliograficznych, wzbogacanie katalogów krajoznawczych, wydawanie informatorów bibliograficznych, wykorzystanie skutecznych metod informowania o wystawach książkowych, poszukiwania regionalne;
- metodyczną działalność nakierowaną na podwyższenie efektywności i poprawę wizerunku każdej biblioteki centralnej.

Podstawę regionalnej działalności bibliotek stanowią zasoby, na które składają się dokumenty dotyczące danej miejscowości, niezależnie od ich nakładu, języka, miejsca wydania, politycznego lub ideowego nakierowania, a także dokumenty powstające bezpośrednio na terenie regionu. Tym sposobem w zasobach krajoznawczych gromadzone są dokumenty różnej proveniencji i o zróżnicowanym charakterze.

Za udaną można uznać współpracę biblioteki obwodowej z organami samorządów. Wspólnie z Departamentem Kultury i Turystyki obwodowej administracji państwowej pracownicy biblioteki uczestniczyli w upowszechnianiu i dystrybucji książek pisarzy regionu kirowogrodzkiego w bibliotekach obwodu. Związane z tym przedsięwzięcia są realizowane w ramach rozporządzenia przewodniczącego administracji obwodowej *O zatwierdzeniu programu rozwoju działalności regionalnej w obwodzie Kirowogrodzkim do 2010 roku*. Przy Departamencie Kultury została powołana komisja stała, reprezentowana przez dyrektorów bibliotek, prezesa kirowogrodzkiej filii Zrzeszenia Pisarzy Ukrainy, kierownika Działu Planowania Strategicznego i Prognozowania. Przewodniczy komisji dyrektor Departamentu Kultury. Komisja wyznacza listę najlepszych książek autorów z regionu kirowogrodzkiego i zleca zakup niezbędnej ilości dla wszystkich bibliotek regionu. Książki są przekazywane do bibliotek przez sektor zasobów rezerwowych biblioteki obwodowej.

Oprócz wzbogacania zasobów bibliotek obwodu, przeprowadzane są badania socjologiczne – monitoring ilości wypożyczeń i częstotliwości czytania literatury o tematyce regionalnej. W badaniach z 2006 r. wzięło udział 500. pracowników bibliotek i 3000 czytelników. Wyniki badań wskazywały na duże zainteresowanie czytelników tak wydanymi w regionie książkami, jak i książkami i materiałami o regionie. Takie książki często są wykorzystywane w różnego rodzaju przedsięwzięciach organizowanych z okazji wydarzeń ważnych dla regionu. Na pytanie: „Czy Pani/Pana zainteresowania literaturą o tematyce regionalnej w pełni realizują księgozbiory biblioteczne?”, „Tak” – odpowiedziało 61% respondentów, „Nie” – 39% respondentów. Przeprowadzona analiza badań wskazywała, że istnieje duże zapotrzebowanie na literaturę regionalną o różnorodnej tematyce – szczególnie brakuje opracowań dotyczących historii regionu, wydarzeń z czasów II wojny światowej, brakuje literatury o wybitnych osobistościach – mieszkańców regionu, brak także literatury dotyczącej pomników architektonicznych, znajdujących się na terenie regionu, publikacji o tematyce ekologicznej i możliwościach turystycznych naszego regionu.

Specjaliści z naszej biblioteki we współpracy z pracownikami muzeów i archiwów przeprowadzają dużo prac poszukiwawczych, w celu uzupełnienia zasobów

regionalnych. Wzbogacenie naszych zasobów jest możliwe także dzięki dokumentom, przekazywanym przez mieszkańców regionu. Ustawa Ukrainy *O obowiązkowym egzemplarzu dokumentów* stanowi podstawę współpracy bibliotek z regionalnymi wydawnictwami i autorami, co umożliwia przekazanie nowości wydawniczych do bibliotek. Należy także zwrócić uwagę na to, że wzbogacanie księgozbiorów bibliotecznych obowiązkowym egzemplarzem stanowi w dniu dzisiejszym problem, ponieważ większość wydawnictw stanowią oficyny prywatne, które nie zawsze zgadzają się na współpracę z biblioteką lub nie zawsze udostępniają kompletny katalog wydawanych książek. W celu polepszenia współpracy z wydawnictwami prywatnymi, a tym samym pozyskania przez bibliotekę nowości wydawniczych, bibliotekarze proponują wydawnictwom organizację prezentacji nowych książek, organizują przeglądy literatury o tematyce regionalnej. Jedną ze sprawdzonych form współpracy jest organizowanie tzw. „Okrągłych Stołów” na temat „Wydawnictwa i biblioteki obwodu kirowogradzkiego: rozwój współpracy”. Zapraszano na nie kierownictwo centrów wydawniczych i wydawnictw i dyskutowano o problemach ważnych tak dla bibliotek, jak i dla wydawnictw.

Biblioteki rejonowe też są zaangażowane we współpracę z wydawnictwami, nawiązują kontakty z mecenatami, wykorzystują środki z własnej działalności odpłatnej na zakup literatury o tematyce regionalnej.

Biblioteka zwraca szczególną uwagę na rozwój ukraińskiego segmentu Internetu, tworzenie i rozwój przestrzeni informacyjnej o znaczeniu lokalnym i ogólnokrajowym, w drodze tworzenia baz danych o charakterze regionalnym.

Wykorzystanie technologii elektronicznych w działalności bibliotecznej jest już powszechne. Wraz z procesem wdrażania do bibliotek Ukrainy w połowie lat 90. technologii *online*, nastąpiły też zmiany w koncepcji regionalizmu bibliotecznego. W zasobach krajoznawczych wykorzystywano wydania elektroniczne o charakterze informatorów i encyklopedii, a także rzadkie wydania krajoznawcze oraz periodyczne, które są udostępniane w Internecie przez biblioteki wydawnictwa i księgarnie na podstawie licencji. Następuje automatyzacja procesów tworzenia i wykorzystywania (modelowanie, kompletowanie, ewidencja, rozmieszczenie, przechowywanie) zasobów informacji regionalnych i dokumentów. Nowe mechanizmy umożliwiają tworzenie, rozwój oraz wykorzystanie szerokiego spektrum baz danych o tematyce regionalnej. Równolegle z tradycyjnymi kartotekami krajoznawczymi w Kirowogradzkiej Bibliotece Obwodowej następuje aktywny rozwój elektronicznych regionalnych baz danych, m.in. bibliograficznych, faktograficznych oraz pełnotekstowych. Są to następujące bazy danych: „Dokumenty władz regionalnych”, „Personalalia obwodu kirowogradzkiego”, „Wydarzenia kulturalne w regionie”, „Kultura regionu kirowogradzkiego na łamach prasy”. Regionalne elektroniczne bazy danych w naszej bibliotece rozpoczęto tworzyć z końcem roku 2000. Od chwili powstania elektronicznych baz danych wzbogaciły się one o 100.000 nowych pozycji. Trwają także prace nad tworzeniem regionalnych zasobów internetowych.

Swoje elektroniczne zasoby informacyjne tworzą biblioteki rejonowe (powiatowe). Równolegle z tradycyjnymi formami działalności regionalnej – poszukiwawczą, archiwalną, badawczą – które realizuje się w niedużych bibliotekach, aktywnie rozwija się tworzenie elektronicznych baz danych, dokonuje konwersji

katalogów kartkowych na elektroniczne. Tworzono strony internetowe bibliotek rejonowych, na których zamieszczano informacje dotyczące historii i wydarzeń danego rejonu oraz wydarzeń bezpośrednio związanych z działalnością biblioteki. W ramach projektu „Sieć edukacji obywatelskiej” w bibliotekach rejonowych zostało utworzonych 19 centrów z dostępem do Internetu. Ważnym etapem tego projektu było szkolenie dla pracowników bibliotek rejonowych w zakresie wykorzystania nowych technologii informatycznych, zasad opisu dokumentów w zautomatyzowanym systemie „Irbis”. Kolejnym krokiem było tworzenie domowych stron internetowych. Takie strony zostały stworzone w 17. bibliotekach. W ten sposób został zrealizowany jeden z projektów korporacyjnych w zakresie tworzenia regionalnych zasobów elektronicznych.

W trakcie realizacji projektu biblioteka obwodowa zajmowała się rozwiązywaniem wielu problemów związanych z zabezpieczeniem technicznym serwerów, dostępem do Internetu, zabezpieczeniem hostingu na swojej stronie domowej itp. W ten sposób został zabezpieczony dostęp do stron domowych bibliotek czytelnikom z oddalonych miejscowości. Został przeprowadzony konkurs stron domowych bibliotek rejonowych. W dniu dzisiejszym taki konkurs stanowi już integralną część regionalnej działalności bibliotek.

W sprawie rozwoju współpracy korporacyjnej między bibliotekami naszego regionu istnieje szereg projektów i planów. W 2007 roku nasza biblioteka jako priorytetowe traktowała prace koordynacyjne dotyczące stworzenia jednej sieci informacyjnej zasobów regionalnych. W listopadzie 2006 roku, po zorganizowaniu regionalnej konferencji pod hasłem *Historia bibliotek regionu w kontekście regionalizmu*, Departament Kultury i Turystyki obwodu kirowogrodzkiego uchwalił dekret, na podstawie którego zobowiązano kierowników rejonowych i miejskich oddziałów kultury do uwzględnienia w budżecie na 2007 rok wydatków związanych z zakupem oprogramowań dla bibliotek oraz komputerów. Zakup sprzętu miał umożliwić bibliotekom tworzenie elektronicznych bibliograficznych baz danych oraz regionalnych katalogów. Kirowogrodzka Biblioteka Obwodowa, jako centrum metodologiczne i koordynacyjne, opracowała plan przedsięwzięć na 2007 rok.

Od początku 2007 roku specjaliści z naszej biblioteki tworzą elektroniczne zasoby bibliograficzne o tematyce regionalnej pod tytułem *Regionalny katalog korporacyjny artykułów i publikacji prasowych ukazujących się w regionie*. W celu praktycznego zabezpieczenia tworzonych katalogów inżynierowie z działu automatyzacji systemów bibliotecznych opracowali program administrowania, zbioru i wymiany danych bibliograficznych. Przez Internet program jest zabezpieczany w systemie automatyzacji bibliotek IRBIS w formacie UNIMARK. Scentralizowany zbiór opisów bibliograficznych artykułów prasowych zamieszczony jest na serwerze Kirowogrodzkiej Biblioteki Obwodowej. Na pierwszym etapie tworzenia tych zasobów zaangażowano do współpracy 7 bibliotek z regionu, pracami koordynacyjnymi natomiast kierują specjaliści z naszej biblioteki. Na etapie przygotowawczym pracownicy naszej biblioteki przeprowadzili prace organizacyjne i edukacyjno-warsztatowe – urządzono seminaria i warsztaty dla uczestników projektu, opracowano i wydano pomoce naukowo-metodyczne w zakresie opisu dokumentów.

Dotychczas opisane zostały artykuły z 13. gazet ukazujących się na terenie obwodu. Katalog jest dostępny na stronie domowej naszej biblioteki (11.500 opisy).

Kirowogrodzki regionalny katalog korporacyjny zabezpiecza na równych prawach dostęp do informacji na temat różnych aspektów życia społecznego i kulturalnego regionu kirowogrodzkiego, organom samorządowym, organizacjom pozarządowym, instytucjom edukacyjnym i kulturalnym oraz biznesowym.

Równolegle z aktywnymi działaniami regionalnymi w dziedzinie technologii elektronicznych, biblioteki kontynuują także tradycyjne formy pracy. Na przykład w dziedzinie pomnażania i upowszechniania wiedzy regionalnej w trakcie Dni lub Godzin Regionalnych, konkursów wiedzy na temat swojego regionu, literackich podróży po regionie itp.

Wiele bibliotek prowadzi prace naukowo-poszukiwawcze i badawcze dotyczące jubileuszowych dat miast i rejonów. W trakcie takich prac ciekawsze materiały są opracowywane i wydawane jako informatory lub albumy, stało się tak np. w wypadku jubileuszu 250-lecia Kirowogradu, 50-lecia Swietłowska, 265. rocznicy miasta Nowomyrgorod.

W 2005 roku Biblioteka Obwodowa zainicjowała konkurs dla najlepszej biblioteki wiejskiej, który rozstrzygnięto w przeddzień obchodów rocznicy zakończenia II wojny światowej. Najciekawsze materiały i informacje przedstawiła Adzamska Biblioteka Wiejska z rejonu kirowogrodzkiego.

Biblioteki regionu z dużym zainteresowaniem zajmują się także poszukiwawczo-badawczymi pracami dotyczącymi historii własnych bibliotek. W 2007 roku w regionie kirowogrodzkim obchodzono jubileusze wielu bibliotek, podczas których bibliotekarze przedstawili bardzo interesujące materiały dotyczące początków funkcjonowania bibliotek w regionie – historii powstania księgozbiorów, sylwetek bibliotekarzy i czytelników. Kirowogrodzka Biblioteka Obwodowa będzie obchodzić 110. rocznicę istnienia w 2009 r. Na jubileusz przygotowywano publikację poświęconą historii naszej biblioteki. Bibliotekarze przeprowadzili poważne badania i prace poszukiwawcze w archiwach i muzeach miast Kirowograd, Cherson i Mikołajów. Stanowią one ważny wkład w odkrywanie historii naszego regionu oraz wzbogacają zasoby regionalne unikatowymi dokumentami.

Doskonalenie zasobów informacyjnych o charakterze regionalnym, wzbogacenie regionalnych stron internetowych o nowe materiały, badania i wydanie nowych materiałów z historii bibliotek regionu, przeprowadzenie prezentacji regionalnych publikacji, zapewnienie zaplecza organizacyjno-metodycznego – to są ważniejsze kierunki w działalności naszej biblioteki w roku bieżącym.

Wzrasta liczba nieopublikowanych dokumentów, również tych, które powstają w bibliotekach. Podmiotem naszych zainteresowań są tak książki, wydawnictwa periodyczne, artykuły, jak również kolekcje medali, orderów, dzieł sztuki plastycznej, różne przejawy kultury materialnej. Biblioteki posiadają wszystkie atrybuty, aby zapewnić sobie status centrów regionalnych. Tradycyjnie już są nieodpłatnymi, powszechnie dostępnymi, otwartymi instytucjami, które zorientowane są na zapewnienie potrzeb informacyjnych społeczności lokalnych. Właśnie powyższe cechy powodują, że w odbiorze mieszkańców regionu biblioteka jest postrzegana jako depozytariusz pamięci społecznej i kulturalnej.

W ostatnim dziesięcioleciu działalność biblioteczna przeszła zauważalną transformację, zwłaszcza w małych miastach i wsiach. Właśnie w takich miejscowościach biblioteki zaczęły pełnić funkcje centrów kulturalnych i informacyjnych. Bibliotekarze zainicjowali też wprowadzanie do bibliotek działań popularyzujących etnografię. Równolegle z wystawami książek przygotowywano wystawy etnograficzne, na których prezentowano przedmioty życia codziennego, archiwa rodzinne itp. Takie wystawy zaopatrzone są w informacje dotyczące darczyńców i osób wspierających dane przedsięwzięcie.

Wystawy etnograficzne są chętnie wykorzystywane przez nauczycieli na lekcji historii, literatury lub krajoznawstwa. Uczniowie mają okazję zobaczyć i „dotknąć” części historii własnego regionu.

Elementem krajoznawstwa bibliotecznego stała się także działalność kulturalna, która ma na celu wspieranie poetów, pisarzy, muzyków oraz malarzy, pochodzących z danego regionu. W bibliotekach organizowane są stałe lub czasowe galerie malarskie, salony literacko-muzyczne, teatry „książkowe”, wydaje się i promuje poezję i prozę.

W działalności związanej z regionem biorą udział także małe biblioteki wiejskie, realizujące na miarę własnych możliwości prace poszukiwawcze, archiwistyczne, badawcze, np. w zakresie poznawania nowych faktów z życia i twórczości wybitnych rodaków. Tworzono też drzewa genealogiczne zwykłych rodzin – mieszkańców regionu. W takich pracach bibliotekarze aktywnie współpracują z archiwami.

Prace regionalne bibliotek, realizowane we współpracy z muzeami, archiwami, organizacjami pozarządowymi mają pozytywny wpływ na wizerunek zawodu bibliotekarza oraz zwiększają jego prestiż. Działalność regionalna w aktualnych warunkach wzmacnia rolę bibliotek jako instytucji społecznych.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi bibliotek naszego regionu stała się już tradycją. Bibliotekarze biorą aktywny udział w realizacji projektów społecznych, jako przedstawiciele centrów życia społecznego w regionie, np. w 2007 roku biblioteki wspólnie z organizacjami pozarządowymi realizowały projekt „Sieć edukacji obywatelskiej”. Jego celem było wyłonienie najlepszych inicjatyw społecznych mieszkańców regionu, które byłyby skierowane na rozwiązywanie problemów społecznych. We wszystkich centrach rejonowych zostały zaprezentowane najbardziej wartościowe projekty, z których część już była w stadium realizacji, a część miała duże szanse się spełnić. Biblioteki zwracały szczególną uwagę na przejrzystość decyzji władz samorządowych względem obywateli oraz informowały przedstawicieli władzy o oczekiwaniach mieszkańców w zakresie rozwiązania problemów w danej miejscowości. Oto przykład ważnej roli społecznej pełnionej przez biblioteki w strukturach regionalnych.

W wyniku prezentacji 120. projektów na obwodowych targach inicjatyw społecznych, przez komisję najwyższej zostało ocenionych 21 z nich. Wyróżnione projekty dotyczyły między innymi polepszenia poziomu życia małych społeczności, polepszenia warunków ekologicznych wybranych terenów, patriotycznego i kulturalnego odrodzenia regionu itp. Wśród autorów inicjatyw byli przedstawiciele organizacji pozarządowych, przedstawiciele różnych wyznań, uczniowie szkół i studenci, pisarze, emeryci, rolnicy i... bibliotekarze.

W ramach podsumowania projektu zostały organizowane targi inicjatyw społecznych, które odbywały się na terenie Kirowogrodzkiej Biblioteki Obwodowej imienia D. Czyżewskiego. W targach brali także udział dyrektorzy wszystkich bibliotek obwodowych, zwycięzcy rejonowych targów, przedstawiciele władz i organizacji pozarządowych. Zwycięzcy targów regionalnych zostali odznaczeni nagrodami i uzyskali poparcie w staraniu się o granty na realizację zaprezentowanych projektów. Powyższe przedsięwzięcie zostało nagłośnione w środkach masowego przekazu, dzięki czemu odbiło się szerokim echem.

Reasumując, współczesna działalność regionalna bibliotek stanowi nowy etap ich rozwoju jako instytucji społecznych mających swoje ważne miejsce w strukturze regionu. Biblioteki stają się centrami pamięci społecznej, kultury, zachowują doświadczenia pokoleń.

tłum. Łarysa Leszczenko

Biblioteka Wojewódzka w Pardubicach – ośrodek informacji i dokumentacji regionalnej

LIBUŠE ADAMOVÁ

Zastępca dyrektora
Wojewódzkiej Biblio-
teki Publicznej w Par-
dubicach (Czechy).

Biblioteka Wojewódzka w Pardubicach świadczy swoje usługi dla społeczeństwa już 111 lat. Pierwsze dokumenty pisane związane z utworzeniem biblioteki miejskiej pochodzą z roku 1897. W ciągu swojej historii biblioteka wielokrotnie zmieniała swoją siedzibę; najważniejszy jednak z pewnością w tym względzie był dla niej rok 1960. Wtedy biblioteka otrzymała siedzibę w dwóch gotycko-renesansowych budynkach w centrum Pardubic na placu Pernsztýńskim. Budynki te poddane zostały w latach 1998-2000 daleko idącym pracom rekonstrukcyjnym.

W roku 2002, w aspekcie nowej reformy administracyjnej kraju oraz w związku powstaniem nowego, pardubickiego województwa, biblioteka powiatowa stała się biblioteką wojewódzką i pełni na tym obszarze rolę biblioteki centralnej. Sytuacja wyjściowa była jednak złożona – biblioteka nie była przygotowana na tę zmianę ani pod względem personalnym, ani lokalowo.

Ponadto, od roku 2001 obowiązuje w Republice Czeskiej nowa ustawa o bibliotekach, która jednoznacznie ustala funkcje oraz zadania bibliotek różnych stopni. Nawiasem mówiąc, długo czekaliśmy na tę ustawę, ponieważ ta z roku 1959, obowiązująca do tej pory, nie odpowiadała zupełnie obecnym potrzebom i wymaganiom. Aby nasza biblioteka mogła spełniać wymagania nowej ustawy, konieczne było podjęcie szeregu działań.

Organ założycielski – województwo pardubickie – zakupiło sąsiadujący z naszą siedzibą obiekt, który w latach 2004-5 został poddany kompleksowej modernizacji. Dziś Biblioteka Wojewódzka ma siedzibę w trzech historycznych budynkach. Stanowią one dowód na to, że historia i nowoczesność mogą świetnie obok siebie funkcjonować.

Zanim przedstawię poszczególne działy naszej biblioteki, chcę zwrócić uwagę na coś, czego dorobiliśmy się niedawno, właśnie dzięki modernizacji budynku – na recepcję. Już w przeszłości odczuwaliśmy brak takiego „punktu buforowego”, w którym każdy gość biblioteki otrzymałby wstępną informację na temat pracy biblioteki. W punkcie tym zainteresowane osoby są rejestrowane, mogą zwrócić wypożyczone materiały bez konieczności przechodzenia przez bramkę i

odkładania odzieży wierzchniej w szatni. Można tam także może skorzystać z katalogu *on-line* i sprawdzić, czy potrzebny dokument jest dostępny.

Poszczególne działy naszej placówki pełnią jednocześnie funkcje miejskie i ponadlokalne, wojewódzkie.

W sąsiedztwie recepcji znajduje się **dział informacyjny**, dostępny nie tylko dla czytelników, ale również dla szerokiej publiczności. Tutaj goście mogą znaleźć odpowiedzi na pytania z dziedziny prawa i gospodarki; jest to możliwe dzięki stosunkowo bogatym zbiorom tej literatury fachowej. Do dyspozycji czytelników są bogate zbiory słowników obcojęzycznych, encyklopedii (*Britannica*, słownik oxfordzki, *Künstlerlexikon*, słownik naukowy Otta). W dziale tym istnieje możliwość korzystania z elektronicznych baz danych – takich jak bazy zawierające informacje prawne oraz handlowe. Integralną częścią tego działu jest tzw. „audiobiblioteka”. W dziale tym wypożyczane są bezpłatnie nagrane pozycje książkowe (kasety albo obecnie mp3). Usługa ta przeznaczona jest wyłącznie dla osób niewidomych i niedowidzących.

Dla szerokiej publiczności przeznaczone jest stanowisko internetowe; zarejestrowani użytkownicy mają tutaj dostęp bezpłatny. Oprócz nagrań z „audiobiblioteki”, z wszystkiego, czym dysponuje dział informacyjny można korzystać wyłącznie na miejscu.

W **dziale periodyków** (z czytelnia), czytelnicy mają do dyspozycji prawie 3.000 tytułów czasopism; zgromadzenie tak bogatego zbioru możliwe jest dzięki obowiązującym przepisom prawnym, w myśl których wydawcy periodyków muszą przysyłać nam egzemplarze obowiązkowe; uprawnienia te posiadamy z mocy ustawy jako biblioteka wojewódzka. Również tutaj istnieje możliwość „surfowania” po Internecie i kopiowania, a przy ładnej pogodzie można skorzystać z letniej biblioteki w atrium. Dodajmy, że jest też bufet, rzecz dla czytelników nie bez znaczenia.

Dział studiów regionalnych został wyodrębniony w roku 2004 z działu studiów ogólnych; podkreślić należy, że jest to dział przewidziany do korzystania z zasobów biblioteki wyłącznie na miejscu oraz, że jest to dział studyjny. Są tu gromadzone dokumenty dotyczące całego regionu pardubickiego, niezależnie od tego, czy chodzi o czasopisma, ukazujące się w poszczególnych gminach województwa (nawet efemeryczne), czy też o książki, które wydawane są przez wydawców z terenu województwa. W dziale tym gromadzone są informacje o znaczących dla regionu osobowościach, zdarzeniach oraz o jego geografii.

Pracownicy dokonują wyboru ważnych artykułów oraz informacji z dzienników regionalnych oraz opracowań zbiorczych, a następnie są one poddawane analitycznemu opisowi. Niektóre z tych informacji są po przeanalizowaniu eksportowane do Biblioteki Narodowej, do ogólnokrajowej bazy danych. Dział ten prowadzi również działalność lektorską dla publiczności; jako przykład podać można cykl „opowiadania o książkach”. W roku 2007 światło dzienne ujrzał pierwszy numer naszej bibliotekarskiego czasopisma o nazwie „KAPKA” (kropla) – zawierającego aktualności bibliotekarskie z województwa pardubickiego – które wypełniło lukę w działalności wydawniczej biblioteki. Wkład do tego czasopisma wnoszą biblioteki w województwie; w ten sposób mogą pochwalić się innym swoją działalnością. „Kropla” ukazuje się 4 razy w roku.

W **dziale literatury naukowej** czytelnik ma możliwość wypożyczenia literatury specjalistycznej z różnych dziedzin. Znajdzie tutaj również literaturę popularnonaukową z wszystkich branż. Będzie mógł zarezerwować pozycje aktualnie wypożyczone (osobiście albo z domu, za pośrednictwem internetowej strony biblioteki). Można tu również – w miarę możliwości – przedłużać czas wypożyczenia dokumentu (w wypadku książek okres wypożyczenia wynosi u nas jeden miesiąc). W dziale tym znajduje się najwięcej katalogów on-line.

Działem, bez którego nie można sobie wyobrazić działalności biblioteki, jest **czytelnia ogólna**, gdzie pracownicy starają się udzielać odpowiedzi ze wszystkich możliwych obszarów działalności człowieka. Podobnie jak w przypadku czytelnicy regionalnej, w dziale tym korzystać można z wypożyczonych pozycji tylko na miejscu; wynika to z faktu, że jego zasoby reprezentują naprawdę cenne, a często i trudno dostępne dokumenty. W związku z tym tworzony jest tzw. „zasób chroniony” (stare i cenne książki), umożliwiamy dostęp do odpłatnych banków danych w Czechach i za granicą (EBSCO, TAM-TAM, Manuscriptorium). Dział ten wyposażony jest oczywiście w komputery multimedialne, stanowiska z dostępem do Internetu, katalogu on-line oraz sprzęt, za pomocą którego można kopiować materiały z zasobów biblioteki.

Miejscem, w którym można wypożyczyć książki do domu jest **dział beletrystyki**. Są tutaj reprezentowane wszystkie formy i gatunki literatury pięknej, zarówno w języku czeskim, jak i innych językach świata. W dziale tym dokonujemy również ewentualnych modyfikacji zasobów. Również tutaj zapewniona jest możliwość rezerwacji wypożyczonych aktualnie pozycji.

W roku 1991 przekazany został do użytku **dział muzyczny**, który gromadzi różne rodzaje dokumentów związanych tematycznie z muzyką. Zasób tego działu obejmuje 4.577 nośników dźwięku oraz 432 nośniki obrazu (wideokasety, płyty DVD). Może się on pochwalić stosunkowo dużym zasobem publikacji nutowych, z których korzystają głównie studenci znajdującego się w sąsiedztwie konserwatorium. Pracownicy działu prowadzą akwizycję, katalogowanie, wypożyczanie dokumentów dotyczących muzyki. Tradycją stały się regularne spotkania o tematyce muzycznej dla seniorów. Częścią działalności są również wycieczki oraz programy prezentujące muzykę dla szkół podstawowych i średnich.

Dział, z którego jesteśmy dumni, to **dział dziecięcy**. Dzięki remontowi budynku udało nam się podwoić powierzchnię użytkową tego działu. Dział dziecięcy funkcjonuje obecnie jako złożony z dwóch osobnych „poddziałów” – działu dla dzieci w wieku 1–10 lat oraz działu dla dzieci starszych – od 11 do 15 lat. Meble oraz wyposażenie dobrane są odpowiednio do tych kategorii wiekowych. Podział ten jest bardzo wygodny i praktyczny, ponieważ każdy wiek ma swoje zainteresowania i potrzeby. Cały zasób (około 51.000 woluminów) wyróżniony jest kolorowymi paskami odpowiednio do kategorii wiekowych. Dzieci mają do dyspozycji komputery multimedialne, Internet (znajdujący się pod nadzorem biblioteki), czasopisma, CD-ROM. Dział dziecięcy ma również swoje logo – „Vendelína” to wirtualny rozczochrany chłopak, który stał się symbolem działu dziecięcego biblioteki pardubickiej.

Biblioteka w Pardubicach prowadzi jednak nie tylko akcje dla dzieci, ale kształci również bibliotekarzy działów dziecięcych z całego województwa.

Stara się także, w pewnym sensie, edukować rodziców. Dla zilustrowania takich działań posłużę się przykładem akcji, która osiągnęła spory sukces. Ma ona charakter cykliczny. Polega na tym, że co miesiąc w bibliotece spotykają się mamy przebywające na urloпах macierzyńskich, przychodząc razem ze swoimi pociechami. W bibliotece przygotowany jest specjalny program kulturalny dla ich dzieci, a dla nich samych, np. ciekawy wykład tematyczny. Do dyspozycji mamy bogaty asortyment zabawek oraz książeczek przeznaczonych dla małych dzieci.

Dział akwizycji – to oczywiście – uzupełnia zasoby biblioteczne. Przyrost za rok 2007 wyniósł 14.380 jednostek. Czeski rynek książkowy liczy około 3.000 wydawnictw, poczynając od tych największych aż do najmniejszych, wydających przykładowo 2 tytuły rocznie. Jako na bibliotecznej wojewódzkiej ciąży na nas wynikający z ustawy obowiązek gromadzenia nieperiodycznych druków regionalnych. Jakkolwiek wynika to z mocy ustawy, nie wszystkie wydawnictwa wywiązują się z tego zobowiązania w stosunku do nas. Źródła uzupełniania zbiorów, z których korzysta biblioteka pardubicka są następujące: księgarnie, księgarnie internetowe, regionalny egzemplarz obowiązkowy, dary antykwariatów, targi książki, bezpośredni zakup od wydawców, wykazy ofertowe książek wyłączonych z innych bibliotek.

W tym dziale dokonywana jest również pierwotna ewidencja książek do komputera oraz ich przygotowanie techniczne i biblioteczne (Barcode, pasek ochronny, numer przyrostowy oraz sygnatura).

Przygotowana w ten sposób książka przekazywana jest do **działu katalogowego**. W dziale tym kontynuujemy opis nominalny (od kogo) oraz opis merytoryczny (tematyka książki). Pracownicy działu katalogowego korzystają często z opisów opracowanych przez inne biblioteki, uzupełniając je o niezbędne dane lokalne, a własne opisy przekazują innym do wykorzystania.

Biblioteka nasza uczestniczy w tworzeniu katalogu zbiorczego, administrowanego przez Bibliotekę Narodową. Do tego katalogu przesyłamy nasze rekordy bibliograficzne, zarówno całkowicie nowe, jak i rekordy przejęte z innych bibliotek i uzupełnione o dalsze dane.

Podobnie jak pozostałe biblioteki na terytorium Republiki Czeskiej, również nasza biblioteka stosuje zasady katalogowania AACR2 oraz format bibliograficzny MARC21.

I jeszcze parę słów o dziale, którego nie ma żadna inna czeska biblioteka. Od 1993 r. funkcjonuje u nas **dział usług kulturalnych**. Jest to dział, który nie posiada swojej siedziby w budynku biblioteki, ale ma swój niezależny budżet i zatrudnia 4 pracowników. Jest to wyspecjalizowana placówka zajmująca się prowadzeniem i organizacją amatorskiego życia artystycznego wszelkich gatunków. Dział ten zapewnia warunki dla rozwoju lokalnej kultury amatorskiej, organizuje przeglądy, konkursy, kursy, seminaria, wycieczki, wystawy. Dział ten odpowiedzialny jest za administrację bazy danych instytucji kulturalnych województwa pardubickiego oraz bazę danych działań amatorskich prowadzonych w województwie pardubickim. A oto niektóre z przedsięwzięć tego działu – przegląd dziecięcych chórów śpiewaczych, konkurs prezentacji artystycznej, festiwal chórów kameralnych oraz kościelnych, konkurs baletowy – „Pardubicka arabeska”, konkurs fotograficzny, konkursy literackie oraz artystyczne. Wszystko to prowadzone jest pod patronatem biblioteki wojewódzkiej.

W naszej bibliotece funkcjonują też działy pracujące na rzecz bibliotekarzy z całego województwa, reprezentujących zarówno biblioteki miejskie i gminne, ale również biblioteki szkolne, muzea i galerie. To **dział funkcji regionalnych i kształcenia**. Jak wynika z samej nazwy, chodzi o usługi oraz o pomoc merytoryczną świadczoną na rzecz bibliotek w województwie. Pracownicy tego działu pomagają w rozwiązywaniu problemów merytorycznych, operacyjnych, prawnych, administracyjnych oraz realizują przedsięwzięcia służące ciągłemu kształceniu bibliotekarzy.

Kształcenie jest jedynym możliwym sposobem utrzymania standardu usług biblioteczno-informacyjnych we wszystkich bibliotekach, i to nie tylko w województwie pardubickim. Pomoc merytoryczna polega głównie na działalności doradczej i konsultacyjnej, obejmuje statystykę działalności bibliotekarskich, kształcenie bibliotekarzy, organizację seminariów i porad, pomoc przy kontroli i aktualizacji lokalnych zasobów bibliotecznych, kształtowanie wymiennych zasobów bibliotecznych, ich dystrybucję i cyrkulację, zakup i przygotowanie zasobów nabywanych ze środków gminy oraz serwis zautomatyzowanego systemu bibliotekarskiego.

Aby pomoc bibliotekom oraz oferowane im usługi były jak najlepsze i łatwo dostępne, biblioteka wojewódzka powierzyła prowadzenie tych działań trzem dużym bibliotekom miejskim w regionie. Zaletą tego rozwiązania jest oczywiście skuteczniejsza obsługa, wynikająca ze znajomości terenu i krótsze odległości. Każdego roku wspomniane trzy biblioteki otrzymują od organu założycielskiego biblioteki wojewódzkiej środki finansowe na prowadzenie tej działalności. Biblioteka wojewódzka realizuje również podobne działania w swoim rejonie.

Biblioteka wojewódzka zgłosiła do Ministerstwa Informatyki wniosek o grant na wprowadzenie Internetu do bibliotek. Na dzień dzisiejszy w naszym kraju mamy ogółem 65% bibliotek różnych wielkości, które mają dostęp do sieci. Dla potrzeb kształcenia bibliotekarzy korzystamy z grantów przekazanych przez Ministerstwo Kultury Republiki Czeskiej oraz z własnych środków.

W roku bieżącym udało się nam uzyskać wsparcie finansowe na regionalny projekt „Zautomatyzowany regionalny system biblioteczny REKS dla regionu Pardubic”. System REKS jest nowoczesnym rozwiązaniem wielodostępnego systemu bibliotekarskiego, pracującego na wspólnej bazie danych w Internecie. W pierwszej fazie naszym celem jest wprowadzenie w 25. bibliotekach województwa pardubickiego tego zautomatyzowanego systemu bibliotekarskiego i zapewnienie w ten sposób szybszej automatyzacji oraz pomocy w tworzeniu zbiorczego katalogu regionalnego. Wynikiem tych prac będzie powstanie wspólnej bazy danych o dokumentach, współpraca w ramach katalogowania, przekazywania rekordów bibliotecznych, wsparcie pracy wielu bibliotek w ramach jednej wspólnej bazy danych i zachowanie pomimo tego niezależności poszczególnych bibliotek.

W bibliotece mamy w sumie 90 komputerów, przeznaczonych zarówno dla czytelników, jak i dla bibliotekarzy. Praca systemu komputerowego kierowana jest przez **dział informatyki**. Oczywiście dział ten zapewnia również bezawaryjną pracę systemu obsługi biblioteki i realizuje jego ewentualnie rozszerzenia.

1. **„Biblioregiony”** – reprodukcja dwóch numerów gazety, która ukazywała się podczas konferencji.

2. **Prezentacje konferencyjne** – płyta CD, zawierająca multimedialne prezentacje przedstawione uczestnikom konferencji przez prelegentów.

